

Проект „Фантастично читалище“

Сборник от научно-фантастични произведения

Списание „Наука и техника за младежта“

1967 г.

София, 2014

Библиография

[Стойността на живота](#)

Научно-фантастичен разказ. Автор Роберт Шекли. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 1 от 1967 г.

[Идиотът от Ксенемюнде](#)

Фантастичен разказ. Автор Йозеф Несвадба. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 2 от 1967 г.

[Гост от бездната](#)

Разказ на Пиркс. Автор Станислав Лем. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 3 от 1967 г.

[За безследно изчезналите](#)

Научно-фантастичен разказ. Автор Джек Финей. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 4 от 1967 г.

[Мекосърдечните лешояди](#)

Научно-фантастичен разказ. Автор Виктор Сапарин. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 5 от 1967 г.

[На осмия километър](#)

Научно-фантастичен разказ. Автор Виктор Сапарин. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 10 от 1967 г.

[Човекоминимум](#)

Научно-фантастичен разказ. Автор Робърт Шекли. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 11 от 1967 г.

[Какъв ще се завърнеш?](#)

Научно-фантастичен разказ. Автор И. Росоховатски. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 12 от 1967 г.

Стойността на живота

Научно-фантастичен разказ

Роберт Шекли

Керин реши, че настроението му е лошо още от миналата седмица, от самоубийството Милър насам. Но това не го освободи от смътните, необясними страхове, които се гнездяха някъде дълбоко в съзнанието му. Глупости. Самоубийството на Милър не го засяга.

Но защо свърши със себе си този жизнерадостен дебелак? Милър имаше всичко, за което заслужава да се живее: жена, деца, добра работа и всички чудеса на лукса, създадени от века. Защо направи той това?

– Добро утро, скъпи – каза жена му, когато седнаха да закусват.

– Добро утро, мила. Добро утро Били.

Синът му измърмори нещо в отговор.

Всеки си е башка луд, реши Керин и започна да набира на диска номерата на блюдата за закуска. Изисканата храна се готвеше и сервираше от новия автоготвач на фирмата „Авиньон електрик“.

Лошото му настроение не се разсейваше; и това беше особено неприятно, защото днес Керин искаше да бъде във форма. Имаше свободен ден и очакваше пристигането на инспектора от „Авиньон електрик“. Това беше знаменателен ден.

Той стана от масата заедно със сина си.

– Всичко хубаво, Били.

Синът му кимна мълчаливо, взе чантата си и замина за училище. Керин се учуди: дали не го тревожи нещо? Надяваше се, че не. Един ипохондрик в семейството е достатъчен.

– Довиждане, мила. – Той целуна жена си, която се готвеше да върви на пазар.

„Във всеки случай тя поне е щастлива“ – помисли си той, докато я изпровождаше с поглед до портата. Питаше се колко ли пари ще остави в магазина на „Авиньон електрик“.

Погледна часовника си и установи, че до идването на инспектора от „А. Е.“ остава половин час. Най-добрият начин да се освободиш от лошото настроение е да го измиеш, си каза той и се запъти към банята.

Банята беше блестящо чудо от пластмаса и нейният лукс върна на Керин загубения душевен покой. Той хвърли дрехите си в перално-гладачния автомат на „А. Е.“ и постави регулатора на душа малко по-горе от делението „освежително“. По тялото му плисна струя вода, чиято температура надвишаваше с пет градуса нормалната температура на кожата. Прекрасно! А след това – ободрителното разтриване до сухо с автоматичната хавлия на „А. Е.“.

Чудесно, мислеше си той, докато хавлията обтягаше и разтриваше всеки мускул. И не може да не бъде чудесно, спомни си той. Автохавлията на „А. Е.“ заедно с бръснарските принадлежности му струваше тридесет долара плюс данъка.

И все пак тя си заслужава парите, реши той, когато бръсначът се подаде и смъкна едва наболата му брада. В края на краищата какво

остава в живота, ако не да се наслаждаваш на луксозните предмети?

Когато изключи автохавлията, по кожата му лазеха приятни тръпки. Трябваше да се чувствава прекрасно, но не се чувствуваше. Мисълта за самоубийството на Милър непрекъснато го измъчваше, нарушаваше спокойствието на почивния ден.

Какво друго още го тревожеше? С къщата, разбира се, всичко беше наред. Документите за инспектора бяха готови.

– Не съм ли забравил нещо? – попита се той гласно.

– След петнадесет минути ще дойде инспекторът от „Авиньон електрик“ – прошепна монтираният в банята стенен секретар на фирмата „А. Е.“.

– Зная. Друго?

Стенният секретар издърдори натрупаните в неговата памет сведения – огромно множество дреболии относно поливането на тревата, проверяването на реактобила, купуването на телешки котлети за понеделник и т. н. Дребболии, за които досега не бе успял да отдели време.

„Добре, достатъчно“. Той се остави да бъде облечен от автолакея на „А. Е.“ и последният изкусно драпира кокалестата му фигура с някакви нови тъкани. Тоалетът бе завършен от едно облаче моден мъжки парфюм и Керин, движейки се внимателно между поставените покрай стените апарати, се запъти към гостната.

Един бегъл поглед върху стенните дискове и прибори го убеди, че в къщата всичко е наред. Съдовете от закуската бяха измити и прибрани, никъде не се виждаше прах, подовете бяха лакирани до огледален блясък, дрехите на жена му бяха окачени в гардероба, а

моделите на ракетни кораби, които правеше синът му, бяха поставени в стенния шкаф.

* * *

Престани да се вълнуваш, ипохондрико, сърдито си каза той.

Вратата съобщи: „Дошъл е мистър Петис от финансовия отдел на „Авиньон електрик“. Керин вече се готвеше да заповяда на вратата да се отвори, но навреме забеляза автоматичния барман.

Боже прави, как не се беше сетил за него?

Автоматичният барман беше изработен от фирмата „Кастил моторс“. Керин го купи в момент на слабост. Инспекторът от „А. Е.“ няма да изпадне в особен възторг от това, защото неговата фирма също произвежда такива автомати.

Той изтърколи бармана в кухнята и заповяда на вратата да се отвори.

* * *

– Здравейте, сър. Времето днес е прекрасно – каза мистър Петис.

Този висок, представителен човек беше облечен в старомоден твиден костюм. На ъглите на очите му имаше бръчици, присъщи на хората, които често и охотно се смеят. Лицето му се разля в усмивка; след като стисна ръката на Керин, той огледа отрупаната с предмети стая.

– Прекрасна къщичка имате, сър! Прекрасна! Ако искате да знаете, едва ли ще наруша професионалната етика на фирмата, като ви кажа, че вашият интериор е най-красивият в района.

Керин си представи дългите редове еднакви къщи в своя квартал, в съседния и в следващия и почувствува внезапен прилив на гордост.

– Е, как е, всички апарати в изправност ли са? – попита мистър Петис, като постави чантата си на стола. – Всичко ли работи?

– О, да – с ентузиазъм отговори Керин. – Щом имаш вземане-даване с „Авиньон електрик”, няма защо да се страхуваш от неизправности.

– Фонарът в ред ли е? Променя ли мелодиите всеки седемнадесет часа?

– Разбира се – отговори Керин. – Досега някак не му бе останало време да пусне фонара, но във всеки случай като мебел той беше извънредно ефектен.

– А как е стереовизорът? Харесват ли ви се програмите?

– Приема безупречно. – Той бе видял случайно една програма миналия месец и тя му се беше сторила поразително жизнена.

– А как е кухнята? Автоготвачът в изправност ли е? Рецептмайсторът все още ли скалпва нещо новичко?

– Великолепно съоръжение. Просто великолепно.

Мистър Петис продължаваше да разпитва за хладилника, прахосмукачката, реактобила, вертолета, подземния плавателен басейн и за стотиците други предмети, купени от фирмата „Авиньон електрик”.

– Всичко е прекрасно – каза Керин. Той малко послъгваше, защото беше успял да разопакова далеч не всички покупки. – Просто чудесно.

– Много се радвам – каза мистър Петис и с въздишка на облекчение се отпусна на облегалката. – Нямате представа колко усилия полагаме, за да останат нашите клиенти доволни. Ако продукцията е несъвършена, тя трябва да бъде върната; при връщане не задаваме никакви въпроси. Винаги сме щастливи да угодим на клиента.

– Уверявам ви, че аз много ценя това, мистър Петис.

Керин се надяваше, че на служителя на „А. Е.“ не ще му хрумне да оглежда кухнята. Пред неговите очи непрекъснато стоеше автоматичният барман на фирмата „Кастил моторс“, неуместен като таралеж на кучешка изложба.

– Мога с гордост да заявя, че повечето жители на вашия район купуват от нас – говореше през това време мистър Петис. – Ние сме солидна фирма.

– Мистър Милър също ли беше ваш клиент? – полюбопитствува Керин.

– Оня, дето се самоуби ли? – Петис за миг се намръщи. – Откровено казано, да. Това ме поразил, сър, просто не смяя. А не беше минал и месец, откакто този момък купи от мен съвсем нов реактобил, развиващ на прав участък триста и петдесет мили в час! Радваше се като дете! И след това изведнъж да направи такава работа! Разбира се, след купуването на реактобила дългът му малко се увеличи.

– Естествено.

– Но какво значение имаше това? За него беше достъпен всеки лукс. А той взе, че се обеси.

– Обеси ли се?

– Да – каза Петис и отново се намръщи. – В къщата му има всички модерни удобства, а той се обеси с въже. Навярно нервите му са били разклатени отдавна.

Мрачният поглед изчезна и се смени с привичната усмивка.

– Но стига за това! Да поговорим по-добре за вас.

Когато Петис отвори чантата си, усмивката му стана още по-широка.

– И така ето вашият баланс. Вие ни дължите двеста и три хиляди долара и двадесет и девет цента, мистър Керин – това е равносметката след последната ви покупка. Нали така?

– Да, така е – потвърди Керин. Той помиеше тази цифра по своите книжа. – Ето ви поредната вноска.

Той подаде на Петис един плик, който последният постави в джоба си, след като преброи предварително съдържанието му.

– Прекрасно. Но нали знаете, мистър Керин, вашият живот няма да ви стигне, за да ни изплатите двестата хиляди долара.

– Да, едва ли ще успеея – трезво се съгласи Керин.

Той не беше навършил още и четиридесет години и благодарение на чудесата на медицинската наука имаше в запас още цели сто години живот.

Но, изкарвайки три хиляди долара годишно, той все пак нямаше да може да изплати дълга си и същевременно да издържа своето семейство.

– Разбира се, ние не бихме искали да ви лишаваме от необходимото. Да не говорим за смайващите изделия, които ще произведем идната година. Вие няма да пожелаете да изпуснете тези предмети, сър!

Мистър Керин кимна. Наистина му се искаше да се снабди с новите изделия.

– А какво ще кажете, ако сключим с вас обикновеното споразумение? Ако се задължите през първите тридесет години след пълнолетието си вашият син да ни внася своята заплата, ние с удоволствие ще ви отпуснем допълнителен кредит.

Мистър Петис извади от чантата си някакви документи и ги постави пред Керин.

– Трябва само да се подпишете тук, сър.

– Не знам какво да правя – каза Керин. – Не съм много склонен. Бих искал да помогна на момчето в живота, а не да му стоварвам от самото начало...

– Но, драги сър – прекъсна го Петис, – това се прави и за вашия син също. Нали той живее тук? Той има право да се ползува от луксозните предмети, от чудесата на науката.

– Разбира се – потвърди Керин. – Но...

– Помислете само, сър, днес средният човек живее като цар. Преди сто години дори за най-големия богаташ на света не беше достъпно това, което притежава днес обикновеният гражданин. Не трябва да гледате на това задължение като на дълг. Всъщност това е капиталовложение.

– Вярно – несигурно каза Керин.

Помисли за сина си, за неговите модели на ракетни кораби, звездни карти и чертежи. „Правилно ли постъпвам?“ – запита се той.

– Какво ви безпокои? – бодро попита Петис.

– Просто си помислих – каза Керин. – Да поема задължение срещу заплатата на сина си – не ви ли се струва, че отивам прекалено далеч.

– Прекалено далеч? Драги сър! – Петис избухна в смях. – Познавате ли Мелон? Онзи, който живее в края на квартала? Не казвайте никому, че сте го чули от мен, но той вече заложил заплатата на своите внуци за целия им живот! А този човек няма и половината от онова, което е решил да купи! Ние ще измислим нещо за него. Обслужването на клиентите е наша работа и ние сме специалисти в това отношение.

Керин видимо потръпна.

– А когато вас няма да ви има, сър, всичко това ще бъде наследено от вашия син.

Това е вярно, помисли си Керин. Синът ми ще притежава всички удивителни неща, с които е пълна къщата. И в края на краищата става дума само за тридесет години, а средната продължителност на живота е сто и петдесет години.

Той се подписа, като завърши подписа си със сложни завъртулки.

– Отлично! – каза Петис. – Впрочем, вие имате ли в къщи командооператора на фирмата „А. Е.“?

В къщата му нямаше такова нещо. Петис обясни, че командооператорът е последна новост, огромно постижение на науката и техниката. Той е предназначен за извършване на всички работи по разтребването на къщата и приготвянето на храната – собственикът не трябва и пръста си да помръдне.

– Вместо да се разкарвате по цял ден из къщата и да натискате половин дузина различни копчета, трябва да натиснете само едно! Забележително изобретение!

Понеже тази новост струваше само петстотин тридесет и пет долара, Керин купи и нея, като прибави тази сума към дълга на сина си.

Което е вярно, вярно е, мислеше си той, изпращайки Петис до вратата. Някога тази къща ще принадлежи на Били. На него и на жена му. Те безспорно ще искат всичко да бъде най-ново. Само едно копче, помисли си той. Това наистина спестява време. След като Петис си отиде, Керин отново седна в регулируемото кресло и включи стереовизора. Повъртя копчетата и откри, че не му се гледа нищо. Отпусна креслото назад и задряма.

Дълбоко в неговото съзнание нещо продължаваше да не му дава мира.

– Здравей, мили! – Събуди се и видя, че жена му се е върнала вече в къщи. Тя го млясна по ухото. – Я виж!

Жена му бе купила халата-сексоусилвател на фирмата „А. Е.". Беше приятно поразен, че това е единствената ѝ покупка. Обикновено Лила се връщаше от магазините натоварена с пакети.

– Прекрасен е! – похвали го той.

Тя се наведе, поднасяйки лицето си за целувка, и се изкикоти. Беше възприела този навик от една популярна стереозвезда, която отскоро беше на мода. Този навик не се харесваше на Керин.

– Сега ще набера вечерята – каза тя и отиде в кухнята. Керин се усмихна при мисълта, че скоро тя ще набира блюдата, без да

излиза от гостната. Отново се отпусна в креслото и в този момент влезе синът му.

– Как е, сине? – топло го попита Керин.

– Добре – апатично отговори Били.

– Какво има, моето момче? – Момчето мълчеше и гледаше в краката си с невиждащи очи. – Е хайде, разкажи на баща си какво те мъчи.

Били седна на един опаковъчен сандък и подпря брада с длани. Той замислено погледна баща си.

– Татко, мога ли да стана майстор-настройчик, ако поискам?

Мистър Керин се усмихна на наивния въпрос. Били искаше да стане ту майстор-настройчик, ту летец-космонавт. Настройчиците принадлежаха към елита. Те се занимаваха с поправката на автоматичните ремонтни машини. Ремонтните машини правят всичко, каквото поискате, но никоя машина няма да поправи машина, която сама поправя машини. Тук именно на сцената се появяват майсторите-настройчици.

* * *

Но около тази сфера на дейност се водеше бясна конкурентна борба и само малцина измежду най-способните успяваха да получат дипломи на настройчици. А момчето, макар и да е свястно, няма склонност към техника.

– Възможно е, сине. Всичко е възможно.

– Но мога ли именно аз?

– Не знам – отговори Керин с цялата откровеност, на която беше способен.

– Голяма работа, аз и без това не искам да стана майстор-настройчик – каза момчето, като разбра, че е получило отрицателен отговор. – Искам да стана летец-космонавт.

– Летец-космонавт ли, Били? – намеси се Лила, влизайки в стаята. – Но ние нямаме такива.

– Имаме – възрази Били. – В училище ни казаха, че правителството възнамерява да изпрати няколко души на Марс.

– Казват го вече сто години – каза Керин, – но и досега правителството не е направило нищо.

– Този път ще пратят.

– Защо толкова ти се иска да отидеш на Марс? – попита Лила, като намигна на Керин. – На Марс няма хубави момичета.

– Момичетата не ме интересуват. Искам просто да отида на Марс.

– На теб няма да ти хареса там, мили – каза Лила. – Това е отвратителен затънтен край и там няма въздух.

– Там има въздух, макар и малко. Искам да замина за там – мрачно настояваше момчето. – Тук не ми харесва.

– Това пък какво е? – попита Керин и се надигна в креслото. – Какво искаш още? Липсва ли ти нещо?

– Не, сър. Имам всичко което ми е нужно. – Когато Били го наричаше „сър”, Керин знаеше, че нещо не е в ред.

– Слушай, сине, на твоите години и на мен ми се искаше да замина за Марс. Привличаше ме романтиката. Дори мечтаех да стана майстор-настройчик.

– Защо не стана?

– Е, пораснах. Разбрах, че има и по-важни работи. Отначало изплатих дълга, който беше останал от баща ми, а след това срещнах майка ти...

Лиля се изкикоти.

– ...и реших да създам семейство. Същото ще стане и с теб. Ще платиш своя дълг и ще се ожениш като всички хора.

Били помълча, отметна черните си коси от челото – прави като на баща му – и си облиза устните.

– Откъде имам дългове, сър?

Керин предпазливо му обясни. Разказа му за предметите, които са необходими за цивилизования живот на цялото семейство, и колко струват те. Как се изплащат. Как е възникнеш обичаят синът да поема част от родителския дълг, щом навърши пълнолетие.

* * *

Мълчанието на Били дразнеше Керин. Момчето сякаш го упрекваше. А той бе работил дълги години като роб, за да осигури на това неблагодарно пале всички прелести на комфорта.

– Сине – рязко каза той, – ти си учил история в училище, нали? Добре. Значи знаеш какво е било в миналото. Войни. Би ли ти харесало, ако те накарат да воюваш?

Момчето не отговаряше.

– Или би ти харесало да превиваш гръб по осем часа на ден над работа, с която трябва да се справя машината? Или винаги да гладуваш? Или да мръзнеш и да стоиш мокър под дъжда, без да имаш убежище?

Той почака отговор, не го дочака и продължи:

– Ти живееш в най-щастливия век, който е познавало човечеството. Заобиколен си от всички чудеса на изкуството и науката. Най-изтънчената музика, най-хубавите книги, най-великите творения на изкуството – всичко е на твоите услуги. Остава ти само да натиснеш копчето. – Гласът му стана по-мек. – За какво мислиш?

– Просто си мисля, как ще мога да отида сега на Марс – отговори момчето. – Искам да кажа – с дълговете. Едва ли мога да се отърва от тях.

– Разбира се, не.

– Може би ще успее да се промъкна тайно в някоя ракета.

– Ти няма да направиш това.

– Разбира се, не – каза момчето, но гласът му не беше съвсем уверен.

– Ти ще останеш тук и ще се ожениш за някое много хубаво момиче – подхвана майка му.

– Разбира се, ще остана – каза Били. – Разбира се. – Той неочаквано се ухили. – аз просто така си говорех за Марс. Просто така.

– Много се радвам – отговори Лила.

– Забравете какво съм дрънкал тук – помоли Били с измъчена усмивка. Стана и презглава се втурна нагоре.

– Сигурно е отишъл да си играе с ракетите – каза Лила. – Ама че дяволче.

* * *

Мистър и мисис Керин спокойно вечеряха, а след вечеря мистър Керин трябваше да отиде на работа. Този месец беше в нощна смяна. Той целуна жена си, седна в реактобила и с оглушителен рев

се понесе към завода. Автоматичната врата позна Керин и се отвори. Той паркира реактобила и влезе в сградата.

* * *

Автоматични стругове, автоматични преси – всичко автоматично. Заводът беше огромен и светъл; машините тихо бръмчаха – те вършеха своята работа и я вършеха много добре.

Керин се доближи до края на монтажния конвейер за автоматични перални машини: трябваше да приеме смяната.

– Всичко наред ли е? — попита той.

– Разбира се – отговори колегата му. – Цяла година няма брак. В тези нови модели има монтирани гласове. Тук липсва сигналната лампа на старите.

Керин седна и зачака пристигането на първата перална машина. Работата му беше съвсем проста. Седеше си на мястото, а покрай него минаваха машините. Той натискаше едно тяхно копче и проверяваше дали всичко е наред. Всичко неизменно беше наред. След като мине през неговия контрол, машините отиваха в отдела за опаковка.

* * *

Качена на дълга ролкова шейна, пристигна първата машина. Керин натисна копчето, което се намираше отстрани.

– Готова за пране – каза пералната машина.

Керин превъртя ключа и пусна машината по-нататък.

Това момче, помисли си Керин. Дали няма да се уплаши от отговорността, когато порасне? Ще стане ли зрял човек и ще заеме ли мястото си в обществото? Керин се съмняваше в това. Момчето бе роден бунтовник.

Но тази мисъл не го разтревожи особено.

– Готова за пране. – Друга машина премина.

Керин си спомни нещо за Милър. Този обичащ живота човек вечно говореше за други планети, постоянно се шегуваше, че ще полети за някоя от тях и ще установи там някакъв ред. Но никъде не отлетя. Самоуби се.

– Готова за пране.

На Керин му предстояха осем часа работа; готвейки се за тях, той отпусна малко колана си. Осем часа ще трябва да натиска копчетата и да слуша как машините съобщават, че са готови за пране.

– Готова за пране.

Той натисна копчето.

– Готова за пране.

* * *

Мислите на Керин блуждаеха някъде далеч, впрочем, и работата му не изискваше особено внимание. Сега той разбра какво именно го гнети непрекъснато.

Не му се харесваше да натиска копчета.

Идиотът от Ксенемюнде

Фантастичен разказ

Йозеф Несвадба

Още в първи клас го върнаха на родителите му, защото беше невнимателен, непаметлив, разсеян и все се биеше с другарчетата си, а накрая замери учителя с мастилницата. Типичен случай на олигофрения, докторите не даваха никаква надежда. И пак съпругата на инженер Хабихт обичаше детето си повече от всичко на света. Преди войната тя държеше гувернантка, стара дама, която се грижеше за него. Малоумното момче се казваше Бруно.

За него чух от мой роднина, който през време на войната бил интерниран в Ксенемюнде и живял там у един седемдесетгодишен учител. След загадъчното въздушно нападение на четвърти октомври този учител заместил строгата гувернантка у семейство Хабихт. До този ден нито един съюзнически бомбардировач не бил забелязван над Ксенемюнде. Изглежда там нямало значителни обекти. Само подземната фабрика, за която никой не знаел какво произвежда. През нощта на четвърти изведнъж върху къщата на Бруновата гувернантка паднала малка бомба и убила самотната стара жена. При това в командуването се кълнели, че около града не се е вестявал никакъв вражески самолет. Предполагали, че това е дело на дългобойната артилерия. Но никой не знаел защо англичаните биха обстрелвали от Дувър къщурката на Бруновата гувернантка.

Старият учител приел с удоволствие предложението на фрау Хабихт. Той припечелвал от частни уроци, понеже пенсията не му стигала да си купува редовно от черния пазар дори и картофи. Но не му казали, че Бруно е малоумен. Забелязал го още при първата среща. Петнадесетгодишното момче приличало на шестгодишно, а в известни моменти и на кърмаче. По време на часа то успяло да се хвърли върху една муха и най-неочаквано да я глътне, да напъха в носа си писалката и да разлее ерзац-кафето сварено от фрау Хабихт, върху панталона на учителя си, който, разбира се, веднага тръгнал да си върви. Отчаяната майка дълго го увещавала, увеличила хонорара му и обещала да му дава и вечеря, ако се заеме с Бруно. А на момчето сякаш изведнъж му се поискало да угоди на учителя. То застанало по войнишки пред него и задекламирало таблицата за умножение, като същевременно делило и коренувало получените числа.

– Има страшна памет за числа. Всичко запомня – казала майка му. – Знае наизуст цялата телефонна книга. – Бруно отчетливо издекламирал първите шестдесет номера заедно с адресите. Но по немски бил съвсем слаб, историята също не му вървяла, всъщност той не можел да прочете дори едно изречение. И при това, моля ви се, почти петнадесетгодишен. Учителят все броял минутите до вечеря, никога часът не му се виждал толкова дълъг, никога не отивал с такова нежелание на урок.

След около месец той видял Бруно на улицата да се бие с група по-малки деца. Удрял с юмруци, препъвал осемгодишните момченца и ги ритал, докато били на земята.

– Бруно! – още отдалече се развикал учителят, но не могъл да изтича, защото се задъхвал. Малоумното момче било укротено от месарката, която наблюдавала цялата сцена от дюкяна си. Хванала го за яката – била яка жена – и просто го метнала през оградата в двора на Хабихтови. После извикала децата и умила драскотините им.

– Така е всеки ден – обяснила тя на изненадания учител. – Мястото на тоя изрод е в някоя клиника. Ако баща му не беше големец, отдавна да са го отвели. Всички ви се чудят, че ходите у тях.

Но вечерята този път била особено обилна, а в кафето се чувствувал вкусът на няколко натурални зрънца. На всичко отгоре и Бруно се държал спокойно и гледал втренчено към ъгъла на стаята, така че учителят пак не намерил сили да се откаже от уроците. През нощта градът бил разтресен от нова катастрофа. Месарницата срещу Хабихтови била унищожена по същия начин както и домът на гувернантката: от малокалибрена бомба или оръдеен снаряд. Месарката загинала.

На другия ден Бруно непрекъснато се усмихвал, докато траел урокът. Тягостно чувство обзело учителят.

– Кой собствено се грижи за момчето през целия ден? – предпазливо попитал той фрау Хабихт, докато вечеряли.

– Никой, Бруно е много послушен. Играе си на задната веранда, мъжът ми му е уредил работилничка.

– С удоволствие бих надникнал там.

– Не! – яростно и с тъмни нотки в гласа извикало цяло почервенияло момчето.

– Той никого не пуска там – обяснила майка му. – Това е неговото царство смигнала тя заговорнически. – Понякога го наблюдавам през ключалката – додала фрау Хабихт, след като изпроводила момчето. – Играе си по цял ден с „матадор“ за млади техници и с няколко дреболии, които баща му донесе от фабриката. Съвсем безобидна игра.

– Мислите ли? – казал учителят и погледнал още веднъж към изгорялата къщурка на месарката. – Човек никога не е сигурен с такива деца. Все пак Бруно е болен. Би трябвало да го дадете в...

Но фрау Хабихт цяла настръхнала. Значи и той се е присъединил към съседите, които ненавиждат Бруно.

– Отде накъде, грешите, аз дори го обичам. Жал ми е за него. Но ми се струва, че в болницата би бил по-щастлив.

– Никога! – решително тропнала с крак фрау Хабихт. – Докато съм жива, не!

На следващия ден учителят сам решил да провери Бруновата лаборатория. От външната врата се запътил право към верандата. Бруно не се бил заключил. Измъчвал вързано котенце с електрическата машина на Фарадей. Животното било полумъртво, когато учителят поискал да го спаси. Момчето не му го давало. Те мълчаливо се боричкали, идиотът издавал някакви неразбираеми звуци и учителят отново почувствувал, че сърцето му се смразява. Трябвало да се прибегне до грубост и учителят го ударил по главата. Момчето отскочило в ъгъла и го гледало злобно.

– Крумм! – извикало то. – Ти си Крум!

Някогашната гувернантка на Бруно се казвала Крум, а не учителят Бредшнайдер. Момчето много добре знаело това.

Учителят изпаднал в ужас. Пуснал котенцето на тревата и си отишъл, без дори и да започне урока. Избягнал срещата с фрау Хабихт и се запътил към фабриката, където работел мъжът ѝ.

Повели го по дълги подземни коридори – двама часови пред него и двама отзад. Струвало му се, че е попаднал в гнездото на някакви свръхестествени насекоми. Инженер Хабихт го посрещнал с раздразнение.

– Знам, че синът ми е способен да направи някаква беля. Той е немирн. Но не разбирам как може да има пръст в двете неотдавнашни експлозии.

– Ще видим – отвърнал учителят. – За нищо на света няма да спя довечера в къщи. Можете заедно с мен да дежурите в градината.

Учителят живеел в една малка къща до гарата.

– Извинете, имам други грижи. И по-важни... – отказал инженер Хабихт.

Но на сутринта дотичал. През нощта къщата на учителя била унищожена от малокалибрена бомба, която избухнала в леглото му. Старият човек ясно видял от градината светещата траектория на взрива, след който оставала димяща следа.

– Незабавно отивам в градското комендантство – заявил той на Хабихт. – Не бихте ли дошли с мен?

Началник на гарнизона тогава бил майор фон Шварц, който отговарял и за фабриката. Стигнали чак до него.

– Странна история. Наистина невероятна. А вие допускате ли подобно нещо? – обърнал се началникът към инженер Хабихт. – Мислите ли, че синът ви наистина може да има пръст в тези катастрофи?

Хабихт се изчервявал, заеквал и побледнявал, не знаел какво да каже, докато фон Шварц не започнал да му крещи.

– Трябва да ви призная, господин майор – казал инженерът, – преди месец занесох в дома си плановете на новото тайно оръжие „Фау-2”. В конструкторското отделение тогава имаше толкова работа, че просто не смогвахме. Момчето може да се е докопало някак до тия планове. То помни толкова много неща. В някои насоки е много способно. Никой не може с положителност да каже, какво става в неговото череп че...

Това твърдение решило по-нататъшната съдба на стария учител. Той узнал тайната за новото оръжие в тукашната фабрика, а освен това изведнъж синът на инженера придобил по-висока цена от доносника си. Учителят изчезнал в концентрационен лагер. По този начин той собствено бил спасен.

– Трябва да е гений – казал фон Шварц, когато отивал с Хабихт и гарнизонния готвач при Бруно.

– Той е идиот – отвърнал Хабихт, – ние имаме и медицинско свидетелство.

– Нима не съзнавате, дръвник, с дръвник, каква задача е решило вашето дете? Сам вие и още двадесет като вас не успяхте да насочите ракетите ни към определена цел, не успяхте да намерите начин за прицелване. А това петнадесетгодишно момче се цели отдалеко в прозорците с точност до половин метър! Разбирате ли от какво значение би било, ако „Фау-2“ можеха да унищожават определени цели в Лондон, а не да ги изпращаме безразборно?

Хабихт млъкнал.

– Но аз никога не съм носил в къщи плановете на насочващата инсталация!

– Разбира се. Та тия плановете изобщо не съществуват. Те са дело на вашето момче... – И фон Шварц заповядал на готвача да разопакова сладкишите. За първи път през четирите военни години този човек мажел каймак по парижката торта, пълнел с него шоколадовите пасти и разбивал масло за сладкишите.

Бруно се хвърлил върху лакомствата като прасе. Просто заровил глава в тях, забил нос сред сладкишите и нагиздената торта. Готвачът изтръпнал, а фрау Хабихт се вайкала, че ще си разстрои стомаха. Само фон Шварц спокойно чакал. Най-сетне момчето се отдръпнало и поискало да избяга.

– Почакай! – задържал го майорът с желязната си ръка. – Всеки ден ще получаваш такива лакомства, ако ни разкажеш как правиш тия твои работи?

– Какво? – попитала вместо него майка му. – Бруно нищо не прави, той е добро момче.

Майорът грубо я отместил към стената.

– Как се прицелваш с тези твои бомбички? – изревал той в ухото на малкия. – Признай си, преди да съм ти нашарил задника! – и измъкнал от кончова на ботуша си своя стар бич. Разсякъл със свистене въздуха и фрау Хабихт припаднала. Никой не се заел да я свестява. Момчето упорито гледало в ъгъла на стаята и с дългия си език облизвало трохите, останали по брадата му. Очевидно то нищо не разбирало. То дори не се защищавало, когато майорът го биел. А фон Шварц накрая счупил бича си и цял задъхан, потънал в пот, пуснал Бруно и подвикнал на Хабихт: – Ако до сутринта не узнаете

как се прицелва този тъпак, ще изправя цялото ви семейство пред военен съд. Заедно с роднините – додал той от вратата.

Около къщата вече слизали от колите есесовци и заставали на пост под прозорците. Фон Шварц и в автомобила си продължавал да ругае. Вечерта той не се върнал в своята канцелария в общината при миловидната си секретарка, която още в началото на войната довел от Италия, а отишъл да спи при войниците.

* * *

През нощта младото момиче загинало заедно с другите служители, защото общината била разрушена от малокалибрена бомба, която този път паднала върху покрива и зданието изгоряло до основи. В казармата се вдигнала тревога, майорът препасал тежкия си „парабелум“ и наредил да го откарат у Хабихтови.

– Къде е Бруно? – сухо попитал той инженера.

С треперещ глас родителите му отговорили, че момчето спи. Намерили го на верандата точно в момента, когато монтира нова ракета върху детската си ракетна площадка. Фон Шварц го застрелял отзад, в тила. Фрау Хабихт се спуснала да му изтръгне пистолета. Обезумяла от мъка, тя скубела косите си и късала дрехите си:

– Какво ви е направило то? Убиец!

– Не можем да допуснем някой си да избива своите ближни, само защото малко са го засегнали – помъчил се да ѝ обясни майорът. – А на всичко отгоре и с модерна техника. Той беше идиот.

– А вие не правите ли същото? Колко хора избивате с вашите ракети в Лондон? И кой от тези англичани ви е обидил поне

мъничко? Вие нямате никакво основание за своите убийства. Всички сте идиоти, всички...

Фон Шварц искал веднага да я арестува, но в този миг прозвучали сирените.

* * *

Върху града се изсипал дъжд от запалителни бомби. Съюзниците открили тайната на Ксенемюнде. Една четвърт от населението загинало при това въздушно нападение. Също и инженер Хабихт. Някои съжалявали за загубата. Твърдели, че бил знаменит техник. Един от първите създатели на ракетното оръжие. Гений.

Гост от бездната

Разказ на Пиркс

Станислав Лем

Фантастичните романи ли? Обичам ги разбира се но само лошите. По-скоро не лошите а неправдоподобните. В ракетата винаги си имам под ръка нещо такова, за да мога през свободното време да прочета по няколко страници, макар и от средата, а после да го оставя. С хубавите работата е съвсем друга – тях ги чета само на Земята Защо? Да си призная, и аз не знам точно. Не съм се замислял за това. Хубавите книги винаги са правдиви, дори ако в тях се описват неща, които никога не са се случили и няма да се случат. Те са правдиви в друг смисъл – ако в тях се говори например за космонавтика, просто можеш да доловиш нещо от онази тишина, която е съвсем различна от земната, от онова недосегаемо спокойствие... И за каквото и да се разказва в тях, мисълта винаги е една и съща – че там човек никога няма да си бъде у дома.

На Земята всичко е някак мимолетно – дърво, стена, градина, едното може да се смени с друго, зад хоризонта се открива друг хоризонт, зад планината – долина, а там е съвсем различно. На Земята на хората не им идва на ум колко ужасно е това че звездите са неподвижни; можеш да летиш цяла година с пределна скорост и пак няма да забележиш никаква промяна. Ние летим във въздуха и ни се струва, че знаем какво е пространство.

Това не може да се изрази с думи. Помня, веднъж като се връщах от патрулен полет някъде около Арбитъра дочух далечен разговор – двама души се караха кой пръв да кацне – и случайно забелязах да се спуска още една ракета. Оня си мислеше, че е сам. Така подхвърляше своята таратайка, че тя се тресеше като епилептик. На всекиго от нас е познато това – след някой и друг ден в космоса те обзема такъв бяс да направиш нещо, все едно какво: да дадеш пълен ход, да се понесеш нанякъде, да се извиеш като вихрушка, та чак да се изплезиш... Преди си мислех, че това е някак неприлично – човек не бива да се отпуска така. Но всъщност то е само отчаяние, само желание да се изплезиш – на космоса. Защото той не е като онова дърво, което само се мярка пред очите ти, и сигурно затова е толкова трудно да свикнеш с него.

А в хубавите книги се говори именно за това. И както умиращите не обичат да четат за агонията, така и ние всички, които все пак по малко се страхуваме от звездите, не искаме да слушаме истината за тях, когато сме там. Тогава е най-добре да се чете нещо, което отвлича вниманието, но поне на мене най-много ми допадат тъкмо тези занимателни звездни истории, защото в тях целият космос, всичко става някак благоприлично. Това е благоприличие за възрастни, така че там има катастрофи и убийства, и всякакви други ужаси, но все пак е прилично, невинно, защото от начало до край е измислица: те се мъчат да те изплашат, а ти само се усмихваш.

Това, което ще ви разкажа, прилича на тези истории. Само че то действително се случи с мене. Впрочем, не е важно.

Това стана през годината на Спокойното Слънце. Както обикновено, по това време се извършваше генерално прочистване

около Слънцето. Трябваше да се изметат и изхвърлят купищата старо желязо, което обикаляше на равнището на орбитата на Меркурий; през шестте години, докато се строеше голямата централа в неговия перихелий, там се бяха натрупали грамади от повредени ракети, защото се работеше по системата на Ле Манс и вместо трупите на ракетите да се предават за претопяване, те се използваха като скели. Ле Манс беше по-добър икономист отколкото инженер: построената по неговия метод централа наистина излезе три пъти по-евтина, отколкото при обикновения монтаж в пространството, но тя създаваше толкова главоболия, че след Меркурий никой вече не се блазнеше от подобни „икономии“. Но ето че на Ле Манс му дойде нова идея – да изпрати на Земята тази ракетна морга: защо да се върти в пространството до края на света, когато може да се претопи във високите пещи! Но за да има сметка от това, като влекачи трябваше да използвава ракети, не много по-добри от тези трулове.

По това време аз бях пилот от патрула с изчерпана норма часове за полет, което значи, че бях такъв само на книга и на първо число от месеца, когато получавах заплата. А толкова ми се искаше да летя, че бих се съгласил и на желязна печка, стига до има някаква тяга. И нищо чудно, че щом прочетох обявлението на Ле Манс, аз се явих в неговото бразилско бюро.

* * *

Не искам да кажа, че екипажите, формирани от Ле Манс, или точно от неговите агенти, приличаха на Чуждестранния легион или на разбойническа шайка, защото такива типове изобщо не летят. Но сега хората рядко отиват в космоса, за да търсят приключения; те

се решават на полет или от отчаяние, или така някак, случайно; а това е вече най-лошият материал, защото нашата служба изисква по-голяма издръжливост от морската и за онези, на които им е все едно, няма място на ракетата.

Аз не си правя психологически етюди, а искам просто да обясня защо още след първия рейс загубих половината от екипажа си. Бях принуден да уволня техниците, понеже те се пропиха благодарение на телеграфиста, един дребен метис, който измисляше най-гениални начини, за да внася контрабандно алкохол в ракетата. Този тип си играеше с мен на криеница. Пускаше пластмасови тръбички в бидоните... Впрочем, да оставим това. Допускам, че би скрил уiski в реактора, ако би се оказало възможно.

* * *

Представям си колко биха се възмутили от подобни истории пионерите на астронавтиката. Не разбирам защо са вярвали, че самото влизане в орбита превръща човека в ангел. Може би, без сами да знаят, на тях им се е привиждало синьото, райско небе, което изчезва толкова бързо при старта. Всъщност моите претенции са глупави. Този метис, роден в Боливия, тайно търгуваше с марихуана, а пък на мене ми правеше всичко напук, защото това го забавляваше. Имал съм и по-лоши от него.

Ле Манс беше важна клечка и не се интересуваше от подробностите, а само определяше на своите агенти финансовите лимити, и не стига, че аз не успях да си комплектувам екипажа, но трябваше и да треперя за всеки киловат енергия; никакви резки маневри, уранографите след всеки рейс се проверяваха като счетоводни книги – пази боже да не би някъде да са се стопили

десет долара, превърнати в неутрони. Никъде не бях учил това, което върших тогава, – може би подобни неща са ставали преди сто години на старите черупки, които са курсирали между Глазгоу и Индия. Всъщност аз не се оплаквах, а сега, когато си спомням това, срам ме е да си призная, но ми става жално за мен.

* * *

Хубав „Бисер на нощта“ – бива си го името! Корабът лека-полека се разпадаше и цялата ни работа се състоеше в това, да търсим всевъзможни дупки в корпуса и оголени проводници. Всеки старт и кацане се извършваха против законите, и то не само на физиката: изглежда агентът на Ле Манс имаше познати в космодрума на Меркурий, защото иначе всеки контрольор незабавно би запечатал всичко, от кормилото до реактора.

И така, ние излизахме на лов в перихелия, търсехме с радара ракетни отломки, след това ги влачехме и композирахме „vlak“. Там ми се струваше всичко наведнъж: разпразии с техниците, изхвърляне на джин в пространството (там и досега е пълно с бутилки от Гордон драй джин) и дяволска математика: навигацията се състоеше намирането на приблизително решение на задачата за движението на много тела. Но както винаги най-много тежеше пустотата. В пространството и времето.

* * *

Затварях се в каютата и четях. Автора не помня, беше някакъв американец, а в заглавието имаше нещо за звездния прах. Не зная как започваше книгата, защото я зачетох някъде от средата; героят се намира в камерата на реактора и говори по телефона с пилота, когато се разнася вик: „Метеори зад кърмата!“ До този момент не е

имало налягане и изведнъж той вижда, че огромната стена на реактора, ослепяваща с жълтите очи на приборите, се накланя към него с растяща бързина; това е, защото двигателите са се включили и ракетата се е устремила напред, а той, увиснал във въздуха, още запазва предишната скорост. За щастие, успява да се отблъсне с крак, но ускорението изтръгва слушалката от ръцете му и той увисва на телефонния шнур; когато пада, сякаш се залепва на пода, а слушалката се люлее над него и той прави нечовешки усилия, за да я хване, но, разбира се, той тежи цял тон и не може дори пръста си да помръдне; накрая някак си я улавя със зъби и издава командата, която ги спасява.

Тази сцена запомних добре, а още повече ми хареса описанието на преминаването през метеоритния рой. Облак от прах закрива, забележете, една трета от небето и само най-ярките звезди проблясват през мъглявината, но това още нищо не е, защото след малко героят вижда – на екрана разбира се – че от жълтия тайфун излиза бледа светеща ивица с черно ядро; не зная какво трябваше да означава това, но на мене от смях чак сълзи ми потекоха от очите. Как прекрасно си беше представил той всичко това! Тези облаци, тайфуна, слушалката – просто пред очите ми беше оня, дето се люлее на телефонния шнур. А това, че в каютата го чака необикновено красива жена, то се разбира от само себе си. Тя беше таен агент на някаква космическа тирания или може би се бореше против нея, вече не си спомням. Във всеки случай беше хубава, както си му е редът.

Защо се спирам толкова подробно на това четиво? Защото то ме спаси. Метеори ли? Та аз по цели седмици търсех излезли от строя

ракети, които тежаха по двадесет-тридесет хиляди тона, и половината от тях не бях дори видял в радара. По-лесно беше да се види летящ куршум. Веднъж, когато бяхме в безтегловност, трябваше да хвана за яката моя метис; това сигурно е по-трудно от оня номер със слушалката, защото ние и двамата хвърчахме, но не така ефектно. Изглежда, че съм започнал да мърморя. Зная. Но самата история е такава.

* * *

Двумесечният лов свърши, влачех на буксир сто и двадесет или сто и четиридесет хиляди тона мъртъв метал и се движех в плоскостта на еклиптиката към Земята. Против правилата? То се знае. Казах вече, че няхах гориво за маневри. Бях принуден да се влача без тяга повече от два месеца.

И тъкмо тогава се случи катастрофата. Не, не метеори. Това не е роман. Заушка. Най-напред техникът на реактора, след това двамата пилоти заедно, а после и останалите; мутрите им се подуха, очите им станаха като резки, вдигнаха висока температура, за вахта и дума не можеше да става. Страшна напаст беше тоя вирус, дето го домъкна на кораба негърът Нгей, който в „Бисер на нощта“ беше готвач, стюард иконом и още нещо си. Той също беше болен, как иначе! Дали децата в Южна Америка не прекарват заушка? Не зная. Така или иначе, корабът ми остана без екипаж.

* * *

Държаха се само телеграфистът и вторият инженер: но телеграфистът още от сутринта, от закуска беше вече пиян. А всъщност не пиян – дали главата му беше толкова здрава, или смучеше по малко, но той се движеше съвсем прилично, особено

когато нямаше гравитация (а тя липсваше почти през цялото време, като не се броят малките поправки в курса), но алкохолът се беше загнездил в очите му, в мозъка му и всяко нареждане, всяка заповед трябваше точно да се контролира. Мечтаех си как ще го смажа от бой, когато се приземим: там не можех да си го позволя, пък и изобщо как да биеш пиан?

В трезво състояние той досущ приличаше на плъх, сив, вял, недомит, и имаше, милия навик да псува с най-грозни думи онези, на които имаше зъб – на масата, в столовата – по морзовата азбука. Да, по морзовата азбука – седи си и си почуква с пръст по масата. На няколко пъти едва не се стигна до бой, защото всички знаеха морза, а той, притиснат до стената, твърдеше, че имал такъв тик. От нервите било. Само си ставало. Заповядах му да държи лактите си притиснати до тялото, а той започна да сигнализира с крак или с вилица – в известен смисъл беше артист.

Единственият напълно здрав, нормален човек беше инженерът. Да, но знаете ли, оказа се, че той бил пътен инженер. Наистина. Сключили договор с него, защото се съгласил на половин заплата, и на агента това било напълно достатъчно, а аз не се сетих да проверя знанията му, когато се яви на кораба. Агентът го попитал само дали разбира от съоръжения, от машини, отговорил утвърдително, защото наистина разбирал от машини – от транспортни. Заповядах му да носи вахта. Той не отличаваше планетите от звездите. Сега вече горе-долу разбирате по какъв начин правеше бизнес Ле Манс. Наистина, и аз бих могъл да се окажа командир на подводница и ако имах възможност, сигурно бих разигравал тази роля и бих се затворил в каютата. Но не можех.

Агентът не беше луд. Разчитал е ако не на моята лоялност, то на инстинкта ми за самосъхранение. Исках да се върна на Земята, но понеже тези сто хиляди тона не тежаха нищо в безвъздушното пространство, и да ги откачех, скоростта ни не би се увеличила с нито един милиметър в секунда, а аз не бях толкова злобен, за да го направя без нужда.

Общо взето такива мисли ми минаваха през ум, когато сутрин носех ту на един, ту на друг памук, мехлем, бинтове, спирт, аспирин. Единственото ми удоволствие беше тази книга за любовта в празното пространство, сред метеоритните тайфуни. Някои пасажии препрочитах по десет пъти. Там бяха събрани всички ужаси, които човек може да си представи: електронните мозъци се бунтуваха, агентите на пиратите имаха предаватели, монтирани в черепите им, красивата жена произхождаше от друга слънчева система; но за заушката не намерих нито дума. Толкоз по-добре за мене. Тя ми беше дошла до гуша. Понякога ми се струваше, че и космонавтиката също.

* * *

През свободните минути аз се мъчех да проследя къде крие запасите си телеграфистът. Не знам, може би го надценявам, но според мен той наистина умишлено ми издаваше някои свои скривалища, когато спиртът там беше на привършване – просто за да не се откажа и да не махна с ръка на неговото пиянство. Защото и до ден днешен не знам къде е било главното му скривалище. А може би е бил така просмукан от алкохол, че е носел своя основен запас в самия себе си? Така или иначе, аз търсех, пълзах из кораба като муха по таван, плувах по кърмата и по централната палуба

като на сън и се чувствавах самотен като Робинзон Крузо. Цялото братство лежеше подпухнало, инженерът стърчеше в командната кабина и учеше френски по лингвафона, беше тихо като на поразен от чума кораб и само понякога по вентилационните канали долиташе плачът или пеенето на боливийския метис. Привечер го отпускаше и той усещаше болката на съществуването.

Със звездите малко се занимавах, ако не се смята тази книжка. Някои места знаех наизуст, но за щастие, те са ми изхвъркнали от главата. Чаках да се свърши тази заушка, защото робинзоновският живот съвсем ми дотегна. Пътния инженер избягвах, макар че той по своему беше съвсем приличен човек и ми се кълнеше, че ако жената и шурейт не му били създали такива ужасни финансови затруднения, в никакъв случай не би подписал договора. Той обаче беше от онзи тип хора, които не мога да понасям – които откровеничат без всякакви ограничения и задръжки. Не зная, може би само към мене изпитваше такова изключително доверие – впрочем едва ли, защото за някои неща на хората просто езикът не им се обръща да ги кажат, а той можеше да говори за всичко така, че аз чак се свивах от неудобство. За щастие, „Бисерът на нощта“ беше голям: двадесет и осем хиляди тона стартово тегло, и имаше къде да се скрия.

Сигурно се досещате, че това е бил първият ми и последен рейс за Ле Манс. Оттогава вече не се оставях да ме измамат така, въпреки че изпадах в различни затруднения. Не бих разказвал за този, доста конфузен накрая, фрагмент от моята биография, ако той не беше свързан с другата, несъществуващата страна на

космонавтиката. Нали помните, в началото ви предупредих, че историята ще бъде почти като от оная книжка.

Предупреждението за метеоритна опасност беше се получило на височина на орбитата на Венера, но телеграфистът или е спал, или просто не го е приел. Така или иначе, едва на другия ден сутринта чух тази вест в новините, предавани от космолокаторната станция на Луната. Да си призная, в първия момент, това ми се стори съвсем невероятно. Драконидите отдавна отминаха, пространството беше чисто, метеоритните роеве общо взето се движат редовно; наистина Юпитер обича всякакви шеги с пертурбациите, но този път хрумването не можеше да бъде негово – радиантът бе съвсем друг. Впрочем, предупреждението беше едва от осма степен, прахообразно, плътността на облака беше много малко; процентът на по-едрите частици беше нищожен; широчината на фронта, наистина – значителна. Когато погледнах картата, разбрах, че вече от един час, а може би и от два ние се намирахме в тоя така наречен рой. Екраните бяха празни. Не се разтревожих особено. Единствено необичайно беше само второто, обедното съобщение: дистанционните сонди бяха установили, че това е извънсистемен рой!

* * *

Това беше вторият такъв рой, откакто съществува космолокацията. Метеоритите са отломки от комети и се движат по удължени елипси, привързани от гравитацията към Слънцето като играчки на найлонови шнурове; извънсистемният рой, т. е. влизащ в нашата система от Голямата Галактика, е сензация – наистина повече за астрофизиците отколкото за пилотите. Разлика имаше,

разбира се, и за нас, макар общо взето да беше малка в скоростта. Вътрешносистемните роеве не могат да имат около Земята скорост по-голяма от параболичната или елиптичната. Затова пък роят, който влиза в системата отвън, може и обикновено има хиперболична скорост. Но на практика излиза пак същото; ето защо това вълнуваше все пак метеоритолозите и астробалистиците, а не нас.

Новината, че сме навлезли в рой, не направи никакво впечатление на телеграфиста. Съобщих го по време на обед, когато, както винаги, бях включил двигателите на малка тяга; те коригираха курса, а същевременно дори слабото притегляне ни облекчаваше живота. Не трябваше да смучем супата през сламка, нито да натъпкваме в устата си овнешкия пастет чрез натискане на тубите. Винаги съм предпочитал нормалното, човешко хранене.

* * *

Затова пък инженерът се уплаши много. Понеже говорех за роя като за летен дъждец, той реши, че аз съм се побъркал. Старателно му обясних, че, първо, роят е прахообразен и силно разреден, а възможността да се сблъскаме с отломък, който би могъл да повреди кораба, е по-малка от възможността да умреш в театъра, ударен по главата от случайно паднал полилей; и, второ, все едно нищо не може да се направи, защото „Бисерът“ не е в състояние да извърши маневра за разминаване, и, трето, нашият курс по чиста случайност почти съвпада с траекторията на роя и опасността от сблъскване се намалява още няколко пъти.

* * *

Не ми се видя много убеден, но психотерапията беше ми дотегнала и предпочетох да съсредоточа вниманието си върху телеграфиста, т. е. да го откъсна поне за няколко часа от неговите спиртни източници, защото в края на краищата в тоя рой той беше по-необходим, отколкото извън него. Най-много се боях от сигнала SOS. Тук имаше доста кораби и то не само товарни, защото бяхме прекрачили орбитата на Венера, а в тази зона движението беше твърде оживено; проседях до радиостанцията, като държах телеграфиста до себе си, до шест часа палубно време, значи над четири часа в пасивно слушане, за щастие, без никакви тревожни сигнали.

* * *

Роят беше толкова рядък, че трябваше буквално с часове да се взирам, за да забележа някакви почти неуловими, микроскопични искрици, но пак не можех да гарантирам дали тези зелени привидения не са просто измама на преумореното от неподвижното фиксиране зрение. През това време на Луната и на Земята бяха успели да изчислят не само радианта, но и целия път на този хиперболичен рой, който бе получил дори име – Каноийски (от звездите на радианта). Знаеше се, че той няма да стигне до орбитата на Земята, а ще я обиколи отстрани и ще напусне нашата система далеч от големите планети, и както се беше появил, ще изчезне в бездната на Галактиката, за да не се върне никога при нас.

* * *

Пътният инженер, все така неспокоен, току надничаше в радиостанцията, макар че го гонех оттам и му заповядвах да следи

командния пулт. Разбира се, това беше чиста фикция: първо, ние нямахме тяга, а без тяга не може да се управлява: освен това, той не би могъл да изпълни и най-елементарната маневра, каквато впрочем никога не бих му поверил. Аз обаче исках да му създам някакво занимание, за да ме остави на мира, защото той непрекъснато питаше дали съм преминавал през метеоритни слоеве и колко пъти, дали във връзка с това съм преживял катастрофа, сериозна ли е била и какви са възможностите за спасение, в случай че попаднем... Вместо отговор аз му дадох „Основи на космологията и космодромията“ на Крафт. Инженерът взе книгата, но струва ми се, че дори не я е отворил, защото той жадуваше да чуе лични впечатления, а не суха информация.

Напомням, че всичко това ставаше на кораб в безтегловно състояние. В такива условия движенията на хората, дори на трезвите, стават твърде гротескни – постоянно трябва да се помни за някакъв колан, за някаква закопчалка, иначе като натиснеш молива при писане, можеш да изхвърчиш до тавана, а нищо чудно и да се сдобиеш с някоя синина.

* * *

Моят телеграфист обаче си имаше своя система: носеше в джобовете си маса неща – всякакви тежести, гайки, ключове и когато изпаднаше в затруднено положение, увиснал между тавана, пода и стените, той просто бъркаше в джоба си и хвърляше първия попаднал му предмет, за да отлети плавно в противоположната посока. Този метод беше сигурен и всеки път потвърждаваше правилността на Нютоновия закон за действието и противодействието, но не е много приятен, особено за околните,

защото хвърлените тежести и гайки рикошираха от стените и понякога летенето на тези твърди и опасни предмети продължаваше доста дълго. Споменавам това, за да допълня с още един нюанс колорита на нашето пътешествие.

* * *

В това време в ефира цареше усилено движение: много пътнически кораби, за всеки случай и съгласно предписанията, изменяха трасето си и създаваха доста грижи на Луната; автоматичните предаватели, които съобщаваха по морза поправките в орбитите и курсовете, изчислени в големите стационарни калкулатори, неуморно изпращаха серии от сигнали с такъв темп, че ухото не можеше да ги възприеме. Но и самата фония беше препълнена с гласове – пътниците плащаха баснословни суми, за да съобщят на разтревожените си близки, че се чувствуват отлично и не ги заплашва никаква опасност; Луна-астрофизическа предаваше текущите съобщения за зоните на съгъстяване в метеоритния рой, за резултатите от спектралния анализ на неговия състав, с една дума, програмата беше разнообразна и човек не можеше да скучае пред радиоприемника.

Моите космонавти със заушката естествено бяха се научили вече за хиперболичния рой и един през друг телефонираха в радиостанцията, докато най-после изключих апаратите им, като поясних, че пробойните в кораба, а още повече загубата на херметичността те лесно ще доловят по липсата на въздух.

* * *

Към единадесет часа отидох да хапна нещо в каюткомпанията; телеграфистът, като че ли само това е чакал, изчезна, сякаш се

стопи, а аз бях прекалено уморен не само, за да го търся, но дори и да мисля за него. Инженерът свърши вахтата; беше се поуспокоил и пак започна да се оплаква, главно от шурей си, а когато си тръгна (прозяваше се като кит), ми каза, че навярно левият екран на радара се е повредил, защото на едно място в него светлее нещо зелено. С тези думи той си отиде, а аз привърших консервираното говеждо, когато изведнъж, с вилица, забодена в неапетитно замръзналата тлъстина, се вцепених.

Инженерът разбираше от радарни образи, колкото аз от асфалт. Този „повреден“ екран...

След миг аз летях към командната кабина. Всъщност такава е само думата, защото фактически се движех толкова бързо, колкото е възможно, когато човек получава цялото ускорение, като се хваща с ръце или се отблъсква с крака от издатините по стените или тавана. Когато най-сетне се добрах до командната кабина, заварих там истинско мъртвило – светлините на пултовете загаснали, контролните сигнали на реактора едва мъждеят като сънливи светулки и само радарните екрани непрекъснато пулсират с концентрично излъчвани кръгове; аз още от прага се загледах към левия екран.

В долния му десен квадрант светлееше неподвижна точка, точно – както я видях отблизо – петънце колкото монета, сплескано като леща, с идеално правилна форма, фосфоресциращо със зелена светлина като малка, наглед неподвижна рибка в океана на пустотата. Ако го беше видял нормален вахтен, но не сега, а преди половин час, той щеше да включи автоматичния позиционен предавател, щеше да съобщи на командира, щеше да поиска от

другия кораб данни за курса; но аз нямах вахтени, половин час беше загубен, бях сам и, ей богу, правех всичко наведнъж – поисках данни за идентификация, включих позиционните сигнали и предавателя, загрях реактора, за да може всеки момент да включа двигателя (реакторът беше студен като отдавна вкочанясал мъртвец). Изтекоха няколко минути, докато успея да включа и подръчния полуавтоматичен калкулатор, и се оказа, че курсът на другия кораб почти съвпада с нашия, разликата е в няколко секунди и вероятността да се сблъскаме, която в празното пространство и без това е безкрайно малка, практически се равняваше на нула.

Само че онзи кораб мълчеше. Преместих се на друго кресло и започнах да му сигнализирам по морза от палубния лазер. Той се намираше зад нас, на разстояние около деветстотин километра, т.е. невероятно близко, и да си призная, аз вече се виждах изправен пред Космическия трибунал (разбира се не за „предизвикване на катастрофа“, а просто за „нарушаване на осмия параграф от Кодекса на космолоцията – ОД, или опасно доближаване“). Мисля, че дори и слепец би забелязал моите светлинни сигнали.

Изобщо оня кораб беше заседнал в радара и не искаше да се отлепи от „Бисера“, а напротив, бавно се приближаваше към него, защото курсът му беше много близък до нашия. Пътищата ни бяха почти успоредни: той преминаваше вече по края на квадранта, тъй като се движеше по-бързо. На око прецених скоростта му като хиперболична; действително, две отделни измервания на десетсекундно разстояние показаха, че той изминава деветдесет километра в секунда. А ние изминавахме едва четиридесет и пет!

Корабът не отговаряше и се приближаваше: изглеждаше вече внушителен, дори прекалено внушителен. Светеща зелена леща, гледана от страни, остро вретенце... Погледнах към радарния далекомер, защото този кораб нещо прекалено порасна. Разстояние четиристотин километра. Примигах от изумление: на такова разстояние всеки кораб изглеждаше като запетайка. „Дявол да го вземе този „Бисер на нощта“! – помислих си аз. – Всичко тук е надолу с главата“. Прехвърлих образа на малкия подръчен радар с насочвана антена. Пак същото. Слисах се. „Може пък – мина ми изведнъж на ума – това да е друг „влак на Ле Манс“ като този, на който съм машинист. Ако са му накачили четиридесетина разбити ракети отзад, може да има такива размери... Но защо е вретеновиден?

Радароскопите работеха, автоматичният далекомер чукаше и чукаше: триста километра... двеста и шестдесет... двеста...

* * *

Започнах още веднъж да изчислявам курсовете по прибора на Харелсбергер, защото това ми замириса на прекалено близко задминаване. Известно е, че откакто в морето започнали да прилагат радара, всички се почувствували в безопасност, а корабите продължавали да потъват. Пак изкарах, че онзи ще мине под носа ми – на някакви си три десет-четиридесет километра. Проверих и двата предавателя – автоматичния, работещ на радиовълни, и лазерния. Бяха в изправност, но чуждият кораб мълчеше.

* * *

До този момент съвестта ми все още не беше чиста: нали известно време бях летял слепешката, докато инженерът ми

разказваше за своя шурей и ми пожелаваше лека нощ, а аз се занимавах с говеждото, но сега изведнъж очите ми се отвориха. Обзе ме справедливо възмущение и видях действителния виновник в оня глух, мълчалив кораб, който се носеше с хиперболична скорост през сектора и дори не благоволяваше да отговори на преките настойчиви сигнали!

Включих фонията и започнах да го викам. Настоявах за какво ли не – да включи позиционните сигнали и да даде сигнална ракета, да се идентифицира, да посочи местоназначението си, арматора – всичко разбира се с условните съкращения. Той обаче си летеше спокойно, безмълвен, и нито на косъм не измени курса си, а беше вече на осемдесет километра от мен.

* * *

Засега се движеше по бакборта, но все по-явно ме настигаше: той изминаваше в секунда два пъти повече от мене. А знаех, че калкулаторът не отчита цялата ъглова поправка и при задминаването разстоянието между нас ще се окаже с няколко километра по-малко от пресметнатото: вероятно по-малко от тридесет километра, а може дори и двадесет. Трябваше да спра, защото такава доближаване е непозволено, но не можех. Влачех повече от сто хиляди тона ракетни трупове и най-напред би трябвало да откача всичките тези вектори. Сам не бих се справил, а екипажът ми беше зает със своята заушка, така че за спиране не можеше и дума да става. В случая повече работа би ми свършила не космодромията, а философията: стоицизмът, фатализмът и евентуално, ако грешката на калкулатора е невероятно голяма, нещо от есхатологията.

* * *

Когато между нас оставаха двадесет и два километра, другият кораб явно започна да изпреварва „Бисерът”. Знаех, че сега разстоянието непрекъснато ще се увеличава, така че външно всичко беше наред. До този момент аз гледах само далекомера, тъй като неговите показания бяха най-важни, и чак сега отново се обърнах към радароскопа.

* * *

Това не беше кораб, а летящ остров или бог знае какво. На разстояние двадесет километра той беше голям колкото двата ми пръста, и изведнъж идеално правилното вретено се превърна в диск, не, в пръстен!

* * *

Ясно, вие вече отдавна си мислите, че това е бил кораб на „извънземни същества”.

А как иначе, щом е дълъг около десет мили... Лесно е да се каже, но кой вярва в кораби на „извънземни същества”? Първото, което ми хрумна, беше да го догоня. Честна дума! Хванах лоста на главната тяга, но не го помръднах – зад кърмата си имах ракети на буксир. Беше безсмислено. Скочих от креслото и по тесния вертикален проход се промъкнах в астрономическата каюта, монтирана във вътрешната броня точно над командната кабина. Там веднага намерих това, което ми беше нужно: бинокъл и ракети. Пуснах три, една след друга, приблизително по курса на оня кораб и щом се запали първата, започнах да го търся. Беше голям като остров, но не можах да го открия веднага. Блясъкът на ракетата, която попадна в зрителното ми поле, така ме ослепи, че трябваше

търпеливо да чакам, докато ми мине. Втората ракета се запали някъде встрани и няха никаква полза от нея. Третата, обаче, се възпламени над кораба и аз го видях в нейната неподвижна, студено-бяла светлина.

* * *

Гледах го не повече от пет-шест секунди, защото ракетата, както често става с тях, изведнъж припламна по-ярко и угасна. Но за тези няколко секунди през силните стъкла, увеличаващи осемдесет пъти, видях тъмно метално тяло, доста слабо, призрачно, но все пак ясно осветено отгоре; виждах го като от няколкостотин метра разстояние. Едва се вместише в зрителното ми поле; в самия център ясно светеха няколко звезди, сякаш то беше прозрачно там – като излят от тъмна стомана тунел, който лети в пространството. Но в последния проблясък на ракетата успях да забележа, че това наподобява сплескан цилиндър, моделиран като много дебела автомобилна гума – аз можех да гледам през празния му център, макар че той не се намираше в оста на зрението ми; този колос беше наведен под ъгъл към линията на погледа ми – като чаша, когато я наклоним леко, за да изливаме бавно течността.

* * *

Разбира се, тогава не се опитах да анализирам видяното, а само изстрелях още ракети; две не се възпламениха, третата угасна почти веднага, а в светлината на четвъртата и петата го видях за последен път. Защото след пресичането на курсовата линия на „Бисера“, той взе да се отдалечава все по-бързо; вече се намираше на сто, на двеста, на триста километра от мен и визуалното наблюдение беше невъзможно. Върнах се веднага в командната

кабина, за да установя точно елементите на движението му; имах намерение, щом направя това, да вдигна във всички сфери такава тревога, каквато космолоцията не познава; вече си представях как по начертания от мен маршрут ще се устремят ята от ракети, за да догонят този гост от бездната.

* * *

Всъщност аз бях сигурен, че той се движи заедно с хиперболичния рой. При известни обстоятелства окоето прилича на фотокамера и ярко осветеният предмет, който сме видели макар и за десета от секундата, можем след това за известно време не само да си спомняме, но и да го анализираме твърде подробно, сякаш той още е пред нас. А в онзи предсмъртен блясък на ракетата аз видях повърхността на гиганта: тя не беше гладка, а разорана почти като повърхността на Луната; светлината се стичаше по грапавини, буци, кратери – сигурно от милиони години той лети така, навлиза тъмен и мъртъв в прахообразните мъглявини, излиза от тях след цели столетия, а метеоритният прах в десетки хиляди сблъсъци го разяжда и руши с ерозията на пустотата. Не мога да обясня откъде се взе у мене тази увереност, но аз знаех, че там няма жива душа, че това е милиардолетен труп и че може би дори не съществува цивилизацията, която го е създала!

Като мислех за всичко това, аз същевременно за всеки случай, за пределна точност, четвърти, пети, шести път изчислявах елементите на неговото движение и изпращах всеки резултат с удар по клавиша в записващото устройство, защото всяка секунда беше скъпа: той вече приличаше на зеленикава фосфоресцираща запетая, искреше

като неподвижна светулка в крайния сектор на десния екран – на две, три, шест хиляди километра от мен.

* * *

Докато свърших изчисленията, той изчезна. Но какво от това! Той беше мъртъв, не можеше да маневрира, следователно не можеше да избяга никъде, нито да се скрие. Наистина той летеше с хиперболична скорост, но всеки кораб с мощен реактор можеше лесно да го настигне, а аз бях изчислил толкова точно елементите на неговото движение...

Отворих касетата на записващото устройство, за да извадя лентата и да отида с нея в радиостанцията – и в същия миг сякаш гръм ме удари, аз се вцепених напълно смазан...

Металният барабан беше празен; отдавна, може би още преди няколко часа, а може и преди няколко дни лентата се е свършила, никой не беше сложил нова и аз бях изпрацал всички резултати от изчисленията в нищото; всички до един пропаднаха; нямаше мито кораб, нито следа от него. нищо...

* * *

Хвърлих се към екраните, после, честно казано, исках да откача този мой проклет баласт, да захвърля тия съкровища на Ле Манс и да се понеса – но накъде? Сам не знаех. Разбира се, посоката... Горедолу към съзвездие Водолей, но що за цел е това! А може би все пак? Ако съобщя по радиото приблизителния сектор и скоростта... Това трябваше да се направи. Това беше мое задължение, най-важното от всички, ако изобщо имах още някакви задължения.

* * *

Качих се с подемяка в централната част на кораба, в радиостанцията и започнах да установявам поредността на действията: повикване до Луна-Главна с искане за право на предимство за следващите ми съобщения, тъй като се касае за изключително важна информация; те няма да се приемат от автомат, а вероятно от дежурния координатор на Луната. След това ще докладвам за забелязания чужд кораб, който пресече курса ми с хиперболична скорост и по всяка вероятност влиза в галактичния рой.

* * *

Веднага ще ми поискат елементите на движението му. Ще трябва да кажа, че съм ги изчислил, но ги нямам, защото на барабана на записващото устройство поради недоглеждане не е имало лента. Тогава ще поискат да им съобщя кода на пилота, който пръв е забелязал кораба. Но и код няма, защото на вахта стоеше не космонавт, а пътен инженер. После ако и това не му се стори достатъчно подозрително, ще ме попита защо не съм наредил на радиста систематично да предава данните в хода на измерванията. Следователно, ще бъда принуден да обясня, че телеграфистът не е работил, защото е бил пиян. Ако и тогава пожелае да разговаря с мен за такива неща през тези триста шестдесет и осем милиона километра, които ни делят, той ще се заинтересува защо никой от пилотите не е заместил радиста: тогава ще отговоря, че целият ми екипаж е болен от заушка.

* * *

Ако и до този момент все още се е колебал, той ще се увери, че човекът, който посред нощ го алармира с известия за „отвъден“

кораб, или е побъркан, или е пиан. Ще попита дали съм зафиксирал изображението на кораба по някакъв начин – чрез фотографиране при светлината на ракети или чрез запис на показанията на радара върху феролента, или дали поне съм записал всички радиосигнали, с които съм се обръщал към него. Но аз нямах нищо, нищичко – прекалено много бързах и не смятах, че ще трябва някакви снимки, тъй като корабите от Земята скоро ще настигнат необикновената цел. Ето защо не включих записващите устройства.

* * *

Тогава координаторът ще направи това, което и аз бих направил на негово място: ще ми заповяда да се изключа и ще запита всички кораби в моя сектор дали някой не е забелязвал нещо подозрително. А аз бях сигурен, че нито един кораб не е могъл да види госта от Галактиката. Срещнал го бях, само защото лях в плоскостта на еклиптиката, макар че беше най-строго забранено, тъй като там винаги кръжи метеоритен прах, отломки от смлените от времето метеорити или кометни опашки.

Престъпих тази забрана, защото иначе горивото не би ми стигнало за маневрите, които трябваше да обогатят Ле Манс със сто и четиридесет хиляди тона ракетни отпадъци. Следователно би трябвало веднага да предупредя координатора на Луната. че срещата е станала в забранена зона, което би довело до неприятен разговор в Дисциплинарната комисия при Трибунала на космическия флот.

Естествено откриването на този кораб струваше много повече от предупрежденията, та дори и от наказанията на Комисията, но само при условие, че действително го настигнат. А тъкмо това ми се

струваше съвсем безнадеждно. Аз щях да поискам в една двойно застрашена зона, т. е. в сферата на еклиптиката и то при наличието на хиперболичен рой в нея, да хвърлят цяла флотилия по следите на гиганта. И да желае, координаторът на Луната няма право да извърши това. А дори да се амбицира и до сутринта да алармира Коснав и Международната комисия по въпросите на космическите изследвания и дявол знае кого още, биха се започнали заседания и съвещания, и дори те да са светкавични, пак биха се произнесли едва след някакви три седмици. Но – както пресметнах още в подъемника, защото тази нощ мислех наистина много бързо – до това време корабът ще се отдалечи на сто и деветдесет милиона километра от мястото на нашата среща, значи зад Слънцето, покрай което той ще мине достатъчно близо, за да му отклони траекторията, и пространството, в което ще се наложи да го търсят, ще надминава десет милиарда кубически километра. А може би и двадесет!

Така ми изглеждаше всичко това, когато стигнах до радиостанцията. Седнах там и се опитах още веднъж да преценя правилно какви са шансовете да бъде видян корабът с големия радиотелескоп на Луната, най-мощното радиоастрономично съоръжение в цялата система. Но Земята и Луната се намираха точно на противоположната страна на орбитата по отношение на мен, а значи и на кораба. Радиотелескопът беше мощен, но не чак толкова, че да открие няколкокилометрово тяло на разстояние четиристотин милиона километра.

С това свърши цялата история. Скъсах листата с изчисленията, станах и тихо тръгнах към каютата си с чувство, че съм извършил

престъпление. Дойде ни гост от космоса, посещение, каквото се случва – знам ли? – веднъж на милиони, не – на стотици милиони години. И заради заушката, заради Ле Манс с неговите ракетни трупове, заради пияния метис, инженера с неговия шурей и моята небрежност той ни се изплъзна под носа, за да се стопи като призрак в безкрайното пространство.

От тази нощ аз живях в някакво странно напрежение цели дванадесет седмици – за това време мъртвият кораб трябваше да навлезе в пояса на големите планети и по този начин да изчезне завинаги за нас. Доколкото ми беше възможно, аз не се отделях от радиостанцията, като хранех все по-слаба надежда, че въпреки всичко някой ще го забележи, някой по-съобразителен или просто по-щастлив от мене, но нищо такова не стана.

* * *

Естествено, аз не казах на никого за това. Такива случаи са редки за човечеството. Чувствавам се виновен не само пред него, но и пред онази, другата цивилизация; и не ме очаква дори славата на Херострат, защото сега, след толкова години, никой вече за щастие няма да ми повярва. Впрочем и аз понякога сам се съмнявам: може би не е имало нищо – освен студеното, жилаво говеждо.

За безследно изчезналите

Научно-фантастичен разказ

Джек Финей

Влезте там като в обикновено туристическо бюро – каза ми непознатият в бара. – Задайте няколко обичайни въпроса; заприказвайте за замисленото от вас пътуване, за отпуската си, за нещо от този род. След това намекнете за проспекта, но в никакъв случай не говорете направо за него: почакайте да ви го покаже сам. А ако не го покаже, забравете за това. Ако успеете. Защото все едно никога няма да го видите: не сте подходящ и толкова. А ако попитате за него, той само ще погледне така, сякаш не знае за какво говорите.

* * *

Повтарях си всичко това на ум, но в онова, което изглежда възможно нощем, на халба бира, трудно може да се повярва във влажен, дъждовен ден, и аз се чувствавах глупаво, докато търсех между витрините на магазините номера на къщата, който бях запомнил добре. Беше около обед, на 42-ра Западна улица в Нюйорк, беше дъждовно и ветровито. Както почти всички наоколо аз вървах в топло палто, като придържах шапката си с ръка, навел глава срещу полегатия дъжд, и светът беше реален и отвратителен, и всичко беше безнадеждно.

Все пак аз не можех да не си мисля: кой съм аз, че да видя проспекта, ако той изобщо съществува. Името ви? – казах си аз, сякаш вече бяха започнали да ме разпитват. – Казвам се Чарли

Юъл и съм касиер в банка. Работата не ми харесва; получавам малко и никога не ще получавам повече. В Нюйорк живея повече от три години и имам малко приятели. Що за идиотщина – аз общо взето нямам какво да кажа. Гледам повече филми, отколкото ми се иска, твърде много чета и ми е дотегнало да се храня сам по ресторантите. Имам най-обикновени способности, мисли и външност. Това е всичко; задоволява ли ви?

Но ето че намерих сградата в квартал 200 – старо, псевдомодернистично административно здание, остаряло и уморено – то не иска да си признае това, но не може и да го скрие. В Нюйорк на запад от Петото авеню има много такива сгради.

Аз се промъкнах през стъклената врата в медна рамка и влязох в малък коридор, постлан с плочки от онези, които изглеждат вечно мръсни, макар и да бяха току-що измити. Зелените стени бяха грапави от кръпките по старата мазилка. В хромирана рамка висеше справочник – четливи букви от бях целулоид на кадифяночер фон. Имаше двадесет и няколко имена и „Акме. Туристическо бюро” се оказа второ в списъка между „А-1 Мимео” и „Аякс – всичко за фокусниците”. Аз натиснах копчето до вратата на старомодния асансьор с открита решетка и някъде далеч горе се разнесе звън. Последва дълга пауза, след това нещо изтрака, тежките вериги задрънчаха и се спуснаха бавно към мен, а аз едва не се обърнах и не избягах – това беше безумие. Но горе кантората на бюро Акме нямаше нищо общо с атмосферата на сградата. Отворих вратата с кристално стъкло и влязох. Голямата, чиста квадратна стая бе заляна с флуоресцентна светлина. До големите двойни прозорци зад гишетото стоеше човек, който говореше по телефона. Той ме

погледна, кимна с глава и аз усетих как сърцето ми се разтуптя: той досущ отговаряше на описанието.

– Да, Обединени въздушни линии – говореше той в телефонната слушалка. – Излитане... – Той погледна разписанието под стъклото на писалището. – Излитане в 7,03, но аз ви съветвам да дойдете 40 минути по-рано.

Аз чаках, подпрян на гишето, и се оглеждах; да, човекът е същият и все пак това е най-обикновено туристическо бюро: големи ярки афиши по стените, металически етажерки с проспекти, печатни разписания под стъклото на гишето. Това значи било помислих си аз, и отново се почувствувах глупак.

– С какво мога да ви бъда полезен? – Високият посивял мъж зад бюрото беше оставил телефонната слушалка и ми се усмихваше, а аз изведнъж започнах силно да нервнича.

– Вижте какво... – Аз разкопчавах палтото си, за да спечеля време, после изведнъж го погледнах и казах: – Бих искал... да се махна оттук.

„Много бързаш, глупако – казах си аз. – По-полека!” Почти със страх следях какво впечатление са му направили моите думи, но на него дори окото му не трепна.

– Какво пък, има много места, където може да се отиде – вежливо забеляза той, като извади от писалището тясна, дълга рекламна брошура и я сложи пред мен. „Пътувайте със самолет за Буенос Айрес, за Другия свят!” – гласяха двата реда светлозелени букви на корицата.

Запрелиствах брошурата – достатъчно дълго, за да спазя приличието. Там имаше голям сребрист самолет над нощно

пристанище, луна, която се отразяваше във водата, планини на заден план. После поклатих глава. Страхувах се да говоря, да не би да кажа нещо не на място.

– Може би някое по-тихо място? – той извади друга реклама; дебели стари стволове, осветени от кóси слънчеви лъчи, се издигаха високо нагоре. „Девствените лесове на Мен, железопътната линия Бостон-Мен“. – Или това – той сложи на масата трета брошура. – Бермудските острови, там сега е хубаво. – На нея пишеше: „Бермудските острови. Старият свят в Новия“.

Реших да рискувам.

– Не – казах аз и поклатих глава. – Всъщност аз търся постоянно място. Ново място, където бих могъл да се заселя и да живея. – Погледнах го право в очите. – До края на живота си. – Тук нервите ми не издържаха и аз направих опит да си измисля път за отстъпление.

Но той само приятно се усмихна и каза:

– Мисля, че можем да ви помогнем. – Той се надвеси над гишето, подпря се на подставката и събра длани; цялата му поза говореше, че той може да ми отдели толкова време, колкото поискам.

– Какво търсите вие? Какво искате?

Поех си дъх и казах:

– Да се избавя.

– От какво?

– Ами... – запънах се, тъй като никога досега не го бях изразявал с думи. – Може би от Нюйорк. И от градовете изобщо. От тревогата. И страха. И от това, за което чета във вестниците. От самотата. – Сега вече не можем да се спра: знаех, че говоря излишни неща, но

думите се лееха сами. – От това, че никога не върша онова, което бих искал, и от нищо не получавам особено удоволствие. От необходимостта да продавам живота си, за да живея. От самия живот – поне от този, който вода сега. – Погледнах го право в очите и завърших тихо: – От целия свят.

Той ме разглеждаше открито,зираше се в лицето ми, без да си дава вид, че е зает с нещо друго, и аз знаех, че сега ще поклати глава и ще каже: „Мистър, по-добре е да отидете на лекар”. Но той не го каза. Продължаваше да ме гледа и сега изучаваше челото ми. Той беше снажен мъж с късо подстригана, къдрава прошарена коса, с твърде умно, много добродушно сбръчкано лице; беше такъв, каквито трябва да изглеждат свещениците, каквито трябва да изглеждат всички бащи.

Той премести погледа си, за да надникне в очите ми и още по-навътре; разгледа устата ми, брадата, линията на челюстта и аз изведнъж разбрах, че той без никакво усилие ще научи за мен много повече, отколкото зная самият аз. Внезапно той се усмихна, облегна се на гишето и започна леко на поглажда едната си ръка с другата.

– Обичате ли хората? Кажете истината, защото ще разбере, ако премълчите нещо.

– Да. Но ми е трудно да се държа свободно с тях, да си остана такъв, какъвто съм, и да се сприятеля с някого.

Той сериозно кимна в знак на съгласие.

– Можете ли да кажете, че сте напълно порядъчен човек?

– Вероятно. Така мисля – аз свих рамене.

– Защо?

Усмихнах се накриво: трудно ми беше да отговоря.

– Ами поне когато не съм такъв, обикновено съжалявам за това...

На лицето му се изписа задоволство и той помисли минута-две. После се усмихна – малко извинително, като че ли се готвеше да каже не дотам сполучлива шега.

– Знаете ли – небрежно подхвърля той, – понякога при нас идват хора, на които е нужно почти същото като на вас. Така че ние просто за развлечение...

Дъхът ми секна. Бяха ми казали, че точно така ще отговори, ако реши, че съм подходящ.

– ...съчинихме един проспект. Дори го отпечатахме. Просто за развлечение, нали разбирате. И за случайни клиенти като вас. Така че може да го разгледате, стига да ви интересува. Не бихме желали това да стане широко известно.

Едва имах сили да прошепна: „Интересува ме”.

Той поразрови отдолу, измъкна тясна, дълга книжка, по форма и размер като всички останали, и я хлътна по стъклото към мене.

Погледнах я и с върха на пръста си я приближих към себе си, като почти се боях да се докосна до нея. Корицата и беше тъмносиня, с цвета на нощно небе, а на горния край имаше бял надпис: „Посетете очарователната Верна!” Синята корица беше обсипана с бели точки – звезди, а в левия долен ъгъл имаше нарисувано кълбо – планета, наполовина обвита в облаци. Отдясно горе, точно под думата „Верна” се виждаше звезда, по-голяма и по-ярка от другите; от нея излизаха лъчи като от звездичките на новгодишна картичка. В долния край на корицата се четеше следният надпис: „Романтичната Верна, където животът е такъв,

каквото *трябва* да бъде”. Стрелката до него показваше, че страницата трябва да се обърне.

Обърнах я. Проспектът беше същият като повечето такива проспекти; имаше илюстрации и текст, само че там не се говореше за Париж, Рим или Бахамските острови, а за Верна. Той беше напечатан просто знаменито; картините бяха като живи. Виждали ли сте някога цветни стереофотографии? Това приличаше на тях, само че беше по-хубаво, много по-хубаво. На една от илюстрациите се виждаше роса, която искреше по тревата, и тя изглеждаше влажна. На другата стволът на едно дърво сякаш изпъкваше върху страницата и чак беше странно да усещаш под пръстите си гладка хартия, а не грапава кора. Дребните лица на хората от третата картинка само дете не говореха; устните им бяха живи и влажни, очите блестяха, кожата беше като истинска; и като ги гледах, струваше ми се невероятно, че те не се мърдат и не говорят.

Разглеждах голямата картина, която заемаше горната част иа дупляна. Това сякаш беше снимка, направена от върха на хълм; като че ли сам бях застанал там и под краката ми склонът се спускаше дълбоко надолу към долината, а после отново се издигаше от другата ѝ страна. Двата хълма бяха покрити с гора и цветът им беше великолепен: цели мили величествени зелени дървета и беше ясно, че гората е девствена, почти недокосната. Далече долу, на дъното на долината, се виеше рекичка, почти синя от небето, което се отразяваше в нея; тук-таме, където течението ѝ се преграждаше от масивни валчести камъни кипеше бяла пяна; и пак ми се струваше, че ако се вгледам по-добре, ще видя как водата скача и блести на слънцето. На полянките край рекичката се

виждаха къщички – едни дървени, други тухлени, а трети кирпичени. Под снимката имаше кратък надпис: „Колонията“.

– Интересно е да си направиш такава шега – каза човекът зад гишетото, като кимна към проспекта в ръцете ми. – Това нарушава еднообразието. Привлекателно място, нали?

Аз можах само тъпо да кимна и отново забих очи в картинката, защото тя говореше много повече, от това, което беше изобразено на нея. Не зная защо, но при вида на тази гориста долина започваше да ми се струва, че точно такава е била Америка някога, когато още е била нещо ново. Чувствувах се, че това е само част от цяла страна, покрита с още недокоснати, ненаранени от човешка ръка гори, в които струят още неразмътени реки; че точно такава картина са видели някога в Кентъки, в Уисконсин и на стария Северозапад хората, последният от които е умрял преди повече от сто години. И ми се струваше, че ако вдъхна този въздух, той ще бъде по-сладък, отколкото където и да било по земята през последните сто и петдесет години.

Под тази картина имаше друга, която показваше шест или осем души на брега на някакво езеро или на реката от горната снимка. На самия бряг бяха клекнали две деца и се плискаха с вода, а на преден план, седнали, коленичили или приклекли, в полукръг се бяха разположили възрастните. Те разговаряха, някои пушеха, а повечето държаха чаши с кафе; слънцето светеше ярко, виждаше се, че въздухът е свеж и че е сутрин, току след закуска. Те се усмихваха; една жена говореше, а останалите я слушаха. Един от мъжете се бе понадигнал и замахваше да хвърли камъче във водата. Виждаше се, че те прекарват на този бряг по двайсетина

минути след закуска, преди да отидат на работа, виждаше се също, че те всички са приятели и че се събират тук всеки ден. Ясно беше – казвам ви – ясно беше, че те до един обичат работата си, каквато и да е тя, и че в нея няма нито трескаво бързане, нито принуда. И че... май това беше всичко. Просто се виждаше, че всеки ден след закуска тези хора прекарват безгрижно около половин час, като седят и си приказват на този очарователен бряг под утринното слънце.

Никога още не бях виждал лица като техните. Хората на тази картина имаха приятна, повече или по-малко обикновена външност. Едни бяха млади, на около двадесет години или малко повече, а други бяха прехвърлили тридесетте; един мъж и една жена изглеждаха петдесет годишни. Но двамата най-млади нямаха по лицата си нито една бръчка и на мен ми мина през ум, че те са се родили там и че това е такова място, където никой не познава нито тревоги, нито страх. По-старите имаха бръчки по челото и около устата, но те не се задълбочаваха като заздравели белези от стари рани. А по лицата на най-възрастната двойка бих казал, че се четеше ненарушим покой. На нито едно лице нямаше и следа от злоба; тези хора бяха щастливи. Нещо повече дори, виждаше се, че те са щастливи непрекъснато, от дълги години, че винаги ще бъдат щастливи и сами го знаят.

* * *

Поиска ми се да се присъединя към тях. От дълбините на душата ми се надигна най-страстно, най-отчаяно желание да бъда там, на този бряг след закуска с тези хора и аз едва успях да се овладеея. Погледнах човека зад масата и направих опит да се усмихна.

– Това е... много интересно.

– Да, – усмихнато ми отговори той и поклати глава. – Понякога клиентите проявяват такъв интерес, така се запалват, че не могат да говорят за нищо друго. – Той се засмя. – Те дори искат да се осведомят за подробностите, за цената, за всичко!

Кимнах, за да покажа, че го разбирам и съм съгласен с него.

– И вие сигурно сте съчинили цяла история, отговаряща на това?
– Аз погледнах към проспекта, който държех в ръце.

– Естествено. Какво бихте искали да знаете?

– За тези хора – тихо казах аз, като докоснах снимката с групата на брега. – С какво се занимават те?

– Работят. Всеки работи. – Той извади от джоба си лула. – Просто си живеят и вършат това, което им харесва. Някои учат. В нашата приказка се казва, че там има прекрасна библиотека – добави той и се усмихна. – Някои се занимават със земеделие, други пишат, трети майсторят по нещо. Повечето от тях възпитават децата, с една дума, всички правят това, което действително им се иска.

– А ако нищо не им се иска?

Той поклати глава:

– Всеки си има нещо, което му харесва да прави. Просто ние тук нямаме време да определим това. – Той извади кесия с тютюн и започна да си пълни лулата, като се облакът на масата и сериозно ме гледаше в лицето. – Там животът е прост и спокоен. В някои отношения – в добрия смисъл – той прилича на живота във вашите първи селища тук, но без тежката, досадна работа, която рано убива човека. Там има електричество. Има прахосмукачки, перални машини, канализация, съвременни бани, съвременна, съвсем

модерна медицина. Но там няма радио, телевизия, телефони, автомобили. Разстоянията са незначителни, а хората живеят и работят в малки общини. Те отглеждат всичко или почти всичко, което им е нужно. Имат си развлечения и то много, но за тях не се плаща. Там няма нищо такова, за което трябва да се купува билет. Танцуват, играят на карти, правят сватби, кръщавки, празнуват рождени дни. Плуват, занимават се с всевъзможни видове спорт. Провеждат беседи, много беседи, пълни със смях и шеги. Правят си много посещения, канят се на обеда и вечери и всеки ден е запълнен и минава добре. Там няма никаква икономическа или социална принуда и опасностите са малко. Там са щастливи всички – мъже, жени и деца. – Той се усмихна и кимна към проспекта. – Естествено, аз ви повтарям съдържанието на нашата малка шега.

– Разбира се – прошепнах аз и обърнах страницата. Надписът гласеше: „Жилищата в колонията”. Там действително беше представена вътрешността на десетина или повече къщички – вероятно същите, които бях видял на предната картина, или подобни на тях. Имаше гостни, кухни, кабинети, вътрешни дворчета. В много домове наредбата беше в ранноамерикански стил, но изглеждаше някак... как да кажа, истинска, сякаш всички тези люлеещи се столове, шкафове, маси и килимчета бяха направени от ръцете на самите обитатели, които не са скъпили за тях времето си и са ги изработвали старателно и красиво. Други жилища бяха съвременни по стил, а в едно се чувствуваше явно източно влияние.

Но всички те имаха една очевидна и безспорна обща черта. Когато ги погледнеш, долавяш, че тези стаи наистина са родно огнище, истински дом за тези, които живеят в тях. На стената на

една от гостните, над каменна камина висеше избродиран на ръка надпис: „Няма по-добро място от дома”; и в тези думи нямаше нищо фалшиво или смешно, те не изглеждаха пренесени от далечното минало; те не бяха нищо друго освен прост израз на действително чувство и факт.

– Кои сте вие? – аз вдигнах глава от проспекта, за да погледна човека в очите.

Като продължи да разпалва лулата си, дърпайки така, че пламъкът на кибритената клечка се всмукваше в натъпкания тютюн, той повдигна очи към мен, без да бърза.

– Има го в текста – каза той, – на последната страница. Ние сме обитатели на Верна, т.е. първоначалните ѝ обитатели, хора като вас. На Верна има въздух, слънце, вода и суша, както и тук. И същата средна температура. Така че животът у нас се е развивал точно като у вас, само че малко по-рано. Ние сме също такива хора, каквито сте и вие; има известни анатомически разлики, но те са незначителни. Ние четем и обичаме вашите писатели Джеймс Търбър, Джон Клейтън, Рабле, Алън Марпъл, Хемингуей, Грим, Марк Твен, Алън Нелсън. Харесва ни вашият шоколад, какъвто ние нямаме, и много неща от вашата музика. А на вас биха се харесали много работи у нас. Но нашите мисли, нашите висши цели, насоката на цялата ни история, на развитието ни коренно се отличават от вашите. – Той се усмихна и пусна кълбо дим.

– Забавна приумица, нали?

– Да. – Знаех, че това прозвуча рязко и не си изгубих времето да се усмихвам. Не можах да се съържа. – А къде се намира Верна?

– На много светлинни години оттук според вашите изчисления.

Кой знае защо изведнъж се разсърдих,

– Доста трудно е да се попадне там, нали?

Той ме погледна внимателно, след това се обърна към прозореца.

– Елате тук – каза той и аз заобиколих писалището, за да застана до него.

– Ето там, вляво – каза той – и сложи ръка на рамото ми, като сочеше с лулата си, – има две големи жилищни сгради, обърнати гърбом една към друга. Входът на едната е откъм Пето авеню, а на другата – откъм Шесто. Виждате ли? Те са в средата на квартала и се забелязват само покривите им.

Аз кимнах и той продължи.

– На четиринадесетия етаж на едната от тези къщи живее един човек с жена си. Гостната им опира на задната стена на сградата. Те имат приятели в другия дом, също на четиринадесетия етаж, и едната стена на гостната им е задна стена на сградата. С други думи двете семейства живеят на две педи едно от друго, тъй като задните стени на сградите се допират.

Но когато Робинсонови искат да посетят Бредънови, те излизат от гостната и тръгват към входната врата. Прекосяват дългия коридор до асансьора. Спускат се четиринадесет етажа надолу, после излизат на улицата и трябва до обиколят целия квартал. А там кварталите са дълги и в лошо време понякога им се налага да вземат такси. Те влизат в другата сграда, минават през стълбището до асансьора, качват се на четиринадесетия етаж, прекосяват площадката, звънят на вратата и най-сетне влизат в гостната на своите приятели – само на две педи от собствената им гостна.

Човекът се върна при бюрото, а аз на старото си място – срещу него.

– Мога само да ви кажа – продължаваше той, – че начинът по който пътешествуват Робинсонови, прилича на космичните полети, на действителното физическо преодоляване на тези огромни разстояния. – Той сви рамене. – Но ако те можеха да преодолеят тези две педи стена, без да причинят вреда нито на стената, нито на себе си, това ще бъде точно по начина, по който „пътешествуваме” и ние. Не прекосяваме пространствата, а ги оставяме зад гърба си. – Той се усмихна. – Вдишване тук, а издишване на Верна.

Тихо попитах:

– Така ли са дошли и те, тези хора от картинката? Оттук ли сте ги взели?

Той кимна.

– Но защо?

Човекът сви рамене:

– Ако видите, че гори къщата на съседа ви, няма ли да се хвърлите да спасявате семейството му, стига да можете? За да спасите поне това, което е по силите ви?

– Да.

– Ние правим същото.

– Мислите ли, че у нас е толкова зле?

– А вие как смятате?

Аз се замислих за заглавията, които четях във вестниците всяка сутрин.

– Не е много добре.

Той само кимна и продължи.

– Ние не можем да вземем всички ви, не можем дори да вземем много хора. Затова избираме само някои.

– Отдавна ли?

– Отдавна. Един от нас беше член на правителството на Линкълн. Но чак преди Първата световна война видяхме накъде отива всичко; дотогава само наблюдавахме. Първата си агенция открихме в Мексико Сити през 1913 година. Сега имаме филиали във всички големи градове.

– През 1914 година. – прошепнах аз, като си спомних нещо. – Мексико Сити. Слушайте! Значи...

– Да – усмихна се той, предусетил въпроса ми. – Емброс Бирс се присъедини към нас същата година или следващата. Той живя до 1931 година, до дълбока старост, и написа още четири книги. – Човекът обърна страница напред и ми показа една от къщите на първата голяма снимка. – Ето тук живя той.

– А какво ще кажете за съдията Крейтър? – Това е още едно знаменито изчезване – поясних аз. – Той беше съдия в Нюйорк и изчезна преди няколко години.

– Не знам. При нас, струва ми се, имаше един съдия и то от Нюйорк.

Наведох се към него през гишето, лице срещу лице, съвсем близо и кимнах с глава.

– Харесва ми вашата шега – казах аз. – Много ми харесва. Вероятно дори повече, отколкото мога да изразя с думи. – И прибавих съвсем тихо: – Кога ще престане тя да бъде шега?

Той ме изгледа внимателно и отговори:

– Още сега. Стига да искате.

„Трябва да се решите веднага – казваше ми възрастният човек в бара на Лексингтън авеню, защото друг случай няма да имате. Зная това – опитвал съм”.

И ето, аз стоях и мислех. Би ми било жал да не видя никога някои хора, а току-що се бях запознал с едно момиче. И това е светът, в който съм се родил. После си помислих как ще изляза от тази стая, как ще отида на работа, как вечерта ще се върна у дома. И накрая си помислих за тъмнозелената долина и за малкия плаж под утринното слънце...

– Готов съм – прошепнах аз, – ако ме вземете.

– Премислете – властно произнесе той. – Бъдете сигурен в себе си. На нас там не ни е нужен човек, който няма да бъде щастлив, и ако имате дори и най-малко съмнение, по-добре...

– Сигурен съм – казах аз.

Тогава човекът дръпна чекмеджето на писалището и извади малък правоъгълник от жълт картон. На едната му страна имаше нещо напечатано, пресечено от светлозелена ивица; приличаше на железопътен билет за предградията. Надписът гласеше: „Валиден след заверка за ЕДНОКРАТНО ПЪТУВАНЕ ДО ВЕРНА. Предаването на друго лице забранено. Важи само в едната посока”.

– Колко? – попитах аз, като извадих портфейла си и не знаех дали трябва да платя.

Той погледна ръката ми, пъхната в джоба.

– Всичко, което имате. Включително и дребните. – Той се усмихна. – На вас те повече няма да ви трябват, а ние имаме разноски. За осветление, за наем и т.н.

– Нямам много...

– Не е важно. – Той измъкна от кантонерката тежък компостер, като тези в железопътните каси. – Веднъж продадохме билет за три хиляди и седемстотин долара. Друг път същия билет – за шест цента. – Той пхна билета в компостера, удари с юмрук върху лоста и ми подаде билета. На гърба се виждаше току-що напечатан правоъгълник, а в него думите: „Важи само днес” и датата. Оставих на масата две петдоларови банкноти, монета от един долар и 17 цента.

– Явете се с билета в базата Акме – каза посивелият мъж, наведе се през гишето и започна да ми обяснява как да я намеря.

Базата Акме е една съвсем невзрачна кантора. Сигурно сте я виждали: това е просто малка витрина на една от тесните улички западно от Бродуей. Над нея – не особено четлива фирма „АКМЕ”. Вътре – стени и таван, покрити с няколко пласта стара боя, обковани с някаква щампована ламарина като в старите къщи. Вехто дървено бюро и няколко изтъркани стола от хромирана стомана и изкуствена кожа. Наоколо има много такива заведения: малки театрални каси, никому неизвестни автобусни станции, кантори за наемане на работници. Бихте могли да минете покрай нея хиляди пъти, без да ѝ обърнете внимание, и сигурно е било точно така, ако живеете в Нюйорк. Когато влязох там, до бюрото стоеше човек без сако, допушваше пурата си и прелистваше някакви книжа; на столовете мълчаливо чакаха четирима-петима души. Човекът до писалището ме погледна; когато му показах билета, той ми посочи с очи последния свободен стол и аз седнах.

До мен седеше девойка, отпуснала ръце върху чантата си. Тя беше миловидна, дори хубавичка – вероятно стенографка.

Отсреща, до другото стена на малката стая седеше млад негър в работно облекло; до него жена му държеше на колене момиченце. Имаше и един около петдесет годишен човек, който се беше извърнал към прозореца и гледаше дъжда и минувачите. Той беше добре облечен, със скъпа сива шапка; приличаше на вицепрезидент на голяма банка и аз се мъчех да отгатна колко му е струвал билетът.

Минаха двайстина минути, а човекът до бюрото продължаваше да прелиства книгата си; после отвън, до тротоара приближи малък стар автобус и аз чух как изскърца ръчната спирачка. Автобусът беше раздрънкан, купен от трета или четвърта ръка и преобоядисан с бяла и червена боя; калниците му бяха станали вълнообразни от безкрайните поправки след сблъскване, а гумите бяха толкова изтрити, че изглеждаха съвсем гладки. От едната му страна се четеше едър надпис с червени букви „АКМЕ”, а шофьорът беше с кожена куртка и охлузено кепе, каквито носят шофьорите на таксите. Именно такива малки, изкаляни автобуси често може да се видят тук; в тях уморени, смазани и мълчаливи хора пътуват неизвестно накъде.

На малкия автобус му бяха нужни почти два часа, за да си пробие път в уличното движение на юг, към покрайнините на Манхатън, и всички ние седяхме, потънали в мълчание и в собствените си мисли, загледани през замъглените от дъжда прозорци. Момиченцето заспа. През разплаканото стъкло до мене виждах измокрени хора, струпани по автобусните спирки, виждах как те сърдито чукат по затворените врати на препълнените коли, виждах напрегнатите, измъчени лица на шофьорите. На 14-та улица

една кола профуча и обля с кална вода от локвата човека на тротоара и аз видях как се изкриви лицето му, когато ругаше. Нашият автобус често спираше на червена светлина, докато тълпите от пешеходци пресекат улицата, като ни заобикалят и се промъкват между другите чакащи коли. Видях стотици лица, но нито една усмивка. Задрямал съм: когато отворих очи, ние се движехме по черно, блестящо шосе някъде на Лонг Айленд. Задрях отново и се събудих в тъмнина, когато се отбихме от шосето и се затръскахме по един кален селски път. Забелязах отстрани фермерски дом с тъмни прозорци. После автобусът намали ход, олюля се и спря. Стояхме пред нещо, което приличаше на плевня.

И то наистина излезе плевня. Шофьорът се приближи към нея, отмести голямата дървена врата, чиито ролки заскърцаха по старата, ръждясала релса отгоре, и я задържа, докато ние влизахме един по един. После я пусна, влезе след нас и голямата врата се затвори от собствената си тежест. Плевнята беше стара, влажна, с разкривени стени и миризма на добитък; вътре върху пръстения под нямаше нищо, освен една небоядисана чамова пейка, към която шофьорът насочи лъча на фенерчето си. „Седнете, моля – каза спокойно той, – и си пригответе билетите“. След това мина покрай редицата, като продупчваше всеки билет, и по движещата се светлина на фенерчето му аз за миг забелязах на пода купища картонени кръгчета, също като тези, които падаха от нашите билети. Същински преспи от жълти конфети. После отново отиде до вратата, дръпна я, колкото да мине, и за миг видяхме силуета му на фона на нощното небе. „На добър път – каза той просто. – Седнете и чакайте“. Той пусна вратата; тя се затвори и преряза трепкация

лъч на фенерчето му, а след секунда ние чухме как моторът се запали и автобусът потегли тежко, на малка скорост.

Сега в тъмната плевня стана тихо, ако не се смята нашето дишане. Тик-так – течеше времето. И на мене скоро ми се поиска да заприказвам съседа си, който и да е той. Но аз не знаех какво да кажа и започнах да се чувствавам неловко, донякъде глупаво, и вече ясно съзнавах, че просто седя в стара, изоставена плевня. Секундите течеха; аз неспокойно раздвижих крака, защото внезапно усетих просмукващата се влага и студ. И изведнъж разбрах – и лицето ми почервения от яростен гняв и страшен срам. Излъгали са ни! Измъкнаха ни парите, като се възползуваха от нашето отчаяние, от стремежа ни да повярваме в невероятната, абсурдна измислица, а след това ни оставиха да седим тук, колкото ни скимне, докато най-сетне се опомним, както са правили безброй много други, и се доберем до дома си, кой както може. Изведнъж ми стана невъзможно да разбере или дори да си припомня как съм могъл да бъда толкова лековерен; и аз скочих, втурнах се в тъмното, като се спъвах по неравния под, с намерение да потърся телефон или полиция. Голямата врата на плевнята излезе по-тежка отколкото мислех, но аз я отместих, изскочих навън и се обърнах, за да извикам на другите да ме последват.

Може би сте забелязали колко много неща може да съзре човек за краткия миг, когато блесне мълния: понякога цял пейзаж, всяка подробност от който се връзва в паметта ви, и вие можете мислено да го виждате и разглеждате дори след много време. Когато се обърнах към отворената врата, вътрешността на плевнята се освети. През всяка широка пролука в стените и покрива, през

големите прашни прозорци струеше светлина от яркосиньото, слънчево небе, а въздухът, който поех за да извикам, беше най-благоуханният, който съм вдишвал. През широкия мръсен прозорец на тази плевня, за съвсем кратък миг, аз видях смътно някъде в дълбочина величавото лоно на гориста долина и лъкатушеция по дъното ѝ син като небето поток, а на брега му, между два ниски покрива, жълтото петно на един залят от слънце плаж. Цялата тази картина завинаги се връза в паметта ми. Но в същата секунда тежката врата се затръшна, макар че ноктите ми отчаяно се впиваха в грапавото дърво, като се мъчеха да я спрат, – и аз останах сам в студения, дъждовен мрак.

Потрябвах ми четири-пет секунди, не повече, докато успя пипнешком пак да отместя вратата. Но аз бях закъснял тъкмо с тези четири-пет секунди. В плевнята беше тъмно и пусто. Вътре нямаше нищо, освен старата чамова пейка и купищата мокри жълти конфети по пода, които се откритоа при припламването на кибритената клечка в ръката ми. Още когато драсках отвън с ръце по вратата, знаех, че вътре няма никой; и знаех къде са те сега, знаех, че те се смеят възбудено, от внезапен, буен, омайващ, удивителен и радостен възторг и се спускат в онази зелена гориста долина, у дома.

Аз работя в банка и не обичам работата си; пътувам дотам и обратно с метрото, чета вестниците и напечатаните в тях новини, живея в мебелирана стая; в стария гардероб, под комплект носни кърпи пазя малкия правоъгълник от жълт картон. На едната му страна са напечатани думите: „Валиден след заверка за еднократно пътуване до Верна”, а на гърба – датата. Но датата отдавна е

минала. И този билет пронизан от плетеница малки дупчици, е невалиден.

Отидох отново в туристическото бюро Акме. Високият човек с прошарена коса направи крачка към мен и сложи отпреде ми две петдоларови банкноти, монета от един долар и 17 цента. „Забравихте това на гишето, когато идвахте тук” – каза той сериозно, като ме гледаше право в очите, и хладно прибави: „Не зная защо”. След това влязоха някакви посетители, той се обърна към тях и на мен не ми оставаше нищо друго, освен да си отида.

*...Влезте там така, сякаш това действително е обикновено туристическо бюро – каквото всъщност изглежда, – вие можете да го намерите във всеки град. Задайте няколко обичайни въпроса, говорете за замисленото от вас пътуване, за отпуската си, за каквото щете. После леко намекнете за проспекта, но не споменавайте направо за него. Дайте му възможност да ви прецени и сам да ви го предложи. И ако ви го предложи, ако сте подходящ, **АКО СТЕ СПОСОБЕН ДА ВЯРВАТЕ**, тогава се решете и бъдете твърд! Защото втори случай не ще имате никога. Зная това, защото съм опитвал. Отново. И отново. И отново.*

Мекосърдечните лешояди

Научно-фантастичен разказ

Айзек Азимов

Изминаха петнайсет години, а харианците все не напущаха базата си на обратната страна на Луната. Това беше просто нечувано. Невероятно. Никой харианец не можеше да си обясни защо е това протакане. Специалните отреди се намираха в състояние на бойна готовност вече цели петнайсет години! Те бяха готови да се устремят надолу през радиоактивните облаци и да спасят каквото може за малцината оцелели... Срещу прилично възнаграждение, естествено.

Но планетата направи вече петнайсет обиколки около своето Слънце, а спътникът ѝ всеки път извършваше близо тринайсет кръга, обаче атомната война все не започваше.

Едрите мислеци примати, обитателите на тази планета, доста често извършваха на различни места атомни експлозии. Стратосферата беше пределно наситена с радиоактивни продукти на разпадане. Не война все нямаше и нямаше!

Деви Ен горещо се надяваше, че ще му изпратят приемник. Той беше четвъртият поред капитан, възглавяващ тази колонизаторска експедиция (ако тя все още можеше да се нарече така след петнайсетте години безплодно чакане), и много би се зарадвал, ако се появеше петият. А тъй като от родината му, Хария, трябваше да пристигне Главният инспектор, за да се запознае лично с положението, чакането нямаше да трае дълго. Толкова по-добре!

Деви Ен стоеше на Луната, затворен в скафандъра си, и мислеше за Хария. Дългите му тънки ръце се движеха неспокойно, сякаш искаха да се вкопчат в клоните на дърветата като крайниците на неговите далечни прадеди. Той беше висок не повече от един метър. През прозрачната пластина в предната част на шлема можеше да се види черното му набръчкано лице с месест подвижен нос. На фона на лицето му малката четчица на неговата брадичка изглеждаше снежнобяла. Отзад, малко под кръста, в специална торбичка към костюма удобно се разполагаше късата, сякаш отрязана опашка.

Деви Ен, естествено, не виждаше във външността си нищо необикновено, макар да знаеше прекрасно, че харианците се различават от останалите мислещи същества, които населяват Галактиката. Единствено харианците са толкова дребни на ръст, единствени те имат опашки и единствени те не ядат месо... единствени те са избягнали неотвратимата атомна война, която е донасяла гибелта на останалите разновидности мислещи индивиди.

Той стоеше на дъното на една падина. наподобяваща чаша (ако беше по-малка, на Хария щяха да я нарекат кратер). Тя се простираше толкова далеч, че пръстенът на планините, които я заграждаха, се губеше отвъд хоризонта. Около южния край на пръстена – това място беше най-добре защитено от преките лъчи на Слънцето – се намираше градът. Отначало тук, естествено, имаше само временен лагер, но по-късно докараха жени и се появиха деца. Изникнаха и училища, и сложни хидропонни инсталации, и огромни резервоари с вода – с една дума всичко, с което трябва да разполага един град на спътник без атмосфера.

Смешна работа. Цял град – и то само защото някаква си планета не желае да започне атомна война, макар че притежава атомно оръжие.

Главният инспектор – чакаха го да пристигне буквално всяка минута – без съмнение ще зададе въпроса, който Деви Ен сам си беше задавал безброй пъти.

Защо все пак няма атомна война?

Деви Ен се обърна и започна да гледа как огромните тромави мауви подготвят площадката за кацане, как заглаждат почвата и я покриват с керамичния слой, който трябва да погълне максимално реактивното действие на хиператомното поле и да спести неприятните усещания на пътниците от междузвездния кораб.

Дори скафандрите не можеха да скрият силата, която излъчваха фигурите на маувите, но това беше чисто физическа сила. Край тях се виждаше дребничък харианец. Той даваше заповеди и маувите послушно му се подчиняваха. Но можеше ли изобщо да бъде другояче?

Расата на маувите, единствена от всички едри мислещи примати, плащаше на Хария най-чудноват данък, като изпращаше вместо материални ценности известен брой обитатели на своята планета. Това беше крайно изгоден данък, в много отношения по-добър от стоманата, алуминия или лекарствените препарати.

* * *

Радиотелефонът в шлема на Деви Ен внезапно оживя.

– Корабът се показва, капитане – зашепнаха слушалките. – Той ще кацне след по-малко от час.

– Отлично – каза Деви Ен. – Нека приготвят колата ми. Аз ще тръгна, щом започне кацането.

Но той съвсем не беше на мнение, че всичко върви отлично.

* * *

Главният инспектор пристигна със свита от петима мауви. Те влязоха заедно с него в града, по един от двете му страни и трима отзад. Помогнаха му да свали скафандъра си, после се съблякоха и те.

Телата им, по които почти не растяха косми, едрите им лица с груби черти и широките им носове и плоски скули отблъскваха със своята уродливост, но не внушаваха страх. Те бяха два пъти по-високи от харианците и едва ли не три пъти по-масивни, но очите им гледаха безразлично и целият им вид, когато те стояха с приведени мускулести вратове, апатично отпуснали тежките си ръце, изразяваше покорство.

Главният инспектор освободи маувите и те излязоха от стаята един след друг. Естествено, той нямаше нужда от охрана, но общественото му положение изискваше свита от петима мауви и това казваше всичко.

Нито по време на безкрайния приветствен ритуал, нито на банкетата Главният инспектор не запита за работата. И едва когато настана време, много по-подходящо за сън, той почеса брадичката си и попита:

– Докога трябва да чакаме, капитане?

Той очевидно беше много стар. Почти цялата козина на ръцете му беше посивяла, а дългите снопчета косми по неговите лакти бяха станали бели като брадата му.

– Не мога да Ви кажа, Ваше главенство – смирено промълви Дев Ен. – Те са се отклонили от нормалния път.

– Това е съвсем очевидно. Интересува ни защо именно са се отклонили от нормалния път. За Съвета е ясно, че вие пишете в докладите си не всичко, което ви е известно. Измисляте си теории, но не давате никакви факти. На нас, в Хария, всичко това ни омръзна. Ако знаете нещо, сега е моментът да ми го съобщите.

– В случая, Ваше главенство, е трудно да се говори с положителност. Все пак ние за пръв път имахме възможност да наблюдаваме една планета в продължение на такъв голям период. Съвсем доскоро не се обръщаше внимание на това, което става там. Години наред ние чакахме, че атомната война ще избухне всеки миг, и едва откакто аз поех командването, започнахме да се вглеждаме по-внимателно в обитателите на планетата. И поне в едно отношение продължителното очакване е от полза за нас – ние изучихме няколко от основните им езици.

– Как? Дори без да кацате на планетата?

Дев Ен му обясни:

– Нашите кораби, които проникваха в атмосферата на планетата за наблюдения, записваха радиосигналите. Особено през първите години. Аз ги дадох за разшифроване на лингвистичните сметачни машини и посветих цялата изтекла година на опити да се ориентирам в смисъла им.

Главният инспектор вдигна леко вежди. Това беше повече от достатъчно, за да проличи колко смаян е той.

– И онова, което научихте, представлява ли някакъв интерес?

– Възможно е, Ваше главенство, но сведенията, с които разполагам, са толкова чудновати, а материалът, от които са извлечени те, е толкова несигурен, че не се решавах да пиша за всичко това в докладите си.

Главният инспектор разбра.

– Надявам се, че ще сметнете за възможно да изложите възгледите си неофициално... пред мен – произнесе той с по-официален тон.

– Много ще ми бъде приятно да го сторя – веднага отговори Деви Ен. – Обитателите на тази планета, както и предполагаме, спадат към едрите примати. Завоевателният инстинкт в тях е напълно развит.

Главният инспектор въздъхна с облекчение и бързо облиза носа си.

– Кой знае защо, аз си бях въобразил, че те са лишени от този инстинкт и затова... – но продължавайте, продължавайте.

– Не, тъкмо завоевателният инстинкт е развит при тях много силно – увери го Деви Ен, – много по-силно дори, отколкото е присъщо на обикновените едри примати.

– В такъв случай защо това не е довело до необходимите последици?

– Довело е, Ваше гпавенство, но не докрай. Както винаги, след продължителен инкубационен период техниката им е започнала да се развива и нормалните за едрите примати побоища са се превърнали в наистина катастрофални войни. В края на последната война, която обхванало цялата планета, те изобретили атомното оръжие и войните веднага се прекратили.

Главният инспектор кимна.

– А по-нататък?

– Скоро след това – продължи Деви Ен – трябваше да избухне нова война; атомното оръжие беше станало по-смъртоносно, но редното би било да се пусне в действие, както е прието при едрите примати; тогава планетата би загинала, а от населението щеше да остане шепа умиращи от глад индивиди.

– Точно така. Но това не стана. Защо?

– Трябва да се вземе под внимание едно обстоятелство – отбеляза Деви Ен. – Струва ми се, че техниката на тези примати е започнала да се развива прекалено бързо.

– Затова пък те са можали да изобретят толкова скоро атомното оръжие – възрази му неговият събеседник.

– Наистина. Но след приключването на последната общопланетна война те са продължавали да усъвършенствуват атомната оръжие с поразителна бързина. Там е цялата ни беда. Смъртоносният потенциал е пораснал, преди да възникне повод за започването на военни действия, а сега той е достигнал такова равнище, че дори тези едри примати не рискуват да започнат война.

Главният инспектор широко разтвори малките си черни очички.

– Глупости. Надареността на тези индивиди в областта на техниката не може да промени нищо. Военната наука се развива бързо само по време на война.

– Изглежда въпросните примати представляват изключение от общото правило. Но работата не е там; доколкото схващам, те все пак водят война. Не истинска война, но все пак война.

– Не истинска война, но все пак война – учудено повтори инспекторът. – Какво значи това?

– Не мога да Ви кажа с положителност – Деви Ен раздвижи нервно носа си. – По тази именно точка опитите ми да извлека смисъл от откъслечните материали, които можахме да съберем, се оказаха най-безуспешни. Това, което става на тази планета, се нарича „студена война“. Но независимо от своята същност, тази странна война принуждава жителите на планетата да напредват с бесни темпове, да правят нови и нови открития, а в същото време не довежда до окончателна катастрофа.

– Немислимо – възкликна Главният инспектор.

– Погледнете планетата – възрази му Деви Ен. – А ние още сме тук. Чакаме от петнайсет години.

Главният инспектор вдигна дълги ръце, скръсти ги зад главата си и ги отпусна на своите рамене.

– Тогава ни остава само едно. Съветът предвиди, че планетата може да е забоксувала в състояние на неустойчив мир, от който има само една крачка до атомната война. Нещо подобно на онова, за което говорите вие, въпреки че никой освен вас досега не можа да предложи някакво що-годе разумно обяснение. Но ние не можем да допуснем това.

– Не можем ли, Ваше главенство?

– Да. – Всяка дума сякаш причиняваше на инспектора болка. – Колкото по-дълго време се намират въпросните примати в това неустойчиво положение, толкова по-голяма е вероятността, че те ще разкрият тайната на междузвездните полети и с целия им

присъщ стремеж към завоевателство ще нахлуят в Галактиката. Ясно ли ви е?

– Какво произтича оттук?

Главният инспектор стисна здраво главата си с ръце, сякаш се страхуваше да чуе това, което щеше да произнесе. Гласът му прозвуча задавено.

– Тъй като равновесието, в което се намират те, е неустойчиво, ние трябва малко да ги подбутнем. Да, капитане, да ги подбутнем съвсем лекичко.

Стомахът на Деви Ен се сви конвулсивно и той изведнъж отново усети в устата си вкуса на изядения обед.

– Да ги подбутнем ли, Ваше главенство? – Той отказваше да разбере.

Но Главният инспектор беше безмилостен.

– Длъжни сме да им помогнем да започнат атомна война. – Изглежда и на него му се повдигаше от тази мисъл, както и на Деви Ен. Той прошепна: – Длъжни сме.

Деви Ен почти онемя. Той промълви едва доловимо:

– Но как ще го направим, Ваше главенство?

– Не знам... И недейте ме гледа така. Това не е мое решение. Това е решение на Съвета. Трябва да разберете какво заплашва Галактиката, ако едрите мислещи примати проникнат в космоса с цялата си неукротена от една атомна война мощ.

Деви Ен потръпна. Едри примати в просторите на Галактиката. Но той продължаваше да подпитва:

– А как се започва атомна война? Как става това?

– Казах ви, че не знам. Но все трябва да има някакъв начин. Например, м-м... можем да им изпратим послание, м-м... да съберем облаци и да предизвикаме ураган. Бихме могли да постигнем много нещо, ако въздействуваме върху метеорологичните условия на планетата.

– Нима това е достатъчно, за да избухне война? – запита Деви Ен, на когото думите на Главния инспектор не му се сториха много убедителни.

– Може и да не избухне. Това беше само пример. Но едрите примати трябва сами да знаят. В края на краищата именно те разпалват атомните войни. Инстинктът за самоизстребление е в кръвта им... Съветът имаше предвид това, когато вземаше своето решение.

Деви Ен усети, че опашката му започва да почуква бавно и почти безшумно по масата. Той направи опит да се овладее, но безуспешно.

– Какво решение, Ваше главенство?

– Да вземем един едър примат от планетата. Да го отвлечем.

– Див?

– Засега на планетата други няма. Естествено, див.

– А какво мислите, че ще ни каже той?

– Това няма значение. Важното е изобщо да говори за нещо, безразлично за какво; психоанализаторите ще дадат отговора на интересувания ни въпрос.

Главата на Деви Ен се сгуши между раменете му, той целият настръхна. Див едър примат! Той се помъчи да си представи как ли ще изглежда един индивид, който не е изпитал замайващите

последници на атомната война и не е засегнат от цивилизоващото въздействие на харианската евгеника.

Главният инспектор дори не се опитваше да скрие, че споделя отвращението на Деви Ен, но въпреки всичко каза:

– Вие ще трябва да възглавите експедицията до планетата, капитане. Това се прави за благо на Галактиката.

* * *

Деви Ен много пъти беше виждал планетата, но винаги, щом космическият кораб заобиколеше Луната и този свят се разкриеше пред погледа на Деви Ен, го обливаше вълна на непоносима носталгия.

* * *

Това беше прекрасна планета, много наподобяваща Хария по размери и природни условия, но по-дива и по-величествена. Нейната гледка, след пустинните пейзажи на Луната, го удряше право в сърцето. „Колко други планети като тази влизат в списъка на владенията на Хария! – мислеше си Деви Ен. – Колко планети, на които след грижливо наблюдение е била констатирано последователна смяна на оцветяването, обяснима единствено с изкуственото отглеждане на годни за храна растения. Колко ли пъти още ни предстои да се сблъскваме с факта, че един прекрасен ден радиоактивността в атмосферата на някои от тези планети ще започне да се повишава и там ще трябва незабавно да се изпратят колонизационни отреди... По същия начин, по който на времето те бяха изпратени към тази планета“.

Самонадеяността, с която бяха действували първоначално харианците, беше просто трогателна. Деви Ен би се смял при

четенето на първите доклади, ако не беше попаднал в същата клопка. За да съберат географски данни и да установят местонахождението на населените пунктове, разузнавателните кораби на харианците бяха се спущали едва ли не до самата планета. Тях, естествено, са ги забелязали, но няма това е имало значение? В най-близко бъдеще, мислели харианците, ще избухне окончателният взрив.

В най-близко бъдеще... но годините минаваха, а експлозия все нямаше и разузнавателните кораби решиха, че няма да е зле, ако станат по-предпазливи. Един след друг те се прибраха на базата.

Корабът на Деви Ен сега също беше взел мерки за безопасност. Екипажът се вълнуваше, той не одобряваше получената заповед. Колкото и да уверяваше подчинените си Деви Ен, че на едрия примат няма да бъде причинена никаква вреда, те не се успокояваха. Във всеки случай събитията не биваше да се ускоряват. Няколко дена наред корабът вися на височина шестнайсет километра над едно нарочно избрано уединено, диво хълмисто място – и екипажът се вълнуваше все повече; единствени флегматичните мауви, както винаги, запазиха спокойствие.

Най-сетне в полезрението на телескопа се показва един едър примат. В ръцете си той държеше дълга тояга, а в горната част на задната страна на тялото му имаше някакъв товар.

Те се спуснаха безшумно със свръхзвукова скорост. Деви Ен лично, въпреки че по тялото му лазеха тръпки, държеше лостовете за управление. В момента на отвличането едрият примат произнесе две фрази, които незабавно бяха фиксирани за по-нататъшна психоанализа. Първата, казана в мига, когато той видя

кораба на харианците едва ли не над главата си, бе хваната от телемикрофона с насочено действие. Ето как звучеше тя: „Божичко! Летяща чиния!“

Деви Ен разбра всичко, освен първата дума. Така едрите примати наричаха корабите на харианците през първата година от престоя им на Луната, когато те лекомислено слизаха до самата планета.

Втората фраза той произнесе, когато го вмъкваха в кораба, – въпреки че се съпротивляваше яростно, дивакът беше безпомощен в яките ръце на невъзмутимите мауви. Когато Деви Ен с тежко дишане и с потрепващ от възбуда месест нос направи няколко крачки към него, едрият примат (отблъскващо неокосмената му муцуна лъщеше от някакви течни секреции) възкликна: „Да пукна, ако това не е маймуна!“

Сега Деви Ен разбра само последната дума. На един от основните езици на планетата „маймуна“ означаваше дребен примат.

* * *

С дивия примат беше почти невъзможно да се влезе в контакт. Изискваше се безгранично търпение, за да го накараш да слуша разумни думи. Отначало той изпадна в абсолютно невменяемо състояние. И за голямо учудване на Деви Ен съвсем не искаше да разглежда това като едно увлекателно приключение. Напротив, той непрекъснато говореше единствено за своето малко и за самката си.

(„Те също имат жени и деца – съчувствено си помисли Деви Ен – и, въпреки че са едри примати, обичат по своеобразен начин семействата си“.)

Преди всичко, трябваше да му се втълпи, че маувите, които го пазеха и в случай на нужда съдържаха неговите диви изблици, нямат никакво желание да го осакатяват и че изобщо няма да му бъде причинено зло под каквато и да било форма.

(Деви Ен потръпваше само при мисълта, че едно разумно същество може да упражни насилие над друго. Обсъждането на този въпрос с примата беше извънредно трудно, понеже за да отхвърли тази възможност, Деви Ен беше длъжен да я допусне поне за миг, а обитателят на планетата се отнасяше с огромно недоверие дори и към моментните колебания. Но какво да се прави, така бяха устроени едрите примати.) На петия ден дивакът, може би просто от отпадналост, доста дълго остана спокоен. Те разговаряха с Деви Ен в личния му кабинет, и изведнъж той отново се вбеси, когато Деви Ен за пръв път спомена като нещо съвсем логично и естествено, че харианците очакват започването на атомната война.

– Чакате ли я? – възкликна дивакът. – А защо сте толкова сигурни, че тя непременно ще избухне?

Деви Ен не беше убеден в това, но отговори:

– Атомната война избухва винаги. Нашата цел е да ви помогнем след нея.

– Да ни помогнете след нея! – От устата на примата започнаха да излитат несвързани звуци; той взе да ръкомаха диво и маувите, които стояха от двете му страни се видяха принудени да го вържат – за кой ли път вече! – и да го изведат от стаята. Деви Ен въздъхна.

Едрият примат беше изприказвал вече достатъчно много; може би психоанализаторите ще извлекат от това някаква полза. Самият Деви Ен не виждаше в думите на дивака никакъв смисъл. А приматът малко по малко започна да слабее. По тялото му почти нямаше растителност; досега това не беше установено при наблюдаване от далечно разстояние, защото приматите носеха изкуствени кожи – може би за по-топло или пък от безсъзнателно отвращение към неокосмените си тела. (Интересно би било да се поговори с него на тази тема; на психоанализаторите нали им е все едно за какво става дума.)

А по лицето на примата, колкото и странно да беше това, започнаха да никнат косми; дори повече, отколкото у харианците, и по-тъмни на цвят.

Но най-важното беше, че с всеки изминат ден той слабееше все повече и повече. Той изпосталя, защото почти не ядеше, и понататъшният му престой на кораба би могъл да се отрази пагубно на неговото здраве. Деви Ен никак не искаше това да лежи на съвестта му.

* * *

На другия ден приматът изглеждаше съвсем спокоен. Едва ли не веднага той сам прехвърли разговора върху атомната война. („Очевидно този въпрос има особено притегателна сила за едрите примати“ – помисли си Деви Ен.)

– Вие споменахте – започна дивакът, – че атомните воители са неизбежни. Значи ли това, че съществуват други мислещи същества освен вас, нас и... тях? – Той посочи застаналите малко встрани мауви.

– Съществуват хиляди разновидности мислещи същества, които живеят в десетки хиляди различни светове. Много хиляди – поясни Деви Ен.

– И всичките ли водят атомни войни?

– Всички, които са достигнали определено равнище на развитие на техниката. Всички освен нас. Ние сме други. Ние сме лишени от завоевателния инстинкт. На нас ни е присъщ инстинктът на сътрудничеството.

– Искате да кажете, че знаете за заплахата от атомна война и въпреки това седите със скръстени ръце, така ли?

– Защо да седим със скръстени ръце? – обиди се Деви Ен. – Ние се стараем да помогнем. В зората на нашата история, когато едва сме започнали да овладяваме космоса, ние още не сме разбирали природата на едрите примати. Те са отхвърляли всички наши опити да установим с тях приятелство и в края на краищата ние сме се отдръпнали. След това сме открили светове, покрити с радиоактивни развалини. И най-накрая сме се натъкнали на планета, където атомната война е била в разгара си. Ние сме изпаднали в ужас, но не сме били в състояние да направим нищо. Малко по малко ние сме поумнявали и сега, когато намираме някой свят в стадий на овладяване на атомната енергия, вече разполагаме с всичко необходимо – и със спасителна противоактивна екипировка. и с генетикоанализатори.

– Какви са тия генетикоанализатори?

В разговорите си с едрия примат Деви Ен подреждаше своите фрази по законите на неговия език. Той каза, подбирайки предпазливо думите си:

– Ние контролираме чифтосването и извършваме стерилизация, за да изличим, доколкото е възможно, завоевателния инстинкт в малцината оцелели след атомната експлозия.

В продължение на секунда-две Деви Ен си мислеше, че дивакът отново ще побеснее. Но той само произнесе със задавен глас:

– Искате да кажете, че ги правите покорни като тези, нали? – Той отново посочи маувите.

– Не, не. С тях работата е друга. Ние просто искаме оцелелите след войната да не се стремят към завоевания и да живеят в мир и сговор под наше ръководство. Без нас те биха се избивали взаимно и пак щяха да стигнат до самоунищожаване.

– А какво ви дава това?

Деви Ен изгледа дивака със съмнение. Нима трябва да му се обяснява в какво се състои главната наслада в живота? Той попита:

– А нима на вас не ви е приятно да помагате на другите?

– Оставете. Става дума за друго. Каква полза извличате вие от тази помощ?

– Е, Хария, естествено, получава определена контрибуция.

– Ха-ха!

– А нима не е справедлива да се получава възнаграждение за спасяването на цял един биологичен род? – започна да протестира Деви Ен. – Освен това ние трябва да покриваме разносните си. Контрибуцията не е голяма и е съобразена с природните условия на всеки отделен свят. От една планета, например, ние получаваме всяка година запаси от дървен материал, от друга – манганови руди. Светът на тези мауви е беден на природни ресурси и те сами ни предложиха да доставят определен брой свои жители за услуги, –

те са много силни физически дори за едри примати. Ние безболезнено ги обработваме с антицеребрални препарати, за да...

– За да ги превърнете в кретени!

Деви Ен се досети какво означава тази дума и каза с негодувание:

– Нищо подобно. Просто за да не им тежи ролята на слуги и за да не тъгуват за родината си. Ние искаме те да са щастливи – в края на краищата това са разумни същества.

– А как ще постъпите със Земята, като избухне война?

– Ние имаме на разположение петнайсет години, за да решим това. Вашият свят е богат на желязо и вие добре сте разработили технологията на производство на стомана. Смятам, че вие бихте плащали контрибуцията си в стомана. – Той въздъхна. – Но в дадения случай ми се струва, че контрибуцията няма да покрие разноските. Ние престояхме тука десет, ако не и повече, излишни години.

– И колко народи облагате с такъв данък? – попита приматът.

– Не знам точно, но едва ли са по-малко от хиляда.

– Значи вие сте дребните повелители на Галактиката, а? Хиляди светове се докарват до гибел, за да осигуряват вашето благоденствие. Но човек може да ви нарече и другояче... – Дивакът се разкрещя лудо: – Вие сте лешояди!

– Лешояди? – повтори Деви Ен, който се опитваше да свърже тази дума с нещо познато.

– Лапачи на мърша. Птици, които живеят в пустините и чакат докато някое нещастно създание не пукне от жажда, а после кацат и го изгълтват.

От нарисуваната картина на Деви Ен едва не му прилоша, той почувствува гадене.

– Не, не, ние помагаме на всичко живо – прошепна той едва доловимо.

– Вие също като лешояди чакате да избухне войната. Ако искате да ни помогнете – предотвратете войната. Недейте спасява шепи оцелели. Спасете всички.

Опашката на Деви Ен заподскача от внезапното вълнение.

– А как да предотвратим войната? Можете ли да ми кажете това? (Какво представлява предотвратяването на войната, ако не противоположност на разпалването на война? За да се узнае едното, е необходимо да се разбере другото.)

Но дивакът не отговаряше. Най-сетне той каза колебливо:

– Кацнете на планетата. Обяснете положението на нещата.

Деви Ен почувствува остро разочарование. От това тук много нещо не може да се извлече. Освен това...

– Да кацнем сред вас? – възкликна той. – За това и дума не може да става.

При мисълта, че той изведнъж ще се окаже сред милиони неопитомени примати го полазиха тръпки.

Може би отвращението се беше изписало толкова ясно върху физиономията на Деви Ен, че независимо от разделящата ги биологична бариера дивакът го разбра. Той направи опит да скочи върху харианеца, но беше хванат буквално във въздуха от един маув, който с минимално напъгане на мускулите си скова дивака.

Но той все пак успя да извика:

– Тогава стойте и чакайте. Лешояд! Лешояд!

* * *

Минаха се доста дни, преди Деви Ен да успее да си наложи една нова среща с дивака. Той насмалко не забрави да прояви необходимото уважение към Главния инспектор, когато пратеникът на Съвета му поиска допълнителни данни, необходими за пълния анализ на психиката на дивите едри примати.

– Не се съмнявам – осмели се да каже Деви Ен, – че имаме предостатъчно материал, за да получим отговор на нашия въпрос.'

Носът на Главния инспектор заподскача; той замислено го облиза с розовия си език.

– За приблизителен отговор, може би, да; но аз не мога да се облегна на такъв отговор. Имаме си работа с много своеобразен вид едри примати. Това ни е известно. И не можем да си позволим допускането на грешка... Едно е ясно: случайно сме попаднали на дивак с високо равнище на умственото развитие. Освен ако... ако това не е нормално за въпросната разновидност. – Тази мисъл като че ли разстрои Главния инспектор.

Деви Ен се обади:

– Дивакът ми обрисова ужасна картина... тази птица... тази...

– Лешояд – подсказа му Главният инспектор.

– Ако се разсъждава така, цялата ни мисия тук придобива едно съвсем невярно тълкувание. Оттогава насам аз почти не ям и не спя. Страх ме е, че ще бъда принуден да подам оставка.

– Но не преди да приключим работата, която ни е възложена – твърдо заяви Главният инспектор. – Смятате ли, че на мен ми доставя удоволствие да мисля за този... този лапач на мър... Вие трябва, вие сте длъжен да получите повече данни.

Деви Ен кимна. Той прекрасно разбираше всичко. За Главния инспектор, както и за всеки друг харианец, не беше много приятна мисълта за изкуствено разпалване на атомна война. Точно затова той правеше опит да отлага решението си колкото може. Деви Ен свикна с мисълта, че трябва да се види още веднъж с едрият примат. Тази среща се оказа съвсем непоносима и беше последна.

* * *

На бузата на дивака личеше синина, сякаш пак се беше съпротивлявал на маувите. Това излезе вярно. Той беше правил това безброй пъти и, независимо от желанието на маувите да не му причиняват вреда, от време на време те случайно го докосваха малко по-силно. Логично би било, виждайки колко меко се държат с него, дивакът да се укроти, но сигурността в собствената му безопасност, напротив, сякаш го караше да продължава съпротивата си.

„Тези едри примати са зли, зли“ – печално си мислеше Деви Ен.

Повече от един час разговорът се въртя около безинтересни въпроси, но изведнъж дивакът произнесе с войнствен тон:

– Колко време, казвате, са прекарали тук макаките?

– Петнайсет години по вашия календар.

– Съвпада. Първите летящи чинии бяха забелязани веднага след втората световна война. А колко остават до атомната?

Деви Ен машинално каза истината:

– И ние бихме искали да знаем това... – и изведнъж млъкна.

Дивакът произнесе:

– Аз мислех, че атомната война е неизбежна. Миналия път вие ми казахте, че сте чакали десет излишни години. Значи още преди десет години сте се надявали, че войната ще започне?

– Не мога да обсъждам този въпрос с вас.

– Така ли? – дивакът отново се развика. – И какво се каните да правите? Докога ще чакате? Защо не вземете да ускорите събитията? Не чакайте, лешояде, сами започнете войната.

Деви Ен скочи от стола си.

– Какво казахте?

– Тогава за какъв дявол още киснете тук, мръсни... – той предъвка една съвсем неразбираема за Деви Ен неприлична дума и пак продължи: – Нима не постъпват по същия начин и лешоядите, когато нещастното животно, а понякога и човек не може и не може да се раздели с живота? Те нямат време за губене. Те се въртят над жертвата си и ѝ изкълват очите. Те чакат, докато тя грохне съвсем, а после ѝ помагат да направи по-бързо последната крачка.

Деви Ен заповяда да го изведат незабавно и се прибра в спалнята си. Повдигаше му се. През цялата нощ той не мигна. В ушите му непрекъснато звучеше думата „лешояд“. а пред очите му настойчиво стоеше нарисованата от примата картина.

– Ваше главенство – твърдо каза Деви Ен, – аз повече не съм в състояние да се занимавам с дивака. Ако ви трябва още информация, обърнете се към някой друг.

Главният инспектор помръкна.

– Знам. Цялата тази история с лешоядите... Разумът ми просто не може да я приеме. А той, забелязахте ли, дори не трепва. За

едрите примати това е в реда на нещата. Те са безчувствени, безсърдечни. Изглежда така е устроен техният ум. Ужасно!

– Аз повече не мога да ви доставям данни.

– Успокойте се. Разбирам ви... Освен това всички допълнителни данни само потвърждават първоначалния отговор, отговора, който аз смятах за предварителен и от цялото си сърце се надявах. че ще бъде само предварителен. – Той обхвана глава с обраслите си със сива козина ръце. – Ние вече си изяснихме как ще им помогнем да разпалят атомна война.

– О! И какво е необходимо за това?

– Всичко е толкова просто, толкова примитивно. На мен никога не би ми дошло на ум. И на вас също.

– Все пак какво е то, Ваше главенство? – Деви Ен предварително започна да тръпне.

– Защо те не започват война? Ами затова, защото никоя от почти равните по сила страни не се решава да поеме върху себе си отговорността за нарушаването на мира. Обаче ако едната страна започне, другата – нека гледаме истината право в очите – ще ѝ отвърне по същия начин.

Деви Ен кимна.

Главният инспектор продължи:

– Ако една единствена атомна бомба падне върху територията на която и да било от враждуващите страни, пострадалите ще предположат, че я е хвърлила другата страна. Те едва ли ще изчакат следващи атаки; няма да се мине дори и час и ще последва мощен удар. Другата страна ще отговори със същото. И след няколко седмици всичко ще свърши.

– Но как ще ги накараме да хвърлят първата бомба?

– Това съвсем не е задължително, капитане. Тук именно се крие хитростта. Ние сами ще хвърлим първата бомба.

– Какво? – краката на Деви Ен се подкосиха.

– Това е единственият изход. Анализирайте начина на мислене на едрите примати и ще видите, че друго не може и да се очаква.

– Но как ще се осъществи всичко?

– Ние ще изработим бомба. Това не е трудно. После наш кораб ще слезе долу и ще я хвърли над някой населен пункт.

– Населен?!?!

Главният инспектор отмести поглед и каза виновно:

– В противен случай няма да получим търсения ефект.

– Да, естествено – промърмори Деви Ен. Пред очите му се въртяха лешояди; той не беше в състояние да пропъди тази мисъл от главата си. Представяше си ги като огромни люспести птици (подобни на малките безвредни летящи създания в Хария, само че многократно по-големи), с крила, които са облечени в кожа, напомняща гума, с дълги и остри клюнове. Те се спущаха на кръгове и кълвяха очите на умиращи животни.

– Кой ще поведе кораба? Кой ще хвърли бомбата?

Гласът на Главния инспектор трепереше не по-малко от неговия:

– Не знам.

– Само не аз – прошепна Деви Ен. – Аз не мога. И никой харианец не би приел това. За нищо на света.

Главният инспектор започна да се олюлява напред-назад. Той представляваше тъжна гледка.

– Може би да заповядаме на маувите?...

– Кой ще се реши да им даде такава заповед?

Главният инспектор въздъхна тежко.

– Ще повикам Съвета. Ще им съобщя всички данни. Нека те измислят нещо.

* * *

И ето че след като бяха прекарали на Луната почти петнайсет години, харианците демонтираха базата си.

Нищо не можеше да се направи. Едрите примати на Земята до последния момент не започнаха атомна война. Може би те изобщо никога няма да я започнат.

И независимо от всичко, което му предстоеше да изтърпи, Деви Ен не беше на себе си от щастие. Защо да мисли за бъдещето, когато сега, в момента той се отдалечаваше все повече от този най-кошмарен сред всички кошмарни светове.

Той гледаше как Луната остава назад и се превръща в блестящо зрънце, а след това и планетата и самото слънце на тази система, докато цялата тя не се изгуби сред останалите съзвездия.

И едва тогава в душата му се събудиха и други чувства, освен чувството на облекчение. И едва тогава му хрумна, че всичко би могло да стане и иначе.

– Ами ако бяхме проявили повечко търпение, дали всичко нямаше да свърши другояче? – каза той на Главния инспектор. – Отде да ги знаем, може би все пак те биха започнали атомна война?

– Съмнявам се – отговори Главният инспектор. – Психоанализата... Той млъкна и Деви Ен разбра какво е имал пред вид. Дивакът бе свален на планетата с голяма предпазливост, за да не му се причини никаква вреда. Събитията от последните седмици

бяха изтрети от паметта му. Той бе оставен край един малък населен пункт близо до мястото, откъдето го бяха отвлекли. Неговите съотечественици ще решат, че той се е заблудил, и ще сметнат, че е отслабнал и загубил паметта си поради лишенията, които е трябвало да изтърпи.

Но каква вреда причини самият той!

Защо им трябваше да го докарват на Луната. Може би иначе щяха да се примирят с мисълта, че ще им се наложи те да започнат войната. Може би сами щяха да се сетят да хвърлят бомбата и щяха да разработят за целта някаква сложна система, годна за далечни разстояния. Но картината, която нарисува пред тях дивият примат и особено една дума, сложиха край на всичко. Когато всички сведения бяха изпратени в родината, в Хария, Съветът толкова се потресе, че заповедта за демонтиране на базата не закъсна.

Девин каза:

– Никога повече няма да вземам участие в колонизация.

– Страхувам се, че на никого от нас не ще му се наложи вече да прави това – мрачно подхвърли Главният инспектор. – Диваците от тази планета ще излязат в космоса, а щом едрите примати с техния начин на мислене се окажат на свобода в Галактиката, това ще означава край... край...

Носът на Девин се изкриви конвулсивно. Край на всичко: на всички онези благодеяния, които Хария вече е извършила в Галактиката, на всички благодеяния, които тя би продължила да оказва и занапред.

Той произнесе: „Ние трябваше да хвърлим...“ – и не довърши.

Какъв смисъл имаше да го казва? Те не можеха да хвърлят бомбата, дори ако ставаше дума за благо на цялата Галактика. Иначе биха заприличали на едрите примати, а има неща, които са по-лоши дори и от края на всичко.

Деви Ен мислеше за лешоядите.

На осмия километър

Научно-фантастичен разказ

Виктор Сапарин

1

Гордон затвори вратата на кабината и въпросително погледна Кашкин. Широкото лице на другаря му, разтегнато в усмивка, бе станало още по-кръгло.

„Карай“ – говореше усмивката му.

Гордон завъртя ключа на стартера. Моторите завиха и вихролетът, вдигайки облаци прах, се откъсна от Земята.

Те се изтегнаха в креслата един срещу друг. Вихролетът се движеше по стръмно наклонена линия, която водеше към мачтата, поставена нейде край върха на осемхилядника. През наблюдателното стъкло се виждаха далечни бели зъбери, които се очертаваха ясно на също така далечното синьо небе.

– Потеглихме – с удоволствие произнесе Кашкин.

Гордон мълчеше.

Но Кашкин не можеше да мълчи.

– Месец изпитания и в книжката още един зачот. С осем километра по-близо до Луната. Не ти ли прилича на играта „Напред-назад“? Попаднеш ли в опасното квадратче – почвай отначало, а може би, избирай си и друга професия.

Гордон сви рамене.

„Щом е необходимо, има ли смисъл да говорим“ – обясни си Кашкин жеста му. Той въздъхна. Гордон бе вперил поглед в

прозореца с такова каменно упорито изражение, че не можеше да има никакво съмнение: той във всеки случай щеше да издържи всички изпитания, колкото и да са те.

През прозореца се мяркаха планински хребети, които приличаха на сраснали и вкаменени гущери. Между тях се зеленееха долини, по полегатите склонове пасяха овце – мирен и напълно земен пейзаж.

На височина пет километра задуха вятър: машината почна да се люлее. Вихролетът се движеше по права линия по невидим радиолъч, като понякога надвисваше над пропаст, а понякога се приближаваше към заледения ръб на планината. На един участък попаднаха в снежна буря. Всичко наоколо се забули, белият здрач премина в нощ, в кабината светна лампичка.

После веднага просветля. Минута и слънцето нахлу в кабината. Даже по лицето на Гордон заигра усмивка, а впрочем, такова впечатление може би се получаваше просто от играта на слънчевия лъч.

През прозореца се мяркаха остри пропукани канари, бели надвиснали корнизи, почти отвесни склонове, спускащи се като ледена завеса. Снегът лежеше по синорите, обърнати под най-различни ъгли към небето. Блестящ на слънцето и ярко-синкав там, където падаше сянка.

– Тук има много места, където дори в наши дни не е стъпвал човешки крак – с удоволствие каза Кашкин. – И не е чудно: да проникнеш в такива дебри е по-трудно, отколкото да се изкачиш на върха по прокарани пътеки.

Станцията изскочи иззад много стръмен скат – дори не отвесен, а с отрицателен наклон. Ако се подхлъзнеш от такъв скат, ще летиш като в празно пространство. Който не издържаше постоянното съседство с опасностите по време на практиката, можеше да разчита, че ще замине за Луната само като турист.

Вихролетът леко се наклони, а може би така само се стори на пътешествениците: те видяха нещо като косо закована полица към почти отвесна стена. Дължината на площадката не надминаваше седемстотин и петдесет метра, а ширината ѝ се колебаеше от петдесет до сто метра. По краищата ѝ стърчаха високи стълбове, между които бе опъната мрежа с едри дупки. Кашкин се учуди.

– Какво е това, нима тук играят футбол?

Но територията на станцията най-малко приличаше на футболно игрище. Неравна, с вдлъбнатини, осеяна с едри камъни, тя неприятно се наклоняваше към външния си край.

По целия участък някой с щедра ръка бе разхвърлил будки с уреди, огледала на масивни поставки, апарати за улавяне на космически частици и съоръжения с фантастична форма, за чиито предназначение веднага мъчно можеше да се досетиш.

– Решили са, явно, да изпитат работоспособността ни – отново забеляза Кашкин. – Няма да скучаем!

Гордон продължаваше да мълчи.

„Добре, пази си впечатленията за себе си“ – помисли си Кашкин и радостно закрещя:

– Пригответе се за кацане! Добре дошли на Луната! Пътниците да облекат скафандрите!

Гордон погледна накриво Кашкин, но протегна ръка към пакета в багажната мрежа. Вихролетът се приближи до мачтата на края на площадката и като вдигна снежна вихрушка, предпазливо кацна.

Гордон и Кашкин облякоха скафандрите. Със също такива ципове, копчета, токи и джобове, като лунните, със същите ярки прозрачни шлемове. Отворил вратата на кабината, Кашкин излезе на прага, постоя секунда и скочи в снега. Почувствува като че му израснаха крила. Мекият скафандър се бе надул като балон и Кашкин прелетя метър и половина повече, отколкото бе предвидил. Не е Луната, разбира се, но отсега нататък ще трябва да се съобразява с корекционния коефициент при всяко физическо усилие.

Гордон се приземи до него и те се запътиха към станцията.

Когато излязоха на височинката, Кашкин се огледа и си помисли, че защитната мрежа можеше да бъде с метър, а дори и с два по-висока. Ако духне вятър, виж че си хвъркнал по нанадолнището като волейболна топка.

„Навярно, всичко е предвидено – самоуспокои се той. – И сигурно на границата на риска. Без риск цялото начинание би загубило смисъла си.”

Изведнъж му стана весело. Доця му се да потича, да направи снежна топка и да замери Гордон. Другарят му се движеше предпазливо, сякаш на всяка крачка го дебнеше отровна змия или друга неизвестна опасност.

Разбира се, тук много лесно можеш да се нараниш. И вихролетът ще те откара долу, а към Луната ще полети някой друг, защото в книжката ти в графата „практика на високопланинска станция” ще се

появи чертичка. Предпазливостта тук е нещо като отделна дисциплина, по която също поставят оценка.

Помещенията на станцията бяха издълбани в самата планина. Над входа имаше дебела козирка. На Луната такива козирки предпазваха от метеорити; тук вероятно защитаваха от търкалящите се отгоре камъни.

На удара с юмрук по вратата никой не отговори.

Кашкин завъртя колелото до вратата. Масивната плоча започна да се отмества. „Защо ли се крият? – помисли си Кашкин. – Можеха да ни посрещнат.” Шлюзовата камера побираше свободно двама души. Външната врата се затвори, зачу се слабо съскане – скафандрите почнаха да „отслабват”, отвори се втора, вътрешна врата. Влезлите се озоваха в стая със заоблени ъгли. По стените имаше шкафчета, циферблати, кранове, безброй най-различни уреди. В единия ъгъл се издигаше бюро с разтворен дневник за дежурствата и високо въртящо се столче. Салон. Работен кабинет. И едновременно – столова. В средата на стаята стоеше маса, наредена за четирима души и около нея четири кресла.

– Момчета! – завика Кашкин, след като отвори шлема си. – Смяната дойде. Хей, къде сте?

Никакъв отговор.

Докато Гордон методично, по всички правила се освобождаваше от скафандъра си, Кашкин успя да надникне в спалнята, лабораторията, кухнята. Отвори вратата на тоалетната и кой знае защо завъртя крана на мивката.

На лицето му се изписа смущение.

– Ти нещо разбираш ли?

Още не бяха минали на „ти“. Кашкин сметна момента за подходящ.

Гордон отиде при бюрото. Видя върху разтворените страници на дневника за дежурствата бележка за предаването и приемането на станцията. С днешна дата: оставаше само да поставят подписите си.

Откъм кухнята долиташе приятна миризма.

– А може би – заговори неуверено Кашкин, – може би и това влиза в програмата на изпитанията?

Всред стажантите се носеха слухове, че за всяка двойка се подготвя специална изненада, за да се провери как кандидатите за Луната ще се държат в неочакваната ситуация.

– Трябва да се разпита протоколиста – бързо съобрази Гордон.

Той отиде до фунията, която се подаваше от стената, щракна ключовете „въпроси“ и „отговори“.

– Къде са Горишев и Дубровски? – високо запита той.

– Горишев отиде по дяволите – отвърна протоколистът. – Дубровски го последва — добави машината след пауза.

– Що за идиотщина? – изблеци очи Кашкин. – Машината се е побъркала!

– Кога излязоха Горишев и Дубровски? – спокойно зададе въпроса Гордон. Той говореше почти със същия равен глас, с какъвто отговаряше машината.

– Горишев – в 13.20. Дубровски – десет минути по-късно.

Кашкин погледна часовника.

– Двадесет минути преди да пристигнем! Значи, те са там, отвън... Как не сме ги видели?

Той се запъти към изхода.

Вратата не се отваряше. Кашкин натисна силно дръжката. Тогава вратата произнесе:

– Затворете скафандъра си.

Кашкин отегчено изруга.

Тук всички вещи са свързани със сигнализация – скафандрите, вратата, протоколистът и разбира се пропускът на Кашкин вече е отбелязан нейде върху магнитната й лента и ще влезе в обобщеното сведение за неговите грешки. Впрочем, добре че е първият ден, че още се учат, тренират... Тези мили автомати ще приучат Кашкин да върши всичко с необходимата автоматичност. Дали не в това е смисълът на цялата тази практика в станцията – в крайната и, да се надяваме, обща оценка?

– На площадката нямаше никого – каза Гордон. – Аз внимателно я огледах от вихролета.

– Трябва да чуем записа на разговорите им – съобрази Кашкин най-сетне. – На последните.

„Идеята не е лоша“ – изписа се на лицето на Гордон. Той започна да върти диска като следеше хронометражните обозначения.

– Поставям на 13.17 часа.

Машината весело заговори с гласа на Горишев:

– Хайде, аз тръгвам да посрещам ония дяволи. А на теб ти пожелавам успех.

– Върви по дяволите – Дубровски произнесе традиционната фраза почти безизразно.

– Съветвам те да ремонтираш и чувството си за хумор.

– Стига – сърдит глас на човек, зает с работа.

Звук от затваряща се врата.

– Така – намеси се Кашкин. – Дяволите сме ние. Горишев е отишъл да ни посрещне. А какво е правел Дубровски?

– Штт... – Гордон вдигна предупредяващо ръка.

Шумове. Въздишка. Тънко пронизително свистене. Тропот от падащ предмет. Бързи стъпки. Хлопване на врата.

– Сега ще последва пауза до нашето идване

– Има ли запис на външната обстановка? – запита Гордон протоколиста.

– Вторият канал е повреден.

Гордон натисна ключа „втори канал”.

– Действително. И тъй да направим равносметка. Какво може да се счита за установено? Горишев е тръгнал да ни посреща. Дубровски е поправял повредения външен канал, за да предаде станцията в изправност. Горишев не е подозирал, че нещо го заплашва. Дубровски е изтичал да предупреди за това „нещо” Горишев, а може би и нас. Неизвестното „нещо” положително има връзка със загадъчното свистене.

– Логично. Ако само... ако само всичко не е някакъв номер! Хайде да претърсим както трябва помещението на станцията. Може би момчетата седят в някой шкаф и ни се присмиват.

– Ще проверим за всеки случай.

Претърсиха всяко ъгълче. Надзърнаха под креватите, под масата и креслата, отваряха врати и вратички, включително и на дежурната аптечка.

– Няма ги – каза Кашкин, като отърсваше праха от коленете си. – Освен ако са се превърнали в мишки. Значи, се крият нейде навън. Обличай пак скафандъра.

Когато излязоха на площадката, видяха по падналия наскоро сняг следи, които преди не бяха забелязали. Следите водеха в посока, противоположна на тази, от която бяха пристигнали Кашкин и Гордон.

– Излиза, че Горишев е посрещал не нас. Значи, дяволите не сме ние! – извика Кашкин. – Но кой все пак?...

След двадесетина крачки следите свършваха. Наоколо лежах снежни бразди, чисти и недокоснати.

Кашкин неволно вдигна очи към небето.

– Да не са хвъркнали? Какви дяволи са могли да ги отвлекат?
Небесата не отговориха.

Тогава Кашкин се огледа встрани. Видя върху скалата, до която опираше площадката, изображение на череп и кости. До знака предупреждаващ за опасност, нарисуван с тебешир направо върху скалата, се виждаше грубо скована врата. Очевидно, тя прикриваше ниша или вход към неголяма пещера.

– Трансформаторна будка? Склад?

– В описанието на станцията нищо не се споменава за това – твърдо каза Гордон.

– Ти навярно си го научил наизуст – завидя му Кашкин. – Значи, колибката е построена от Горишев и Дубровски.

– И да не съобщят на Земята!

– А трябва ли да се докладва за такива дреболии?

– В седмичното сведение. Не си ли чел инструкцията?

– Предполагах, че ще имам време да я прочета тук. Така, те може би седят там вътре? Построили са това скривалище, за да ни изненадат и нарочно не са съобщили!

– А следите?

– Ще разберем после. Някакъв трик... От тия момчета всичко може да се очаква.

Когато стигнаха до вратата, видяха на нея висящ странен предмет. Кашкин опипа металната скоба, съединена с къс цилиндър.

– А този пък знак какъв е?

– Това не е знак, а катинар.

– От някакъв музей?

– Сами са го направили.

– Значи, там ги няма. Но за какво е могъл да им потрябва катинарът?

– Да заключват.

– Какво и от кого?

– Няма да се учудя, ако това „нещо” или този „някой” свисти.

– Какво казва по този повод инструкцията?

– Според инструкцията ние сме длъжни да съобщим за всичко необикновено на Земята. Но ще имаме връзка чак в шест часа сутринта. Така е устроен предавателят.

– Играем си на Луна, а? Значи до сутринта те могат да ни баламосват? Най-добре е да се правим, като че нищо не се е случило. Ще им омръзне и сами ще излязат.

– Предлагам – Гордон се навъси, – първо: да не се разделяме, да ходим заедно като в патрул. Второ: да потърсим ключа и да си изясним каква е тази врата.

2

– Къде ли може да е ключът? – Кашкин огледа стените. – По-рано са ги окачвали на пирони. Чел съм в някакъв роман. Но тук няма пирони.

– Държали са ги още и в чекмеджетата на бюрата.

– Ще попитаме протолиста. Той за какво е. Слушай, приятелю – Кашкин се обърна към приемащата заповеди фуния. – Не знаеш ли къде е ключът?

– Не.

– Въобще разговаряли ли са Горишев и Дубровски пред теб за ключа?

– Не.

– А за какво разговаряха?

– За различни неща.

– Ама че отговор. А напоследък главно за какво?

– За снежния човек!

– Това пък какво е?

– Човекоподобна маймуна – съобщи протолистът.

– И какво приказваха?

– Горишев казваше, че е срещнал снежен човек.

– По дяволите! – оживи се Кашкин. Той погледна въпросително Гордон.

– Глупости – каза Гордон. – Стара легенда. Дори и да е съществувала такава маймуна, тя е измряла преди двеста години, никой не я е виждал. От учените.

– Възпроизведи разговора им – заповяда Кашкин на протоколита. – От самото начало. За снежния човек.

– Началото не съм чул. Почнал е на територията, а външният канал... – протоколистът се запъна – нещо не беше в ред. Възпроизвеждам записа. – Стига мистификации – зачу се гласът на Дубровски. – Отначало измисли, че си намерил горски ягоди в снега, а аз като глупак хукнах да ги гледам. После каза, че те болят зъбите всеки път преди свличане на лавините и аз се опитах да построя теория с ултразвуците. Сега пък фантазираш за снежния човек. Много си несериозен. Просто не знам какво да мисля за теб.

– А какво ще кажеш за тези фотографии?

– Фотографии! – викна Кашкин. – Горишев е показвал фотографии?

– Да – потвърди машината. – Шест снимки.

– Къде са фотографиите?

Кашкин подскачаше от нетърпение.

– В чекмеджето на бюрото.

Даже Гордон не издържа. Отиде при бюрото и почна да вади едно след друго чекмеджетата. Скоро той сложи на бюрото шест снимки.

С малки изменения в ракурса те изобразяваха едно и също същество, което приличаше и на маймуна, и на див човек. Ниско чело с изпъкнали вежди, неразвит нос, полегати рамене, дълги възлести ръце и къси като на мечка крака. Снежният човек стоеше

опрял гръб на скала, леко наведен напред, извил встрани глава. Очите му едва се виждаха под надвисналите коси.

– Да... Красавец! – възхити се Кашкин. – Но каква сензация! Виж това наистина е откритие!

– Защо са премълчали за него? – каза с недоумение Гордон. – Не разбирам... Защо – запита той протоколиста, – не са предали съобщението за снежния човек на Земята?

– Горишев казваше съобщението да предаде Дубровски. Дубровски говореше, че Горишев трябва да предаде съобщението.

– Глупав спор – учуди се Гордон. – Защо Горишев е искал съобщението да предаде Дубровски?

– Защото Дубровски по това време беше старши на смяната. А защо Дубровски е смятал, че съобщението трябва да предаде Горишев?

– Защото Горишев бе направил откритието.

Кашкин изведнъж подсвирна:

– Ами ако снежните хора са ги отвлекли?

– Какви ти снежни хора? – разсърди се Гордон. – На снимките е все една и съща маймуна.

– Но не е могла тази маймуна да съществува сама! Те може би са цяло стадо. Дубровски е поправял външния канал, включил го е за някаква секунда, чул е свиркането на водача и е хукнал да спасява Горишев. Те са отвлекли и него.

– Без да оставят следи по снега ?

– Може би правят дълги скокове по двадесетина метра.

– С такива крака не ще скочиш!

– Тогава могли са да хвърлят ласо или нещо подобно. И да ги издърпат на скалите.

– Хм – Гордон се колебаеше. – Голям фантазьор си.

– Сега е ясно, защо са направили катинар – продължаваше възбудено Кашкин. – Против снежния човек. Но какво ли крият в пещерата? Хей – обърна се той към протоколита. – какво е заключено в склада, там, в пещерата отвън.'

– Снежният човек – отвърна протоколистът.

– Това се казва номер – озадачено прошепна Кашкин. – Ами ако бяхме намерили ключа и отворили вратата. Ето какво означавало черепа с костите!

– Трябва да вземем бургия – каза Гордон, – и фенерче.

...Когато разгледаха внимателно вратата, видяха че в дебелиите дъски някой вече бе пробил десетки дупки.

– За въздух – съобрази Кашкин. – А катинарът е, за да не го освободят сънародниците му.

Той долепи лице до една от дупките.

Гордон се настани до съседния отвор.

Лъчът на фенерчето опря в стената на пещерата.

Двамата трепнаха. Точно срещу тях, облегнато на стената, стоеше съществото, което току-що бяха разглеждали на снимката.

Снежният човек стоеше в поза на напрегната неподвижност. Беше по-висок от човек.

– Внимавай – прошепна Кашкин, – виждаш ли камъка в лапата му!

Двамата затаиха дъх. От пещерата не се чуваше никакъв звук.

Гордон премести фенерчето. Опря го до друг отвор. Лъчът улучи наведеното напред чело, през кафявите косми блеснаха зеници. Нещо познато се стори на Кашкин в тоя поглед.

– Я да вдигнем шум! – предложи той изведнъж.

И забарабани по вратата с дръжката на бургията.

Маймуната дори не помръдна.

– Умряла ли е? Мумия? Труп?

Кашкин вече сваляше катинара.

– Бутафория – подхвърли той и отвори вратата.

До стената все в същата поза като на снимката стоеше чудовище, още по-страшно на дневна светлина.

Кашкин отиде до снежния човек и го хвана за брадичката.

– Камък – каза той. – А очите са от копчета на комбинезон. Грубо изработен, но прави силно впечатление. Просто като жив!

– Грандиозна мистификация – намръщи се Гордон. – С каква цел?

Те се обърнаха и погледнаха към заснежената площадка, където свършваха следите. За първи път безпокойство сви сърцето на Кашкин. Опасности, но не бутафорни, а истински заобикаляха живущите на осмия километър към Луната.

Изведнъж той се удари по челото. Наистина ударът улучи пластмасовия шлем.

– Ама че сме глупаци! Не помислихме за вятъра.

– Какво общо има тук вятърът? – учуди се Гордон.

– Нещастие! – викна Кашкин. – Станало е нещастие. Вятърът ги е отнесъл!

– Е. прекаляваш...

Но Кашкин вече крачеше към мястото, където свършваха следите.

– Местността тук е наклонена. Виждаш ли? По-силен вятър – и ги няма.

– По-скоро ще повярвам, че са пропаднали в някоя яма – каза Гордон и закричи натам, накъдето водеха следите. Снегът не беше дълбок, едва стигаше до глезените, почвата под него беше твърда.

– Но тук не можеш да пропаднеш. Нито яма, нито канавка.

– Аз пък ти казвам: отнесъл ги е вятърът.

– Във вятъра не вярвам – възрази Гордон. – Когато пристигнахме времето беше тихо. Но да разгледаме местността.

През редките дупки на мрежата се виждаше склон, стръмно спускащ се надолу. След петнадесетина крачки почваше пропаст. По снега нямаше никакви драскотини.

– Ако са хвъркнали през оградата – неуверено каза Кашкин, – то вятърът ги е отнесъл направо там...

– Къде отиваш?

Кашкин вече се катереше по мрежата на оградата.

– Излизането извън територията на станцията категорично се забранява – с глух твърд глас произнесе най-близкият стълб.

– Интересно, какво ли е казал този стълб – промърмори злобно Кашкин, – когато Горишев и Дубровски са прехвърчали оттук. Всичко е предвидено, а хората ги няма!

Кашкин продължаваше да виси на мрежата без да обръща внимание на предупреждаващите викове на стълба. Най-сетне той слезе.

– Нищо не се вижда.

– Дали да не поговорим пак с протоколита? – замислено каза Гордон.

– Тази машина само ни обърка! – Кашкин говореше с досада. – Няма никакво чувство за хумор. Представям си как ще отрази поведението ни. В нейното изложение ще изглеждаме като истински идиоти. Поне аз. Ти, разбира се, повече й импонираш.

– Напразно се ядосваш! Машината не е виновна. Щом и Дубровски е повярвал в мистификациите на Горишев за снежния човек, какво искаш от машината? Главната беда е, че не знаем точно какво да питаме протоколита. Нужни са нови данни, тогава ще възникнат и нови въпроси. Знаеш ли какво? Да разгледаме показанията на всички уреди за часа преди пристигането ни!

– Може да са отбелязали земетресение?

– Не бих изключил и земетресение.

3

Разделиха си лентите с графициите, настаниха се на масата и, като отместиха встрани чиниите, се заеха да изучават материалите.

– Земетресение не е имало – констатира Кашкин. – Като не смятаме двете, чиито епицентри са на четири и шест хиляди километра.

– В слънчевата радиация не се е случило нищо особено.

И изведнъж...

– Ето, нали ти казвах!

Кашкин поднесе към очите на Гордон синята лента.

– Какво е това?

– Вятър. Виждаш ли – почти права линия? Тихо. И изведнъж – рязко нагоре. После затихващи зигзаги. И пак тихо – равна линия. Времето... времето... съвпада! 13 часа и 34 минути. Силен вятър!

– Силен ли? – Гордон взе от ръцете на Кашкин лентата. – Къде е мащабът? Е, такъв вятър не може да вдигне във въздуха двама големи мъже.

– Забрави за скафандрите! Те са истински балони. Нали знаеш: колкото е по-силен вятърът, толкова по-плътен става въздухът. И настъпва момент, когато...

– Заработват клапите – хладно завърши Гордон. – Подемната сила на скафандрите е постоянна. Устроени са специално така, за да прилича на постоянната разлика в теглото на Луната.

Но не беше лесно да накараш Кашкин да се откаже от хрумналата му мисъл.

– Толкова е лесно да паднеш тук, да се удариш – каза той. – Ударил се е с клапата в камък – и готово: клапата се е повредила.

– На двамата едновременно?

Кашкин се замисли за секунда.

– На единия. Дубровски се е сетил за повредената клапа в скафандъра на Горишев и изтичал след него. Духнал е вятър и е отнесъл и двамата през мрежата.

Кашкин така живо си представи картината, че скочи от креслото.

– Да вземем прът и да изследваме пропастта. Не искам и да знам какво ще каже по този повод бетонният стълб.

Той се запъти към вратата.

– Скафандърът – равнодушно забеляза вратата.

Кашкин се спря и се заоглежда.

Гордон махна с ръка.

– Версията отпада – уморено каза той. – Вратата не ще пусне човек с повреден скафандър.

Кашкин бавно се върна на мястото си.

Гордон мълча този път доста дълго. Приличаше на шахматист, който дири отговор на сложния ход на противника.

– Досега разглеждахме варианта, че са напуснали територията на станцията – каза най-сетне той. – Сега да предположим че са тук.

– А как ще обясниш следите?

– Следите могат да бъдат и стари.

– Снегът е пресен.

– А знаеш ли как пада тук снегът? Ветровете духат под различни ъгли. Тези стари следи може да са се оказали в зона на случайно затишие.

– Но ние не можем да изследваме цялата територия сантиметър по сантиметър, да обръщаме всеки камък, както претърсихме тези стаи? Не биха ни стигнали две седмици.

– Разбира се. Ако до шест часа сутринта не измислим нищо, ще съобщим на Земята, ще повикаме хора. Но какво да правим сега? Имаш ли някаква идея? Дори и най- фантастичната?

– Уви – унило каза Кашкин, – фантазията ми се изчерпа.

– Тогава да помислим – предложи Гордон. И се задълбочи в размишления.

Но Кашкин не можеше дълго да мълчи. Той започна да разсъждава на глас.

– Интересно, как ли изглеждат тия момчета? Трябва да са съвсем различни, ако се съди по това, което успяхме да узнаем за тях.

Горишев може да измисля всякакви глупости. Но Дубровски е сериозен мъж. Какво е изследвал той, когато Горишев го е баламосвал със своя снежен човек? Не си ли спомняш?

– Нещо свързано с ултразвучите. Май, уред, който да предупреждава за свличане на лавини.

Кашкин се оживи.

– Слушай – обърна се той към протоколита. – Тук има ли лавини?

– В планината ли? – учуди се Гордон. – Че къде другаде може да има?

– Не питам теб. На територията на станцията има ли лавини? Хайде, размърдай си клетките!

– Лавиноопасен е западният участък – отвърна протоколистът.

– Лавините големи ли са?

– Малки. Големите лавини минават встрани от станцията.

– Ти мислиш... – лицето на Гордон просветля.

– Именно. Ние все изхождахме от Горишев, а трябваше да тръгнем от Дубровски. Хей, приятелю! Дубровски конструира ли уред за прогнозиране на лавините?

– Да – отвърна протоколистът.

– Къде е уредът?

– Поставен е в западния участък.

– На кое място?

– Дубровски го нанесе на картата.

– Къде е картата?

– В долното чекмедже на бюрото.

– Гениална машина! Взимам си обратно критическите бележки. Намери ли картата – обърна се той към Гордон.

– Ето я – Гордон разгъна картата на масата. – Западният участък е там, накъдето водеха следите.

– А мястото,където е поставил уреда отбелязано ли е?

– Сега... Аха, ето надпис: „Лавиноскоп“.

– Отлично! – Кашкин седеше в креслото, скръстил ръце на гърди, без да гледа към картата.

– Сега нанеси на картата следите до мястото, където свършват. Нанесе ли ги?

– Приблизително.

– Прекарай линия – в гласа на Кашкин звучаха тържествуващи нотки. – Прекарай линия от края на следите до точката с надпис: „Лавиноскоп“. Прекара ли? По тая линия и трябва да ги търсим.

4

– Уредът го няма – съобщи Гордон. Той държеше в ръце картата и я сравняваше с местността. – Може Дубровски да го е преместил – добави той със съмнение.

– Релефът показан ли е на картата?

– Не, това е план.

– Можеш ли да определиш мястото, където трябва да се намира лавиноскопът?

– Виждаш ли оня черен камък, който се подава от снега? Малко по-вдясно, десетина метра.

– Да вървим натам.

Движеха се по бялото поле, като забиваха лопатите в снега. Снежната повърхност пред тях беше все така равна, но почвата под

краката им постепенно започна да се снишава. Сякаш навлизаха в река. Ето снегът стигна вече до коленете им.

Гордон нададе вик и потъна до кръста.

– Дупка.

– Ще прекараме траншея.

Снегът беше лек и сипкав. Не се задържаше на лопатите. След половин час те се умориха.

– Почивка пет минути – обяви Кашкин.

Гордон се облегна на лопатата.

– Кажй, как си представяш ти картината?

– Много просто – отвърна Кашкин. – Дубровски е измайсторил някакъв уред, улавящ свличането на лавините. Нещо изглежда предшества падането на лавините. Някакви процеси вътре в тях, освен натрупването на самата снежна маса. Нали лавини се свличат и при тихо време. Явно – аз не съм специалист, само предполагам това е свързано с ултразвуците или може да бъде открито с помощта на ултразвуците. Когато Горишев се е пошегувал, че го болят зъбите преди свличането на лавините Дубровски е допуснал, че това наистина е възможно. Уредът му работи с ултразвучи а да ги обърнеш в обикновен звук е най-простата работа. Свистенето в същност е сигнал, че лавината всеки миг ще се свлече. Връзката между Дубровски и Горишев не е действувала – външният канал е бил повреден. Работела е само връзката с уредите. Тя се осъществява по отделен канал. Дубровски е чул свистенето и е изтичал да предупреди Горишев. Лавината ги е настигнала нейде тук. Затрупала е следите, двамата и уреда. Лавината не е голяма, защото не се е отразила особено върху

общия вид на местността. Впрочем, ние не знаем как е изглеждала тази местност. По-точно, как е изглеждала вчера. Тук всеки ден всичко се мени. Има и косвено потвърждение – въздушната вълна от лавината е отбелязана от ветромера.

– В разсъжденията ти – каза Гордон, като хвана лопатата, – има нещо, което не съответствува на логиката. Защо Горишев е тръгнал в посока напълно противоположна на тази, където се намира площадката за кацане на вихролета? Нали дяволите, които е тръгнал да посреща, сме ние?

– Някои неща ще се изяснят, когато се срещнем с тях.

Те покопаха още двадесетина минути. Снегът наоколо стигаше вече до рамената им. Сякаш навлизаха повече в дълбочина, отколкото се придвижваха напред.

– Може би прокарваме траншеята встрани – не издържа Гордон.
– Те едва ли са вървели по права линия. Навярно си имат пътеки, по които отиват от будка до будка.

– Мисля, че в такъв извънреден случай, трябва да са изтичали по най-пряката линия. Лопатата на Кашкин удари о нещо твърдо.

Той хвърли лопатата. От снега се подаваше грайферна подметка с ток във форма на подкова.

Човекът лежеше по дължина на траншеята и доста време мина докато го изровят. Най-накрая освободиха от снега главата. Едва тогава човекът се размърда. Седна. През шлема, облепен със сняг, прозираше квадратно лице, енергична брадичка, сини очи.

– Дубровски – представи се той. – Изровихте ли Горишев?

– Къде е затрупан?

– При лавиноскопа. Сега ще ви покажа.

Дубровски се изправи. Широкоплещест, с ръст на баскетболист.

– Колко кислород е останал? – поинтересува се Гордон.

Дубровски погледна манометъра на ръкава си.

– Още за двадесет и девет минути.

– А у Горишев?

– Не повече. Ограничават запаса, за да ни приучат да пестим и постоянно да следим дишането си.

Гордон и Кашкин се спогледаха.

– Няма да успеем. За час изминахме по-малко от половината разстояние до лавиноскопа.

Дубровски погледна лопатите.

– В склада има снегориначка.

Кашкин затича към склада.

– Заради тоя глупав снежен човек – разсърди се Гордон, – не разгледахме склада. Играта можеше да свърши трагично.

Кашкин домъкна снегориначката, на вид напомняща плуг. Дубровски насочи острието към стената на траншеята и натисна ръчката. Встрани веднага захвърчаха потоци сняг. Снегориначката се придвижи напред, забивайки се в непокътнатия пласт. Дубровски вървеше с равномерни крачки, сложил ръка на ръчката и като я въртеше, управляваше машината.

– Тук има падина – поясни Дубровски. – Скатовете играят ролята на звукосъбирачи. Поставих лавиноскопа в най-ниското място.

Горишев не лежеше, а седеше под три метров пласт сняг. Разшава се веднага, щом получи възможност да се движи. До него в изкопания сняг стърчеше главичката на лавиноскопа, шестоъгълна, приличаща на голяма гайка.

– Кислородът? – запита Гордон.

– На червената черта.

Гордон и Кашкин хванаха Горишев под мишници. Невисок, мургав, с изражение на нетърпение, той движеше ръце и крака, като че искаше да се сгрее. Затичаха към станцията. Дубровски едва ги следваше с лопатите и снегориначката на рамо.

Изведнъж Горишев се спря.

– Зъбите – каза той.

– Какво зъбите? – запита Гордон.

– Болят ме.

Дубровски се намръщи.

– Пак започва... Още не си е поел дъх и вече...

– Гледайте извика Кашкин. От далечния склон запълзя бяла струйка.

Дубровски хвърли в снега лопатите и „плуга“ и затича към лавиноскопа.

6

Когато стигнаха в станцията, Гордон и Кашкин помогнаха на Горишев да си свали скафандъра и седнаха на масата.

Скоро се появи и Дубровски.

– Отбелязал е – съобщи той от прага. Имаше доволен вид.

– Хайде да ядем – помоли Горишев. – Така съм изгладнял, докато се занимавах под снега.

– А аз гледах да не се движа – каза Дубровски, като разкопчаваше скафандъра си. – Дори поспях.

– Какво самообладание! – удиви се Кашкин.

– Пестях кислорода – обясни Дубровски.

– Виждам, че спането се отразява добре на апетита – забеляза Горишев, като гледаше как Дубровски лапа парче след парче. – Сега разбирам защо мечките напролет са гладни.

– Какво общо имат тук мечките? – Дубровски вдигна квадратните си рамене. – Мечките спят през цялата зима. И съществуват за сметка на натрупаните запаси мазнини.

– Да, забравих да ви предупредя – каза с трагичен тон Горишев, – този младеж не разбира от смешки.

– Не обичам глупавите шеги – потвърди Дубровски.

Гордон реши да прекъсне спора им.

– Как се озовахте при лавиноскопа? – запита той.

– Заболяха ме зъбите и аз помислих... Дубровски със своето сериозно отношение към всичко може да обърка всекиго. Въобще... ми мина през ума... ами ако наистина зъбите имат някакво отношение към лавините. Смешна мисъл, наистина. Много добре разбирам. И аз отидох при лавиноскопа да погледна какво показва. Там ме затрупа лавината.

– Добре, а снежния човек? – запита Гордон, като се облегна в креслото.

Бяха свършили обема. На масата стоеше купа с плодове.

– Опитайте да общувате дни наред с човек, който няма никакво чувство за хумор – разпали се Горишев. – Казах му на шега, че съм видял в снега горски ягоди. Той повярва. Подметнах му за зъбите,

той започна да пише дисертация. Тогава от скука измислих историята със снежния човек.

Той взе ябълка и я загриза.

Дубровски стана от масата и без да пророни дума се зае за работата, която бе оставил преди три часа. Вдигна от пода отвертката, и като премести креслото към таблото, започна да поправя повредата в блока на външния канал.

Гордон загледа изпитателно Горишев.

– Жалко – каза той след пауза, – че няма да работите на Луната.

Живото лице на Горишев изрази удивление.

– Защо?

– А бихте ли могли двамата с Дубровски да дежурите година?

Горишев се усмихна.

– Ако имате предвид съвместимостта на характерите, то... в края на краищата чувството за хумор...

Гордон рязко го прекъсна:

– Аз също не съм лишен от чувство за хумор – заяви той. – Но с вас не бих дежурил.

Кашкин след като размисли малко се присъедини.

– Май, че и аз. Макар да имам лек характер. Дори ме избива на лекомислие.

– Трима души – три несъвместимости – обобща Гордон.

– Достатъчно, за да изхвъркнеш от списъка на кандидатите – заключи Кашкин.

– Шегувате ли се? – извика Горишев. И изведнъж се развесели. – Обичам шегаджиите.

Гордон каза на Кашкин, като че Горишев го нямаше:

– Не ти ли се струва, че него трябва да го оставят на Земята от чисто научни съображения. Та той е просто феномен. Аз не разбирам много от лавини, ултразвуци и симпатична нервна система, но всички тези съвпадения не са случайни.

– Явно – отвърна незабавно Кашкин. – Три съвпадения от три възможни! Какъв уред би могъл още в началото да даде такава стопроцентова точност! Залепи му миниатюрни датчици и ето ти готов лавиноскоп. Какво представляват в сравнение с него опитите на Дубровски!

– О господи! От такива приказки може наистина да те заболяят зъбите – простена Горишев. С вид на мъченик той затръска глава.

– Какво, да очакваме ли лавина? – осведоми се Кашкин.

И в същия миг се зачу свистене. После шум като от далечен влак и звук от удар.

– Външният канал заработи – удовлетворено каза Дубровски. – Лавиноскопът задействува.

– Горишев също – отвърна му в същия тон Кашкин. – Цялата апаратура е в изправност.

– Горишев реагира по-бързо – уточни Гордон. – Така и ще запишем в протокола.

Нещо в тона на Гордон накара Горишев да се разтревожи. Тонът беше твърде сериозен.

– Това няма да направите!

Горишев с тревога и надежда гледаше ту Кашкин, ту Гордон.

– Защо пък – сухо каза Гордон. – Длъжни сме да го направим. Науката не може да отминава такива факти.

– В края на краищата не е другарско – лицето на Горишев се изкриви.

– Вие ли ще съдите кое е другарско и кое не? – каза Гордон. – Вие дори не забелязвате, че сте на другарски съд. Вашите колеги изказаха мнението си за вас Двама вече гласуваха „против“.

Горишев се учуди.

– Но какво толкова съм сторил? Към кого съм се държал недругарски?

– Към Дубровски – каза Гордон. – Имам предвид снежния човек.

– Най-обикновена смешка. Скулптурата е мое любимо занимание. Работих цяла седмица. Искях ефектът да е пълен. Но той всичко провали, като каза аз сам да съобщя на Земята за находката си.

– А представяте ли си – хладно произнесе Гордон, – какво би станало, ако Дубровски предадеше съобщението за вашия снежен човек? На кого щеше да се смее целият свят?

– Човек трябва да знае с какво бива да се шегува и с какво не – потвърди Кашкин. – Иначе шегата преминава в нещо друго. Нарича се вече иначе.

Горишев смутено мачкаше салфетката.

– Е, всичко се изясни – каза Кашкин. Искеше по-скоро да сложи край на неприятния разговор. – Остава да се разпишем в книгата за дежурствата. Други въпроси нямаме.

– Не е нужно да ни изпращате – каза Дубровски. – И без това загубихме много време.

Той щракна ключа. На стената светна екран.

– Можете оттук да ни гледате.

7

Двете фигури на екрана бавно се движеха към вихролета. Едната, високата, крачеше спокойно, другата, малката, подскачаше и размахваше ръце.

– Най-смешното ще бъде – засмя се неочаквано Гордон, – ако между зъбите и лавините наистина открият връзка. По принцип не е изключено. Но първото най-сериозно изпитание издържа ти – каза той с друг тон. – Ако не беше ти, ако не беше твоята съобразителност и енергия, Дубровски и Горишев щяха да останат под снега. С теб човек няма да пропадне!

Вихролетът се издигна над площадката и изчезна зад очертанията на планината.

– Интересно – помисли Кашкин на глас, – какво ще стане с нас след месец? – И отвърна. – Аз навярно ще стана по-сдържан. Ти обратно, ще се заразиш от моето лекомислие. Само протоколистът ще си остане такъв, какъвто си е бил – продължаваше да разсъждава Кашкин. – Ех, ако можеше той да придобива качества от стажантите. Щеше да стане приятен събеседник.

– Протоколистът трябва да си остане протоколист – възрази Гордон. – Той протоколирва и с това функциите му свършват. Психолозите после ще проанализират записите му с помощта на други машини. Тук се изпитват, или по-точно изглаждат характерите на хората. Машината не бива да участва в играта.

– А ти нещо се разприказва—зарадва се Кашкин. – Отначало не проронваше и десетина думи.

– Аз просто се стремя да спестявам приказките, когато не са необходими. Ако думите не съдържат информация за какво са? Думите служат за предаване на мисли.

– Но човек не е информационна машина! – възмути се Кашкин. – Освен необходимостта да разменя мисли, човек има нужда и да споделя чувствата си!

– Хората са различни – сви рамене Гордон.

Започваше първият им спор.

„Е, изглежда, ще имам доста работа“ – би могъл да си помисли протоколистът, ако машината можеше да мисли.

Човекоминимум

Научно-фантастичен разказ

Робърт Шекли

„Всеки човек си има своя песен, своя музика – мислеше си Антон Настоич. – Хубавата девойка напомня нежна мелодия, а храбрият космонавт – грохот на тръби.

Има на света гении, чиито живот е сложен, неизмеримо прекрасен контрапункт, а има измети, съществуването на които прилича на вопъл на обой, заглушен от непрекъснатия тътнеж на басов барабан.”

Настоич мислеше за всичко това, като стискаше ножчето на самобръсначката и разглеждаше сините вени на китката си.

Ако всеки см има своя музика, то музиката на Настоич е неудачно замислена и бездарно изпълнена симфония от грешки.

При раждането му засвириха под сурдинка рогове на радостта. Под приглушеното биене на барабани малкият Настоич тръгна на училище. Завърши учението с отличие и постъпи в колеж, в привилегирована група от петстотин души, където до известна степен можеше да се разчита на индивидуален подход.

Но на Настоич не му вървеше още от раждането. Заниза се непрекъснатата верига от дребни неприятности – катурнати мастилници, изгубени книги и забутани книжа. Предметите имаха свойството да се трошат в ръцете му, стига да не се случеше обратното – предметите да чупят ръцете му.

Беше висок, слаб, добросърдечен, трудолюбив млад човек с очила, който спадаше към ония нещастници, за които животът е труден до невъзможност.

Неприятностите никак не намаляваха вродените способности на Настоич, но в пренаселения свят само със способности далеч няма да стигнеш. Нужен е и късмет. Преместиха го в обикновената група от десет хиляди студенти, в която всички проблеми се усложняваха, а изгледите да пипнеш някоя инфекция се увеличаваха.

Голяма част от хората се провират през джунглите на човешките отношения с лекотата на покрадваща се пантера. За Настоич същите тия джунгли гъмжаха на всяка крачка от капани, клопки и примки, неочаквани пропасти и дълбоки реки, отровни гъби и опасни хищници. За него нямаше безопасен път. Всички пътища водеха към някаква беда.

Годините на учение в колежа младият Настоич все някак преодоля въпреки забележителния талант да си чупи краката по стълбите, да си разтяга сухожилията, да се спъва в бордюрите, да се блъска във въртящите се врати.

Когато завърши колежа, Настоич се опита отново да утвърди светлата тема на надеждата, въведена от силния му баща и нежната му майка. Под грохота на барабани и напевите на струните Настоич стъпи на остров Манхатън, за да стане ковач на собственото си щастие. Но предразположението пак взе връх. Благородните акорди се разляха в неразбираем грохот и симфонията на живота на Настоич слезе до нивото на комична опера. Губеше работа след работа в безкрайния низ от повредени

диктопишещи машини и изцапани договори, забравени и неправилно подшити таблици.

Настоич мечтаеше за космичните простори и смелчаците с квадратни челюсти, които разширяваха границите на владенията на Човека. Подаде заявление в Бюрото за Междупланетни пътешествия и заселвания и получи отказ. Прости се неохотно с мечтата си и изпробва силите си в най-различни занимания. Междувременно се подложи на психоанализа, хипнотично внушение, хипнотично хипервнушение, снемане на противовнушението, но все без полза.

Търпението на всеки човек има граници, а всяка симфония – финал. На трийсет и четири годишна възраст, след като изхвъркна за три дни от работата, която бе търсил цели два месеца, Настоич загуби всякаква надежда.

Настоич се провря през безбройните орди дечурлига, изпълнили коридорите, и попадна в своята клетка – дадена му по милост от градските власти. Влезе, затвори вратата след себе си, заключи я и извади от прибора за бърснене ножче.

Ще се реши ли? Способен ли е да извърши всичко точно и бързо, без грешки и съжаления? Или ще провали и тая работа и стенещ от болка ще го замъкнат в болницата за присмех на стажантите?

Докато мислеше, някой пъкна под вратата му жълт плик с телеграма. Вестта, пристигнала в решителната минута и с такава мелодраматична неочакваност, се стори на Настоич крайно подозрителна. Но въпреки това той остави ножчето и вдигна от пода плика.

Телеграмата беше от Бюрото за Междупланетни пътешествия и заселвания – от великата организация, която ръководеше всяка крачка на Човека в космоса. Настоич отвори с треперещи ръце плика и прочете:

До Мистър Антон Настоич
район 43825, Манхатън 212, Нюйорк

Драги мистър Настоич!

Преди три години Вие се обърнахте към нас с молба да Ви дадем каквато и да е длъжност на другите планети. За съжаление, тогава бяхме принудени да Ви откажем. Но ние подшихме към Вашето досие всички анкетни данни, а наскоро ги попълнихме със съвсем нови сведения. Приятно ми е да Ви съобщя, че можете да получите назначение, което, изглежда, съответствува напълно на Вашите таланти и квалификация. Не се съмнявам, че работата ще Ви хареса, тъй като условията са следните: годишна заплата 20000 долара, всички предвидени от закона привилегии и изключителни възможности за издигане.

Моля, явете се при мен да се договорим.

Уилям Гаскел,
заместник-директор по кадрите

Настоич сгъна внимателно телеграмата и я сложи в плика. Обхваналата го първоначално безкрайна радост отстъпи място на лоши предчувствия. Какви таланти, каква квалификация има той за длъжност, носеща годишно двадесет хиляди и отгоре на това привилегии? Не го ли бъркат с някои друг Антон Настоич? Все пак самоубийството в момента му се стори малко преждевременно. По-напред трябва да се изясни какво иска от него Гаскел.

В главния административен корпус на Бюрото за Междупланетни пътешествия и заселвания въведоха веднага Настоич в личния кабинет на Уилям Гаскел. Заместник-директорът по кадрите се оказа висок човек с побелели коси, резки черти на лицето. Той излъчваше сърдечност, която се стори на Настоич подозрителна.

– Седнете, седнете, мистър Настоич – каза Гаскел. – Ще запустите ли? Не искате ли да пиете нещо? Страшно се радвам, че намерихте свободно време.

– Сигурен ли сте, че не сте сбъркали адреса? – запита Настоич.

Гаскел бегло прегледа досието, което лежеше на бюрото.

– Сега ще видим. Антон Настоич; възраст – тридесет и четири години; родители – Грегори Джеймс Настоич и Анита Суилънс Настоич. Така ли е?

– Да – потвърди Настоич. – И вие имате работа за мен?

– Точно така.

– Заплата двадесет хиляди годишно и привилегии?

– Съвършено вярно.

– Бихте ли ми казали, какво представлява тази работа?

– Нали затова сме поставени тук – жизнерадостно отвърна Гаскел. – Длъжността, която съм определил за вас, мистър Настоич, по нашата щатна таблица се нарича „извънземен усвоител“.

– Как, как?

– Извънземен или другопланетен усвоител – повтори Гаскел. – Усвоителите, нали знаете, са хора, които установяват на чуждите планети първите контакти. Това са първите заселници, които събират всички жизнено необходими сведения. Аз ги смятам за

Дрейковци и Магелановци на нашия век. Мисля, а и вие сам ще се съгласите, че това е блестящо предложение.

– Аз – извънземен усвоител? – продума Настоич, като се усмихна горчиво. – Не е хубаво да се майтапите с мен. Аз чета вестниците, известно ми е какви хора са усвоителите.

– Какви например?

– Цвета на земята – изтърси Настоич. – Най-здравите духом и телом. Хора с мигновена реакция, способни да разрешат всякакъв проблем, да се справят с всякаква трудност, да се приспособят към всякаква среда. Не е ли така?

– Вижте какво – обясни Гаскел, – така беше в началния период на усвояването на планетите. Днес този тип усвоител вече е остарял. За такива хора има много други работи. Не и усвояването на планетите.

– Нима то не е по силите на вашите свръхчовеци? – запита Настоич с лека ирония.

– Какво приказвате, разбира се, че им е по силите – отвърна Гаскел. – Заслугите на първите усвоители са несравними. Тези хора се изхитряха да остават живи на всяка планета, където съществуваше дори нищожна възможност за живот, във фантастично неблагоприятни условия, само благодарение на упоритостта си и силната си воля... Изпълнявайки дълга си, тези хора вършеха чудеса.

– Защо не ги използвате вече?

– Защото се измениха земните проблеми – заяви Гаскел. – Първите дни усвояването на космоса беше научно постижение, мярка за отбрана, символ. Но тези дни минаха. Катастрофално се

увеличи пренаселеността на Земята. В сравнително пустинните земи на Бразилия, Нова Гвинея и Австралия нахлуха милиони. Стремителното увеличаване на населението помогна скоро да се запълнят и тези земи. В големите градове започна паника, а населението поради гериатрията и по-нататъшното намаляване на детската смъртност неотклонно се увеличаваше. И тогава ни потрябваха планети, които, не като Марс и Венера, а в най-кратки срокове могат да преминат на самоснабдяване. Планети, на които да прехвърлим милиони хора. А това означава, че е необходимо да се ускори процесът на началното усвояване.

– Всичко това ми е известно – каза Настоич. – Но аз все още не разбирам, защо сте се отказали от услугите на оптималните усвоители.

– Ние вече търсим планети, където биха могли да се заселят и да живеят обикновени хора. Нашите оптимални усвоители в никой случай не могат да бъдат наречени обикновени. Те не биха могли да съдят доколко едни или други условия са пригодни, за да живеят там обикновени хора. Например, съществуват мрачни, унили, дъждовни планетки, където средният колонист изпада в депресия, близо до умопобъркване, а нашият оптимален усвоител разсъждава твърде трезво, за да го безпокои монотонността на климата. Микроби, способни да покосят живота на хиляди хора, в най-лошия случай му причиняват само няколко неприятни часа. Опасности, които биха довели колонията почти до гибел, нашият оптимален усвоител просто заобикаля.

– Започвам да разбирам – промърмори Настоич.

– Най-правилно би било – продължи Гаскел – постепенното покоряване на планетите. Отначало усвоител. след него група изследователи главно от психолози и социолози, после пак изследователи, които да анализират сведенията, събрани от другите групи и така нататък. Но затова все не ни стига било време, било пари. Колониите ни са нужни просто сега, а не след петдесет години.

Мистър Гаскел млъкна и погледна втренчено Настоич.

– Както виждате, необходима ни е експресна информация дали група обикновени хора ще съумеят да живеят на новата планета. Ето защо почнахме да предявяваме към усвоителите съвършено други изисквания.

– Обикновени усвоители за обикновени хора. Но все пак искам да си изясня един въпрос.

– Моля?

– Доколко подробно ви е известно моето минало?

– Доста подробно – увери го Гаскел.

– В такъв случай може би сте забелязали, че за мен е свойствена известна тенденция към... въобще, известна склонност към нещастни случаи. Да си призная на мене тук, на Земята, с мъка ми се удава да живея.

– Знам – весело отвърна мистър Гаскел.

– И защо тогава съм ви нужен именно аз?

– Виждате ли, вашата формулировка „обикновени усвоители за обикновени хора” е невярна. Колонията се състои от хиляди, а често от милиони хора със съвършено различни потенциали за жизнеспособност. Ние трябва да убедим хората и законите – пък и

себе си – че дори и най-слабите ще оживеят. Затова преди няколко години се отказахме от усвоителите от типа „човеко-оптимум” и преминахме към усвоители от типа „човеко-минимум”.

Известно време Настоич мълчаливо проумяваше съобщението.

– Значи аз съм ви нужен, защото там, където ще мога да живея, ще може да живее всеки. А какви са моите шансове?

– Някои минимално жизнеспособни усвоители прекрасно се справят.

– А другите?

– Разбира се, има риск – призна Гаскел. – Независимо от потенциалните опасности на самата планета има и всякакви други усложнения, свързани с особеността на експеримента. Не мога да кажа в какво точно се състоят, но ви съобщавам, че има.

– Перспективата не е много весела – каза Настоич.

– Възможно. Но помислете каква награда ви очаква, ако преодолеете всичко. Фактически вие ще станете първоосновател на колонията! Ще заемете стабилно положение в живота на общината и, което е не по-малко важно, ще успеете да разсеете тайните си съмнения относно собственото си място в света.

Настоич кимна неохотно.

– Обяснете ми, моля ви се, нещо. Днес телеграмата ви дойде в особено критичен момент. Би могло да се помисли, че...

– Да, не е случайно – започна Гаскел. – Установихме, че хората, които са ни нужни, са най-сговорчиви, когато се намират в известно психическо състояние. Ние следим старателно онези, които отговарят на изискванията ни, и чакаме благоприятния момент...

...И ето дойде време Настоич да се отправи в годишна командировка на перспективна планета в Източния звезден сектор. Гаскел му пожела добър път и обеща да държи връзка с него по Г-фазовото радио.

Няколкото месеца, докато траеше космичният полет, Настоич старателно се наблюдаваше, като обмисляше буквално всяка своя крачка. Постепенно му стана навик да се самоконтролира и това започна да дава плодове. Съзнанието, че е постигнал известен успех, укрепваше волята му. И най-после в зрителното поле се появи планетата.

Бяха ѝ дали името на гръцката буква Тета. Настоич с целия си багаж бе свален на тревисто, обрасло с гори възвишение, близо до планински хребет. Вода, гора, плодове и полезни изкопаеми – всичко беше под ръка. Отличен участък за колонисти.

Астролетците му пожелаха успех и го оставиха сам. Настоич ги проследи с поглед, докато корабът се скри зад върволица облаци, а после се хвана за работа.

Най-напред пушна в действие робота. Това беше голяма черна машина с универсално предназначение. Тя не умееше да разговаря, да пее, да декламира стихове или играе на карти като по-скъпите модели. Скучен другар за цяла година съвместен живот. Но роботът беше програмиран да се подчинява на значително сложни устни команди, да извършва тежката „черна“ работа и да намира изход в сложни положения.

Настоич работеше бавно и старателно, а до него се трудеше мълчаливият робот. Привечер лагерът бе готов. Настоич нави радарния стражеви механизъм и легна да спи.

Събуди се призори от пронизителния сигнал за тревога, облече се и изскочи навън. Във въздуха се чуваше сърдито бръмчене.

– Донеси две лъчеви картечници – каза той на робота, – и бързо се връщай. Вземи и бинокъл.

Роботът кимна и се понесе. Треперейки от утринния хлад, Настоич се опита да определи посоката на звука. Но слънцето скоро изгря и Настоич видя в лъчите му тъмен, ниско надвиснал облак, който бързо се приближаваше към лагера, макар че се движеше срещу вятъра.

Върна се роботът със лъчевите картечници. Настоич взе едната, другата остави на робота, и му заповяда да не стреля без команда. Роботът кимна.

Облакът вече беше съвсем близо и се оказа несметно ято от птици. Настоич внимателно ги разгледа с бинокъла. Бяха големи колкото земни ястреби, но по бърснещия несъгласуван полет напомняха прилепи. Настоич забеляза мощни нокти и дълги клюнове, осеяни с остри зъби. Със силно бръмчене ятото описа кръг над пришълците и се спусна в атака.

Настоич с робота отбиваха птичата атака, опрели гръб в гръб. Батальони птици, покосени от огъня, като вихрушка от кръв и пера падаха на земята. Но неочаквано лъчевата картечница на Настоич засече. А лъчевите картечници се продаваха заредени и с гаранция за седемдесет и пет часа непрекъсната работа. Настоич хвърли оръжието и затича към склада, като остави робота сам да води боя.

Намери две запасни лъчеви картечници и когато се върна, видя, че сега бе излязло от строя оръжието на робота. Нещастникът се отбраняваше от ятото с ръце, а от ставите му се стичаше смазка.

Настоич насочи двете лъчеви картечници нагоре. Едната картечница почти веднага засече. Той продължи боя с последното оръжие, като се молеше на съдбата да не се свърши зарядът му.

Най-сетне ятото, разтревожено от понесените загуби, отлетя с крясък. Настоич и роботът стояха до колене сред изскубани пера и овъглени трупчета.

Настоич повика Гаскел и му разказа за нападението на птиците и как престанаха да действуват трите от четирите картечници. Почервенял от гняв той критикуваше ония, които се грижеха за екипировката на усвоителите.

– Но това е един от контролните елементи – отвърна Гаскел.

– Какво?

Аз ви обясних – каза Гаскел. – Провеждаме опита с оглед на минималната жизнеспособност. Минимална, помнете. Трябва да знаем какво ще стане с колонията, чиито членове нямат едни и същи полезни навици. Затова търсим най-малкия общ знаменател.

– Всичко това мм е известно. Но защо картечниците...

– Мистър Настоич, основаване на колония дори по принципите на абсолютния минимум струва баснословно скъпо. Ние предоставяме на колонистите най-новото оръжие и най-добрата екипировка, но не можем да заменяме повредените или износени уреди. С контролни цели ние сме ви снабдили с един минимум от всичко необходимо за живеене. Само така ще можем да преценим годна ли е Тета за заселване.

– Това е нечестно! На усвоителите винаги дават най-доброто.

– Не – възрази Гаскел. – По-рано, разбира се, е било точно така. Но сега ние проверяваме най-малкия потенциал не само по

отношение на човека, но и на екипировката. Нали ви предупреждавах, че работата е свързана с риск.

Настоич и роботът преместиха лагера в гората, за да се укрият от по-нататъшните нападения на птиците. Докато подреждаше домакинството си, Настоич забеляза, че половината от въжетата са се протрили, че електрическите уреди прегарят един след друг, а по брезентната палатка се е появила плесен. Той старателно оправи всичко – и тогава излезе от строя генераторът.

Три дена Настоич търси повредата, като се ръководеше от инструкцията на немски език. Накрая установи, че инструкцията е за съвсем друг модел. Четири дена се мъчи по логичен път да си изясни разликата между своя генератор и описания и най-сетне успя да го поправи. Когато преглеждаше хранителните си запаси, стана ясно, че изсушените продукти са били лошо обработени във фабриката и в някои са се появили отвратителни гъбички от местен произход. Ако не вземеше веднага мерки, през зимата щеше да остане без храна.

Настоич извърши серия опити с местни плодове, житни растения и зеленчуци. Между тях откри няколко вида, които можеха да се ядат. Настоич събра семена и късно напролет нареди на робота да оре и сее.

Но роботът зарови семената на по-голяма дълбочина, отколкото се полагаше по дадената му програма. С тази реколта Настоич трябваше да се прости и след това зася всичко сам.

Построи си дървена къщичка и смени гниещите палатки с бараки. Постепенно се готвеше за настъпващата зима и също така постепенно започна да подозира, че роботът се износва.

Голямата черна универсална машина се справяше със задачите както и преди. Но движенията на работа ставаха все по-конвулсивни. Тежките съдове се трошаха в лапите му на парчета. Настоич го програмира за плевене на нивите, но докато пръстите на робота скубеха плевелите, широките му криви крака изпотъпкваха кълновете на житните растения. Вземаше ли да цепи дърва, роботът всеки път строшаваше дръжката на брадвата, а когато разля върху господаря си тенджерата с вряла вода, Настоич реши, че става прекалено опасно. С твърд глас той произнесе командата „Спи!“.

Роботът не се подчини.

Настоич повтори заповедта. Роботът поклати глава и почна да нарежда цепеници до печката.

Нещо се е повредил. Ще трябва да го изключи... но по черната гланцова повърхност на машината нямаше и следа от копче. Въпреки това Настоич взе чантата с инструментите и се запъти към робота.

Странно! Роботът заотстъпва и протегна напред ръце в отбранителен жест.

– Не мърдай! – викна му Настоич.

Роботът продължаваше да отстъпва, докато не опря гърба си в стената. Настоич се колебаеше, недоумявайки какво става с робота. Машина да не се подчинява на заповедите на човека – това е нечувано.

Настоич тръгна към робота, решил да го изключи на всяка цена. Роботът допусна човека съвсем близо и замахна с бронирания си юмрук. Настоич се дръпна и запрата гаечния ключ по антената на

робота. Роботът бързо прибра антената си и пак замахна. Но този път бронираният юмрук улучи Настоич в ребрата.

Настоич рухна на пода очаквайки, че роботът ще го довърши.

Но машината се обърна и излезе от къщичката, като разби ключалката. След няколко минути Настоич чу, че роботът цепи дърва, сякаш нищо не се е случило. Щом свърши с дървата, върна се за по-нататъшни инструкции. С треперещ глас Настоич го изпрати до далечния извор за вода. Роботът тръгна, без да проявява никакви признаци на агресия. Настоич отиде при предавателя.

– Не биваше да се опитвате – каза Гаскел, след като чу за произшествието. – Конструкцията не предвижда изключване. Не сте ли забелязали? Заради собствената си безопасност не правете втори път подобен опит.

– Защо, какво има?

– Навярно вече сам сте се досетили... Роботът изпълнява при вас службата на качествен контрол. Ние ви взехме на работа като усвоител с минимална жизнеспособност. Не със средна, не с повишена. С минимална.

– Да, но...

– Не ме прекъсвайте. Помните ли как живяхте тридесет и четири години на Земята? Тормозеха ви болести, нещастни случаи и неуспехи. И именно това ни беше нужно на Тета. Но вие се променихте, мистър Настоич.

– Във всеки случай стараех се да се променя.

– Ние го очаквахме, разбира се – съгласи се Гаскел, – и трябваше някак да компенсираме тази промяна. Докато вашите действия

остават в рамките на общата безпомощност, роботът проявява номиналната си изпълнителност. Щом почнете да се променяте, да ставате по-жизнеспособен, по-рядко да ви се случват нещастия – поведението на робота се влошава. Той започва да троши предмети, които се е полагало вие да чупите, да взима неправилни решения, които иначе бихте взимали вие...

– Това е нечестно!

– Настояч, изглежда вие мислите, че при нас е санаториум. Грешите. От вас се искат услуги, които ние сме купили и платили. Услуги, които, ще си позволя да добавя, вие предпочетохте пред самоубийството.

– Добре! – извика Настояч. – И аз ще си гледам работата. Има ли правило, което да ми забранява демонтирането на робота?

– Не – отвърна Гаскел, – стига да ви е по силите. Но не ви съветвам. Твърде опасно е. Роботът няма да се остави да го демонтирате.

– Това вече аз ще реша. а не той, – измърмори Настояч и прекъсна връзката.

Пролетта на Тета прецъфтя, а Настояч все не можеше да свикне с помощника си, който без да получава задачи, сам си измисляше работа, развиваше бурна дейност и опустошаваше нивите и складовете. Настояч мрачно търпеше статуквото. Сега роботът му изглеждаше въплъщение на тъмните страни на собствената му душа. въплъщение на нещастния непохватен Настояч.

Няколко дни валя дъжд като из ведро. Когато небето се проясни, Настояч отиде на нивите. Подир него трополеше роботът. който носеше сечивата.

Внезапно във влажната земя под краката на Настоич се разтвори широка пукнатина. Когато разгледа пропадналия участък от нивата, Настоич забеляза, че под него минава тунел. Още личаха следи от изкопните работи. От едната страна тунелът се бе срутил, но в другата посока водеше надълбоко в земята.

Настоич се върна в къщи за лъчевата картеница и фенер. Спусна се по склона, освети тунела и видя как нещо пухкаво бързо се скри зад завоя. По формата на тялото си загадъчното същество приличаше на огромна къртица.

Следващите няколко дни Настоич внимателно изследва със сонда тунела. Два-три пъти се мяркаха сиви сенки, които веднага изчезваха в лабиринта от разклонения. Настоич промени тактиката си. Навлезе в главния тунел само на няколко метра и остави там плодове. На другия ден отиде на същото място, но плодовете ги нямаше. Вместо тях намери две буци олово.

Размяната на дарове продължи цяла седмица. Веднъж, когато Настоич носеше редовната порция плодове, се появи огромна къртица, която бавно и с явно безпокойство тръгна към човека. Тя направи знак към фенера и Настоич закри с ръка светлината. Къртицата се движеше бавно на два крака, като мръщеше нос и притискаше набръчканите си ръчички към гърдите. Спря се и погледна Настоич с изпъкналите си очи. После се наведе и надраска на пода на тунела някакъв знак.

Настоич нямаше понятие какво означава този знак. Но самото действие предполагаше наличие на разум, умение да се говори и способност към абстракция. Той надраска до знака на къртицата друг знак, искайки да покаже, че е надарен със същите качества.

Роботът стоеше зад гърба на Настоич и наблюдаваше как човекът и тетанецът търсят начин за общуване.

Установяването на контакт с тетанците увеличи грижите на Настоич. Трябваше да обработва нивите и градините, да ремонтира машините и да наблюдава робота; в свободното си време изучаваше прилежно езика на къртиците. А къртиците също така прилежно обучаваха Настоич.

Постепенно човекът и тетанците започнаха да се разбират и се сприятелиха. Настоич научи как живеят, за отвращението им към светлината, за пътешествията им из подземните пещери, за влечението им към знание и просвета. На свой ред той разказа на тетанците за Човека.

– А какъв е този метален предмет? – поинтересуваха се тетанците.

– Слуга на Човека! – отвърна Настоич.

– Но той стои зад гърба ти и очите му святкат сърдито. Този метален предмет те ненавижда. Всички ли метални предмети ненавиждат хората?

– Разбира се, не – каза Настоич. – Случаят е по-особен.

– Той ни плаши. Всички ли метални предмети плашат?

– Не се бойте, роботът нищо няма да ви стори.

Но тетанците не споделяха мнението на Настоич. Той им разказа как вярно служат машините на човека, как украсяват живота му. Въпреки това, тетанците упорито избягваха робота.

След дълги преговори Настоич сключи с тетанския народ договор за сътрудничество. Срещу различни пресни плодове, тетанците се задължаваха да добиват за бъдещите колонисти руди, а така също

да търсят за тях вода и нефт. Освен това на колонистите се предоставяше владението на цялата повърхност, а за господари на недрата тържествено се признаваха тетанците. И на двете страни се струваше, че такова разпределение на богатата е справедливо. Настоич и вождът на къртиците поставиха подписите си на каменния документ.

В този тържествен момент роботът се подхлъзна на един гладък камък, разпери ръце, за да запази равновесие и с грохот се стовари върху една от къртиците.

Тетанците в миг се изпариха, като отнесоха загиналия. А Настоич остана с работа в тунела, заобиколен от огромна купчина плодове.

През нощта Настоич дълго и настойчиво размишляваше. Ясна му беше сатанинската логика на случилото се. Контактите на минимално жизнеспособните усвоители със същества от други планети по начало са свързани с елементи на неувереност, недоверие, неразбиране и дори със смъртни случаи. А неговите отношения с тетанците протичаха прекалено гладко за усвоител с минимални способности. Роботът просто внесе поправка в създалото се положение и извърши онази грешка, която трябваше да се очаква, че ще извърши Настоич.

Въпреки че разбираше логиката на случилото се, Настоич не можеше да го приеме. Тетанците бяха негови приятели, а той ги предаде. Бъдещите колонисти не могат и да мечтаят за някакво сътрудничество, докато из тунелите, спъвайки се, се шири роботът.

Настоич реши, че роботът трябва да бъде разрушен. Влезе във връзка с тетанците и поприказва с тях. Тетанците се съгласиха да му помогнат, защото дори и тези мирни същества все пак имаха

някакво понятие за възмездие. Те му подсказаха няколко идеи, удивително човешки, тъй като къртиците, както се изясни, умееха и да воюват.

След седмица всичко бе готово. Настоич натовари робота с кошници плодове и го поведе към тунела, като че ще сключва ново съглашение.

Тетанците не се показваха. Настоич и роботът навлязоха много навътре в подземните коридори. Когато стигнаха в една подземна пещера, се зачу тихо изсвирване. Настоич се дръпна бързо встрани. Роботът, усетил опасността, понечи да го последва, но се спъна и плодовете се разсипаха по пода на пещерата. Тогава из мрака мълниеносно се спуснаха въжета, които оплетоха главата и раменете на робота. Той се опитваше да разкъса здравите въжета, но се появяваха все нови и нови.

Най-сетне, увит целия като пашкул с въжетата, роботът падна. Тетанците насипаха пясък в ставите му, а после Настоич се опита да го разтопи с последната лъчева картелница.

Но картелницата се повреди още преди да се разтопи металът. Тогава хвърлиха робота в дълбока пропаст.

Тетанците устройоха празник, но Настоич се чувствуваше неловко. Върна се в къщичката си и два дена не стана от леглото, като си повтаряше непрекъснато, че всъщност не е убил човек, нито дори мислещо същество. Бе унищожил само една опасна машина. Но въпреки това не можеше да забрави мълчаливия си спътник, който се бе сражавал заедно с него срещу птиците, сял нивите му и събирал храна за него. Наистина роботът беше несръчен, и вреден,

но несръчен и вреден по негов, на Настоич начин – и не друг, а именно Настоич трябваше да го разбере и да му прости.

Известно време той се чувствуваше така, сякаш бе отмряла част от душата му. Утешаваше го донякъде общуването с тетанците, а и трябваше да се работи и на нивите, и в складовете.

Настъпи есента – време за прибиране на реколтата. Скоро щеше да се навърши година, откакто Настоич живееше на Тета. Той изпрати по радиото подробен отчет за опасностите, достойнствата и потенциалните възможности на планетата, съобщи за съглашението си с тетанците и препоръча планетата за заселване.

След две седмици Гаскел се обади.

– Добре сте се потрудили – каза той на Настоич. – Управлението смята, че Тета безспорно съответствува на изискванията за минимална жизнеспособност. Незабавно ще изпратим кораб с колонисти.

– Значи изпитанието свърши? – запита Настоич.

– Да. Корабът ще пристигне след около три месеца. Може би аз сам ще докарам тази група. Поздравявам ви, мистър Настоич. Вие станяхте първоосновател на нова колония! Между другото, как се справихте с работата?

– Унищожих го – отвърна Настоич и разправи за гибелта на тетанеца и последвалите събития.

– Да се надявам, че наистина сте го унищожили. Тези модели, предназначени за контролиране качествата на усвоителя, са построени за дългосрочна служба. В тях са вложени възли за авторемонт и силно чувство за самосъхранение. Ако роботът е оцелял...

– Какво, ще отмъщава ли?

– А, не! Роботът няма емоции, но предназначението му беше да компенсира всяко подобряване на вашата жизнеспособност с различни пакости. А вече няколко месеца е разделен от вас. Ако още функционира, то в него са се натрупали неизразходвани пакости. Съветвам ви да се убедите дали роботът наистина е обезвреден.

Настоич взе всичко необходимо и забърза към тетанците. Те го придружиха до пропастта. Снабден с поялна лампа, ножовка, каменарски чук и длето, Настоич заслиза бавно по стръмния склон.

На дъното той бързо откри мястото, където бе паднал роботът. Между два обли камъка стърчеше цяла метална ръка, откъсната от раменната става. Малко по-далеч намери парчета от счупеното око-фотоелемент и се натъкна на празния пашкул от разкъсани въжета.

Самият робот никъде не се виждаше.

Настоич се изкачи горе, предупреди тетанците за опасността и се зае с приготовления.

Дванадесет дни изминаха мирно. Привечер на тринадесетия изплашен тетанец донесе вест на Настоич. Святкайки с единственото си оцеляло око по лабиринта към главния коридор уверено се промъквал роботът. Подготвени за появяването му, тетанците го посрещнали с въжета, но роботът, извлякъл явно поука от миналото, се изплъзнал от безшумно падащите примки, убил шест къртици, а останалите прогонил.

Настоич изслуша новината, кимна кротко и продължи работата си. Отбранителната линия в тунела той бе довършил. Сега се

мъчеше от четирите комплекта детайли на разглобените повредени лъчеви картечници да сглоби едно действащо оръжие.

...На прага се появи роботът. Липсваха лявата ръка и дясното око, но възелът за саморемонт беше пооправил ударените места. Сега роботът беше матово черен, а на гърдите и по страните му се бяха появили петна от ръжда.

Роботът се запъти към човека.

– Иди да нацепиш дърва – заповяда му Настоич с колкото можеше по-естествен тон.

Роботът се спря, взе брадвата, поколеба се и излезе от стаята, но веднага се върна разкъсан от противоречивите команди. Настоич разчиташе, че в резултат на вътрешния конфликт в някоя от схемите ще прегори предпазителят. Но роботът взе решение и се отправи към Настоич.

Настоич се дръпна, изскочи от къщичката и хукна към тунела. Измина няколко метра из тунела, включи фенерчето и зачака робота.

Настоич бе направил в тунела множество капани, на които възлагаше големи надежди. Поне един от тях щеше да свърши работа.

Но капаните не помогнаха. Настоич хукна към изхода на тунела. Искеше да загине поне на слънчева светлина.

Излезе от тунела и затича по стръмния склон на планината. Дъхът пареше гърлото му, мускулите се напрягаха до болка. Тичаше притворил очи, свят му се виеше от изтощение.

„Измамата не води към свобода – мислеше си Настоич, докато се катереше нагоре по склона. – Трябва...”

Роботът го хвана за крака, Настоич се отскубна и започна да бомбардира преследвача си с камъни. Роботът ги пропъждаше като мухи и продължаваше да се катери нагоре.

„Свободата – повтаряше си Настоич, – с измама не се постига. Изходът е само един. В промяната! Само в промяната! Но не на работа, а на този, когото той символизира.

На самия мен!

Ако надвия усещането си за сходство с робота, то роботът явно ще престане да бъде част от самия мен. Той ще загуби властта си над мен.”

Нужно е нещо съвсем дребно: да се излекува от неврозата поне за десет минути и роботът няма да му причини никаква вреда!

Умората изчезна и Настоич се изпълни с необикновена, опияняваща самоувереност. Той дръзко притича по хаотично натрупаните камъни – превъзходен случай преди да си изкълчи глезените или счупи краката. Преди година, дори преди месец, с него би се случило непременно нещо подобно, но преродилият се Настоич като някой полубог леко прескачаше огромните камъни.

Роботът, еднорък и едноок, взе нещастиято върху себе си. Закачи се за нещо и се просна върху острите скали. Когато се изправи, пак хукна да преследва Настоич, но забележимо накуцваше.

Окрилян от успеха си, но крайно предпазлив, Настоич се опря в гранитната стена и подскочи, опитвайки се да се задържи за едва забележимия ръб. За някаква страшна секунда той увисна във въздуха, но в мига, когато пръстите му вече се хлъзгаха по скалата, напипа с крак опора. Издигна се на ръце и скочи от другата страна на стената.

Роботът го следваше, като скърцаше силно със ставите си. Той бе ударил пръста си, по-рано нещо подобно би се случило с Настоич.

Настоич прескачаше от скала на скала. Роботът, като си удряше често краката, го следваше. Но Настоич не се боеше вече от врага си. Най-после той бе придобил нещо, което трябваше да получи още с раждането си. Имунитет срещу нещастните случаи.

Роботът запълзя подир него по блестящата повърхностна белия камък. Опиянен от крайна увереност в силите си, Настоич бутна надолу няколко камъка и завика с всички сили, за да предизвика срутване.

Камъните се размърдаха и отгоре се зачу глухо бучене. Настоич се скри зад една скала, за да избяга от прострениите ръчища на робота и откри, че повече няма накъде да отстъпва.

Озовал се бе в ниска и недълбока пещера. Пред него, заграждайки входа, се изправи роботът и замахна с железния си юмрук.

Настоич се наведе, за да избегне удара, но просто не беше необходимо. Непохватният робот и без това не можа да го улучи.

От силата на инерцията роботът залитна встрани. Той отчаяно се мъчеше да запази равновесие на края на скалата, но не успя и падна, като разби единственото си око.

Настоич понечи да излезе, за да бутне в пропастта падналия, но веднага се дръпна навътре в пещерата. Каменната лавина стори това вместо него – търкалящото се по склона черно петно ставаше все по-малко и накрая бе затрупано от тонове камъни. Настоич наблюдаваше ухилен самодоволно. После се запита какво всъщност търси тук.

И тогава почувствува че го втриса...

След няколко месеца Настоич стоеше на мостика на кораба и гледаше как на зимната, заляна от слънце Тета слизат колонистите.

Те пристигаха на Тета, за да започнат нов живот. И не някой друг, а той, Антон Настоич бе разузнал за тези хора условията за минимално жизнеспособност на Тета и до известна степен бе вдъхнал надежда и на най-неспособните, на които също се искаше да живеят.

Той извърна очи от потока на първите поселници, изкачи се по служебната стълба в кораба и отиде в каютата на Гаскел.

– Е, Антон – запита го Гаскел, – как ти се виждат?

– Според мен, приятни хора – отвърна Настоич.

– Прав си. Те те смятат за първоосновател на общината, Антон. Ти си им нужен. Ще останеш ли?

– Аз смятам Тета за свой дом —каза Настоич. – Искам да се поселя тук, да се оженя, да имам деца. Но не веднага.

– Какво има?

– Обикнах силно усвояването на планетите – обясни Настоич. – Бих искал да поусвоя още една-две планетки. После ще се върна на Тета.

– Точно от това се страхувах – промърмори Гаскел. – Едва ли ще можем да те използваме вече като усвоител, Антон.

– Защо?

– Нали знаеш какви са изискванията ни. А теб човек вече мъчно може да те нарече минимално жизнеспособен.

– Но аз съм си все същият! – възрази Настоич. – Да, на тази планета се преобразих. Но вие нали го очаквахте и ми натрапихте робот, който всичко компенсираше. А свърши с това...

– И как свърши?

– Е, свърши с това, че малко се поувлякох, наистина, но нали едва оживях след опита на Тета. Нима това не доказва, че съм все още минимално жизнеспособен?

Гаскел сви устни и се замисли.

– Антон, ти почти ме убеди. Но да си призная, не мога да те считам за човекоминимум. Боя се, че ще трябва да се примириш със съдбата си на Тета.

Настоич се оклюма. Махна уморено, стисна ръката на Гаскел и се обърна към вратата.

Когато се обръщаше закачи с ръката си мастилницата и я бутна от масата. Спусна се да я вдигне и си удари главата в масата. Целият опръскан с мастило, Настоич се олюля, закачи се за стола и падна.

– Антон – навъси се Гаскел, – каква е тая комедия?

– Ама не – каза Антон, – никаква комедия, дявол да го вземе.

– Хм. Любопитно. Виж какво, Антон, не искам да ти давам големи надежди, но може би – забележи, не сигурно, само може би...

Гаскел втренчи поглед в зачервеното лице на Настоич и избухна в смях.

– Ех, че си шмекер, Антон! За малко не ме подведе! А сега, бъди така добър, пръждосвай се оттук и върви при колонистите. Те поставят статуя в твоя чест и навярно искат да присъствуваш на откриването.

Засрамен, но ухилен самодоволно, Антон Настоич тръгна към новата си съдба.

Какъв ще се завърнеш?

Научно-фантастичен разказ

И. Росоховатски

1 Не, поразиха я не думите му – момиченцето не можеше да си припомни точно думите; като че я попита защо плаче. Но гласът... Той съвсем не звучеше като другите... И толкова ласкав, че тя заплака по-силно. Като през мокро стъкло забеляза загрижената му усмивка. На момиченцето се стори, че я бе виждало вече, много отдавна. Само че не можеше да си спомни...

– Да не те е огорчил някой?

Момиченцето поклати отрицателно глава. Той бързо добави:

– Нямам намерение да се бъркам в твоите работи. Просто ми бе скучно да се разхождам сам. А изведнъж гледам: ти вървиш и плачеш...

Момиченцето недоверчиво се усмихна. Мокрото стъкло пред очите му почна да се прояснява.

Тя си спомни какво ѝ каза учителят: „Вита Лешчук, ти си виновна и си длъжна да се извиниш на Коля.“ Тогава тя упорито захапа устна и замълча. „В такъв случай, няма да отидеш на екскурзия. Ще си поседиш в къщи, ще поразмислиш.“ Нима можеше да му разправи истината. Вита Лешчук не е доносница. Нека я накажат.

– Слушай, момиченце, аз знам, че ти не си виновна, а Коля.

„Знае? Но откъде?“

– В други ден отлитам за един ден в Прага. Искаш ли да дойдеш с мен?

Момиченцето трепна, спря се. Тъничко и лекичко, с пухкава косица, то сега толкова приличаше на глухарче, че ти се искаше да го закриеш от вятъра.

„Вдруги ден нашият клас отлита за Прага, а мен няма да ме вземат...”

Вита вдигна глава и внимателно погледна непознатия. Беше висок, с неестествено широки рамене, надвиснали като два каменни блока. Може би затова леко се прегърбваше. На триъгълното му лице с мощно изпъкнало чело всичко е ъгловато, рязко. А очите добри и тревожни.

– Да те изпратя ли? – Бързо добави: – Че сам ми е скучно.

Вита мълчеше и той пак я заприказва:

– Ще ти разправа историята си – може би ще поискаш да ми помогнеш...

Момиченцето не можа да устои.

– Добре, разказвайте.

Тя тръгна бавно, като покровителствено поглеждаше непознатия. Той вървеше до нея и се мъчеше да изравни крачките си с нейните.

– Виждаш ли, в Прага ще имам много работа. За един ден сам няма да успея да свърша всичко. А ако се согласиш да полетиш с мен и да изпълниш задачата ми във фабриката за детски играчки, с останалото ще се справя. Е, съгласна ли си?

– Трябва да поискам разрешение от мама и баба – каза Вита и непознатият кой знае защо се зарадва:

– Разбира се. Тогава да вървим по-скоро.

– Аз живея наблизо.

Тя почувствува такова доверие към спътника си, че пред ескалатора му подаде ръка. Тук беше много оживено. Непознатият така стисна ръката ѝ, че момиченцето извика.

– Извинявай, Вита.

„Откъде знае името ми? Защо нищо не говори за себе си? Как ли се казва?“

– Време е да се запознаем – веднага произнесе той. – Казвам се Валерий Павлович. По професия съм биофизик. Сега съм в отпуска. Но тя скоро свършва.

Известно време пътуваха мълчаливо. И всеки път, когато се прехвърляха от един ескалатор на друг, Валерий Павлович хващаше Вита за ръка. Пръстите му бяха сухи и горещи, като че е болен и има висока температура.

Когато стигнаха до Витината къща и вратата автоматически се отвори, Валерий Павлович за миг се спря на прага, сякаш не се решаваше да влезе...

2 Посрещна ги майката на Вита – малка кръглолика жена със също такава, като на дъщерята, пухкава коса. Тя изумено впери очи в непознатия.

Жената се вгледа във Валерий Павлович и започна да ѝ се струва, че го е виждала. Но кога? Къде?

– Ксана Вадимовна – представи се жената.

– Валерий Павлович – И веднага сведе очи.

„Къде съм го виждала?“ – мъчеше се да си спомни жената. Отначало ѝ се стори, че е някой от колегите на мъжа ѝ. Но тогава щеше да го познава, тя помнеше всеки, който бе имал някакво

отношение към Антон, към нейния Ант. Напрягаше усилено паметта си, но нищо не можа да си спомни. А когато се успокои, от паметта ѝ леко сам изплува споменът. Фоайе на театър. Изложба на картини от млади художници. Тя дърпа мъжа си за ръка: „Ант, да вървим! Третият звънец!“ А той не може да откъсне очи от картината, нарисувана в ярки тонове. На тъмен фон изпъква лице със заострени черти, яростно устремени напред. Ант ѝ каза тогава: „Ето какъв бих искал да бъда.“ Жената погледна отстрани пълното му добродушно лице, с леко издута устна и се усмихна: „Момче!“ А сега пред нея е същият онзи портрет, но оживял.

„Може художникът да е рисувал именно този човек! Невероятно...“

– Мамо, Валерий Павлович ме покани да отида с него в Прага – побърза да съобщи момиченцето. – Той отлита в същия ден, когато отлита и нашият клас.

– Значи, там ще се видите – каза Ксана Вадимовна, без да се замисля върху думите на дъщеря си. Тя гледаше гостенина и мислеше: „Като че е слязъл от портрета. Това лице... Вече няма да го забравя. Чак сега, струва ми се, разбирам какво бе намерил в него Ант. Но то е твърде подвижно, изражението така бързо се мени, че е невъзможно да го уловиш...“

– Мамо! – нетърпеливо напомни за себе си момиченцето. – Мен няма да ме вземат на екскурзията, ако не се извиня на Коля.

– Какво се е случило?

– Аз го ударих.

– И не искаш да се извиниш?

– За нищо на света. Той каза, че героите са глупаци, а страхливците – умни. И че ги наричат по-иначе, защото така е изгодно на другите.

– Трябваше да му обясниш – Ксана Вадимовна се опитваше да успокои дъщеря си.

– На кого? На Колка? – момиченцето каза това така изразително, че майката неволно се усмихна, а после смръщи вежди, за да покаже, че осъжда дъщеря си.

– Нещастен човек е вашият Коля. Животът му ще бъде неинтересен, ако не се промени – продума влязлата от другата стая възрастна, но още запазена жена с цигански очи. Късата ѝ черна коса беше така вчесана, че изглеждаше разчорпена.

– Аз съм Витината баба – каза тя на гостенина и пак се обърна към Вита: – Достатъчно е било само да му се присмееш.

Тя многозначително кимна на гостенина, показвайки, че зад всичко това се крие нещо недоизказано. Но Ксана Вадимовна нетактично запита:

– Ти заради баща си ли го направи?

Момиченцето се напрегна като струна.

– Майка ти е права. В такива случаи е по-добре да не намесваме личните си чувства – побърза да каже Валерий Павлович, може би за да обясни на момиченцето, а може би за да помогне на Ксана Вадимовна.

Вита демонстративно обърна гръб на гостенина.

– Ето, виждаш ли, дъще... – опита се да започне ново настъпление Ксана Вадимовна, но Вита решително тръсна глава.

– Няма да му се извиня. За нищо на света!

– И не бива – неочаквано я подкрепи бабата. – Това, което ти казахме, се отнася за в бъдеще.

Ксана Вадимовна вдигна рамене и излезе от стаята.

Вита крадешком погледна гостенина: как ли ще реагира? Все пак на нея много, много ѝ се искаше да отиде в Прага. Гостенинът седеше в креслото, прегърбен, навел глава. Но Вита видя, че очите му се усмихват.

– Заповядайте на масата! – покани ги Ксана Вадимовна.

Преминаха в столовата, където на пултовете пред всяко кресло светеха лампичките на синтезаторите.

– Аз вече вложих програмата. Надявам се, ще оцените новото ми меню – каза Ксана Вадимовна на гостенина.

– Благодаря, но аз не искам да ям – продума кой знае защо смутено гостенинът.

И преди Валерий Павлович да се опомни, пред него се появи чиния със салата. Люкът на синтезатора остана отворен, значи сега щеше да се появи още едно ядене. Но е този миг дългият пръст на гостенина натисна стоп-копчето. Индикаторът угасна. Ксана Вадимовна се обърна удивена към Валерий Павлович. А той някак много безпомощно разпери ръце и продума:

– Но аз съвсем не искам да ям...

Бабата, като не откъсваше от него живите си като въглени очи, смръщи вежди. По лицето ѝ се виждаше, че напрегнато мисли.

Валерий Павлович плъзна погледа си по нея. „Трябва да ѝ помогна. Май че това е най-добрият изход за всички ни.“ И той ѝ подсказа мислено: „Да, не грешиш. Именно за това ви изглеждам странен, именно за това не се нуждая от храна.“

– Извинете – обърна се бабата към гостенина, после каза на Ксана: – Може ли да дойдеш за минутка? Трябва да ми помогнеш...

Жените влязоха в другата стая и там бабата с упрек заговори:

– Не го закачай. Още ли не си разбрала?

– Какво да съм разбрала?

– Не забеляза ли нещо необикновено в него?

Ксана Вадимовна вдигна недоумяващо рамене. Жестът ѝ означаваше: винаги все нещо измисляш...

Бабата я изгледа дълго, поклати глава: „И как ли сте се разбирали с Антон, като сте толкова различни?“ В паметта ѝ тоз час изплува синът ѝ. Щом го повикаше тихичко – той винаги идваше и тя можеше да си приказва с него. Но сега не бе го викала, а той все пак дойде. Може би някой друг не би видял в това нищо удивително, но майката разбираше: нещо се е случило. А какво може да се е случило, когато Антон загина преди три години? Значи, трябва още нещо да се случи...

Тя с тревога си помисли за Вита. Бива ли да я пуснат да замине с него... В гласа ѝ прозвуча раздражение, когато каза на снаха си:

– Нима не се досети, че той е синтехомо, сихом. Така, май, че ги нарекоха. Нали наскоро видяхме такива същества по телевизията. Казваха: „Това е крачка в бъдещето на човечеството, велик експеримент“ и още нещо...

Ксана Вадимовна си спомни, ядоса се на себе си: как веднага не позна? Това мощно чело, тия плещи-канари, в които навярно са скрити някакви допълнителни органи. Човек синтезиран в лаборатория. Свръхчовек – по възможностите си. И все пак и тогава, и сега тя гледаше на сихома по-скоро като на машина,

отколкото като на човек. Чела бе, че това са предразсъдъци, подобни на расовите, глупаво човешко високомерие, с ума си го разбираше, а със сърцето си не можеше да го приеме. Бе се възмутила, когато чу, че много от първите сихоми ще станат лекари. Помисли си: „Кой ли човек ще се съгласи да го изследва сихом? Ами ако сихомът реши, че слабото създание не е достойно да живее? Горките сихоми – отначало няма да им е лесно да си намерят пациенти...”

И изведнъж – сихом ѝ идва на гости!

Разбира се, че не му е нужна храна – нали се зарежда с енергия чрез слънчеви батерии и още някакви си там устройства, събира я и я трупва в органите-акумулатори. Но за какво ли сме му потрябвали?

Тръпки я побиха като се сети: той иска Вита да замине с него за Прага. Може би има намерение да я изследва като опитно животно.

– Никъде няма да пусна Вита с него! – решително каза Ксана Вадимовна.

– Но какви основания имаме да не му вярваме? Пък и детето ще наскърбим – отвърна свежървата. И в същото време си помисли: „Може би така е по-добре”.

– Винаги обичате да възразявате, мамо – с упрек продума Ксана Вадимовна. Свежървата нищо не отвърна. „Разбира се, ако не я пуснем, ще сме по-спокойни. Но защо да лишим Вита от това удоволствие?”

Върнаха се в столовата, като се преструваха, че нищо не се е случило.

– „Дали не е забелязал нещо – помисли си по-възрастната от жените и си припомни: сихомите имат телепатоусилватели. Те

възприемат психическото състояние на мозъка и свободно четат мисли. Сихомите могат да разговарят помежду си на огромни разстояния посредством телепатията. Значи Валерий Павлович знае какво са приказвали и какво мислят. Но защо в такъв случай не им бе внушил мислите, необходими му да осъществи намеренията си?”

Тя вече не беше така уверена, че решението им е правилно. Свежървата дори се изплаши: ами ако той ми внушава това съмнение? Погледна гостенина, очаквайки да срещне жесток, зъл поглед. И беше готова да се хвърли в боя с всичката жар и ожесточение. Но Валерий Павлович не гледаше към нея, а към Вита. Острите черти на лицето му се бяха смекчили. И макар че около усмихващите се очи не се събираха бръчици, лицето му сега не изглеждаше толкова странно.

Той гледаше момиченцето-глухарче и й се усмихваше. И момиченцето му отвърщаше със същото.

3 – Ти си вече голяма, трябва сама да разбереш – започна Ксана Вадимовна след като си отиде гостенинът. И Вита всичко разбра.

Тя погледна умоляващо баба си. Но бабата извърна глава към прозореца, като си даваше вид, че разглежда внимателно нещо навън.

– Мамо! – с упрек извика Вита. – Защо не ми разрешаваш? Какво не ти харесва у него?

Ксана Вадимовна се смути:

– Той не е човек, детето ми, а сихом. Спомняш ли си, показваха ги по телевизията?

– И какво от това? – запита момиченцето с такъв вид, сякаш отдавна знаеше това и не му придаваше никакво значение.

– Не се знае с каква цел те кани – помъчи се да обясни забраната си Ксана Вадимовна, но Вита дори плесна възмутено с ръце.

– Мамо, помниш ли? Веднъж ти разправях, че някои наши момичета смятат сихомите за опасни. Ти тогава ми обясни, че те повтарят думите на глупави и назадничави хора. А сега сама говориш като тях...

„Тя се изчерви, изглежда, срамува се за мен“ – помисли си Ксана Вадимовна и помоли с очи свекърва си да я подкрепи.

И свекървата побърза да ѝ се притече на помощ:

– Все пак той не е човек, Вита. И ние не можем да проникнем в замислите му.

– Той е добър – убедено каза момиченцето. – И не мога да разбера защо се нахвърляте върху него? Ако беше жив татко...

Устните ѝ се изкривиха и брадичката ѝ затрепери. А очите гледаха предизвикателно. И неволно Ксана Вадимовна си припомни портрета, който така се бе харесал на покойния ѝ мъж. А сега съществото, слязло сякаш от портрета, се бе понаравило на дъщеря ѝ. Случайно ли е това?

4

– С правилет ли ще летим? – попита Вита и побърза да добави: – Летяла съм вече с всички атмосфероапарати, освен с правилет.

– А на ръце носи ли ли са те? – запита Валерий Павлович.

Миглите ѝ напрегнато се приповдигнаха, като крила на птица, готова да литне, при най-малкия шум.

– Когато беше жив татко...

Но още преди да бе чул отговора, сихомът разбра, че ѝ е причинил болка.

– Аз ще те нося на ръце до Прага – каза той.

– Добре – съгласи се Вита.

Отначало тя помисли, че това е някаква игра, а после си припомни какво бе разправял учителят им за сихомите. Никога не бе мислила, че някой друг освен баща ѝ може да има толкова нежна и силна ръка. Валерий Павлович вдигна предпазливо момиченцето, както се вдига глухарче. Неjde от раменете на сихома бликнаха две струи, обгръщайки и него, и Вита с прозрачна еластична обвивка. Момиченцето видя как започна да се отдалечава зелената Земя, как насреща им, приличащи на ято жерави, се носят върволици перести облаци. Тя си представи как сихомът лети тук сам, врязвайки се в облаци и те го покриват със същата студена бяла мъгла. Стана ѝ мъчно за сихома. „Толкова могъщ и толкова самотен“. И тя каза:

– Много, много ви благодаря. Без вас никога не бих могла така да летя.

Тя усети приятна топлина на главата си. като че ли някой галеше с ръка косата ѝ.

Под тях прелитаха планински вериги, забулени в мъгла и само тебеширените им върхове като маски надзъртаха през нея.

– Като в приказка – каза момиченцето и по гласа ѝ той схвана, че е готова винаги с радост да посреща всякакви чудеса.

– А в Космоса бихте ли могли така да полетите? – запита тя.

– Мога – отвърна сихомът.

– А какво друго необикновено можете?

Той се усмихна и се замисли.

Вита реши да помогне на Валерий Павлович.

– А можете ли да се гмурнете чак до морското дъно?

– Да.

Той мислеше едновременно за момиченцето, за майка й, за бабата, за себе си, за това, което му предстоеше:

„Аз я нося на „На тях им е най- „Не е нужно никакво ръцете си но на мен тя тежко. Какво ли правят ускорение. Скоростта ми е по-нужна, сега? Как ли се възниква изведнъж, отколкото аз на нея. безпокоят, в какви ли като сноп светлина. Даже създателите ми престъпни замисли ме Само така може да се не са се досещали, подозират! А всъщност прескочи бариера”.

колко ще ми бъде тепърва им предстои да узнаят истината...”

Хората винаги се движат през бариери. Това, че живеят, е вече преодоляване на бариера. И особено, че съумяха да ни създадат нас – това е може би най-голямата бариера, която те са преодолели. А нас тепърва ни очакват бариери. Но на нас ни е по-леко, отколкото на тях, макар че ние се мъчим да им помогнем, да поддържаме с рамо товара им. Те ни дадоха онова, от което сами са били лишени: всемогъщество и безсмъртие, а ние на тях – само надежда. И сега това момиченце ми дава нежността си и възторга си, а какво му давам в замяна аз? И дали на него му е нужно това, което мога да му дам аз?”

Отговора трябваше да даде момиченцето.

– А можете ли да проникнете във времето? Учителят ни разправяше... Знаете ли, аз също бих могла, ако имах такива органи. И най-напред бих се върнала в миналото, преди около четири години...

Той разбра: тя му откриваше най-съкровената си тайна. Тя казва неопределено „преди около четири години“, но мисли: „точно преди четири години“. Тогава е бил жив баща ѝ.

Сихомът почувствува, как вълнението му нараства и му пречи да мисли. Той можеше да дешифрира състоянието си, да долови всичките нюанси, слели се в един поток, мощен, недостъпен за обикновения човек, който има стотици пъти по-малко съединителни линии и чувствата му са стотици пъти по-бедни. Такъв порив би го сломил, както бурята прекършва сухо дърво. Но сихомът не дешифрира потока. Той включи стимулатора на волята и му се стори, че чува как стихва в мозъка му страшният вой.

– Познайте какво е това.

Ръцете на момиченцето сочеха надолу, към зелената четина на гората.

Той понечи да каже „гора“, но навреме забеляза загадъчния блясък в очите ѝ и произнесе полушепнешком:

– Зелен звяр-страшилище.

Тя го погледна с възторг и удивление, сякаш казваше: вие сте толкова досетлив, като че ли съвсем не сте възрастен. С вас ми е интересно да разговарям. И попита:

– А лош ли е?

– Не, само се преструва. Всъщност той е много добър.

– Вярно – потвърди тя и за първи път го погледна не покровителствено и с възхищение, а така както се гледа равен, приятел.

– Гледай, ето я и Прага на хоризонта.

Там, накъдето той сочеше, лежеше диамантена подкова. Блестяха новите райони на лабораториите. Когато приближиха, видяха, че подковата се състои от две части – надземна и въздушна. Повечето здания-лаборатории се рееха в небето, издигнати на триста-петстотин метра. Тук имаше всички геометрични фигури: здания ромбове и сфери, кубове и триъгълници. Среccнаха няколко души, които прелитаха от лаборатория към лаборатория. Някой им махна с ръка и дълго гледа подире им.

А долу вече се простираше старата Прага-музей с шпилът на староместкото кметство и украсените с резба островръхи кули на катедралата в Храдчани. Сихомът с Вита се приземиха на площада, точно пред кметството.

– Сега ще забие старинният часовник и ти ще видиш апостолите – каза сихомът.

По настояване на Вита гледаха апостолите два пъти, а после минаха по Карловия мост над сънената Валтава. При всяка статуя момиченцето се спираше и най-сетне заключи:

– Някога повече са обичали куклите.

– Да – сериозно каза сихомът. – Тогава възрастните също са играели на кукли.

Спряха пред знаменитата фабрика за играчки и сихомът каза:

– Сега ти ще разгледаш фабриката, а аз ще изляза за малко и ще се върна да те взема.

5 Сихомът се върна по-рано, отколкото предполагаше, макар че органът-часовник в мозъка му показваше, че използва нерационално времето си. Сихомът се опитваше да се оправдае пред себе си. Мислеше за Вита, припомняше си как го питаше: „А можете ли?...“ Във фабриката ще ѝ предложат да си избере играчка.

Отправиха го към главния конструктор на играчките – весел, строен човек, облечен в спортен костюм. Той седеше на малко столче за посетители, а в неговото дълбоко старинно кресло уютно се бе разположила Вита.

– Отгатнете какъв подарък си избрах – предложи тя на Валерий Павлович и заговорнически намигна на главния конструктор.

– Трудно – каза сихомът и се помъчи да смръщи чело, но не му се отдаде – кожата от пластичен белтък не се събираше на бръчки.
– Може би ти ще ми помогнеш?

И без да дочака отговора ѝ запитва:

– От старите или от новите?

– От новите – очите ѝ казваха: „Какъв си хитър“.

– Машина или същество?

– Същество.

„Не съм сбъркал“ – мислеше си Валерий Павлович, като си припомни куклата-сихом, най-новата играчка на Пражката фабрика. Куклата можеше сама да ходи, казваше няколко думи, пееше. В челото ѝ бе монтиран малък прожектор, прикрит с щит.

– Това същество прилича ли на мен?

– Мъничко – лукаво каза момиченцето.

– Може би кукла-сихом? – каза бавно той, сякаш размишляваше.

– Ето че не отгатнахте!

Вита отвори кутията. Там имаше две чешки кукли —татко Шпейбъл и Гурвинек.

– Но ти нали каза, че играчката е от новите?

– Казах истината: татко Шпейбъл свири, а Гурвинек танцува. По-рано такива не е имало.

Сихомът и Вита се сбoguваха с главния конструктор. Излязоха от кабинета му, минаха през изложбената зала.

На изхода сихомът се спря и запита Вита:

– А не искаш ли и онази кукла, за която ти споменах?

Момиченцето отрицателно поклати глава.

– Не искаш ли да си спомняш за мен?

– А какво общо има това с оная кукла?

– Тя прилича на мен.

– Не – каза момиченцето. – Куклата си е кукла. А вие – сте си вие.

Подскачайки тя затича към вратата.

– Не така, Винтик, ще паднеш!

Момиченцето замря, притисна се към вратата. Той бе казал: „Винтик”. Но така наричаше само един човек – татко й. Какво е това?

Сихомът отиде при нея, сложи ръка на рамото й, притисна я към себе си.

Така прегърнати те излязоха – гигантът с масивните рамене и момиченцето – глухарче. Въпросите напиха в главата на Вита, блъскаха се като птици, но тя нищо не попита.

Минаха по старинната крайбрежна улица над Валтава и Вита се стараеше да не настъпва голямата сянка на сихома. Листата шумоляха под краката им като пожълтяла хартия, като късчета от нечий писма, не стигнали до адреса.

Ето го и Вацлавският площад. Сихомът обясняваше нещо на момиченцето, разправяше му за крал Вацлав, но тя не го слушаше, заета със своите мисли. Внезапно вдигна глава и попита гледайки го в очите:

– Кога свършва отпуската ви?

– След два дена – той разбра накъде клони и каза, като се мъчеше гласът му да звучи колкото се може по-твърдо: – Аз и после ще идвам при теб.

– Честна мъжка дума?

Тя изпитателно го гледаше – сериозна, мъничка женичка, която не прощава лъжата. И тя му довери нещо, което не бе споделяла с никого досега:

– Татко винаги изпълняваше това, което казваше. Но веднъж... когато отиваше на Опита, той обеща да се върне...

Тя извърна глава.

– Не искам да мислите, че съм ревла, но другите си имат татко...

Той се боеше да я погледне в очите, знаеше какви са сега. А момиченцето с всички сили се притисна към него и промълви:

– Той обеща да се върне.

Сихомът почувствува, че вече с никакви превключвания на стимулатора на волята не ще успее да удържи буцата, напирасва в гърлото му. Сякаш нещо се бе счупило в него, някаква незаменима част – и третата, и четвъртата сигнална системи и дори системата за висш контрол бяха безсилни. За миг той пак стана такъв, какъвто беше някога отдавна, преди смъртта – обикновен слаб човек. От устните му се отрони:

– Аз удържах думата си, Винтик.

– Татко...

– После ще ти обясня...

– Татко!...

Силният полъх на вятъра разроши косата на момиченцето, изду рокличката ѝ като балон. Пухкавата коса гъделичкаше устните на сихома. Той искаше нещо да обясни на момиченцето, но си помисли: „Тя не ще разбере. Пък и аз сам не бих могъл да определя колко в мене е от Ант и колко е новото. Дали ѝ казах истината?“

6

– Ант – прошепна жената.

Той извърна към нея лице и тя видя, че в очите му няма и следа от сън.

– Ти не си спал цялата нощ?

– На мен не ми е нужен сън. Нали аз не се уморявам.

„Какво е останало у него от онзи, когото обичах?“ – мислеше си жената. Каза съвсем друго.

– Ти ми изглеждаш като някакво висше същество, като някакъв древен бог.

Сихомът се усмихна и тя се убеди, че Вита не се е излъгала: усмивката беше на предишния Ант.

– Ако това ти е приятно, тогава всичко е наред.

„И думите са на предишния Ант...“

Той добави:

– Нали мечтаех да стана такъв.

„Какво е останало у него от онзи, когото обичах?“

Тя погали топлото му рамо – рамото на онзи Ант никога не бе толкова топло, каза:

– Струва ми се, че хем си ти, хем не си ти...

И най-сетне се реши:

– Какво е останало у теб от предишния?

– Ти току-що сама отговори на този въпрос.

Той знаеше, че ѝ е тежко: във връщането му тя вижда някакво кощунство. И тя, и майка му – двете се измъчват, опитват се да намерят отговор на въпроси, които не бива да задават. И само Вита веднага радостно го прие такъв, какъвто си е: за нея е важно, че той се върна.

Сихомът направи това, което си бе забранил от самото начало: включи телепатоусилвателя и веднага го изключи. После каза, отговаряйки на недоизказаната мисъл на Ксана.

– Можеш да се върна и точно такъв, какъвто бях преди смъртта. Нали ми предстоеше да извърша много опасен опит и записаха организма ми на фиоленти. За тях по-просто би било да го възстановят по матрицата.

– Тогава защо...

– Когато дойдох на себе си, стори ми се, че спя. После чух познат глас. Професор Ив Кун ме викаше. Аз исках да обърна глава, но не можех, исках да погледна Ив – пак не можех. Ив говореше: „Ант, чуваш ли ме? Отговори!” Отвърнах му, че чувам, но не виждам. И той каза: „Сега ще ти обясня. Ти загина. И Олег също. Спомни си”. Аз отново видях как Ол премести лоста – и блесна светкавица... „Спомни ли си?” – „Да” – отвърнах аз. Ив ми разказа, че започнали да ме възстановяват. Първият етап. Оказа се, че за сега аз съм само модел от мозъка на Ант, създаден в изчислителна машина. Ив каза: „Ти имаш органи на говора и слуха, но още нямаш зрение. И преди да пристъпим към втория етап, искам да те попитам...” Аз вече знаех какво ще ме пита. Още когато създадох първия сихом, аз се бях изказал достатъчно определено. И по-късно неведнъж сме говорили. И той знаеше какъв бих искал да бъда. Той просто уточняваше. не съм ли променил желанието си...

Ксана се бе повдигнала и опряла на лакът внимателно наблюдаваше лицето му, което сега не й изглеждаше чуждо.

„Какво се чудя? Той винаги си е бил такъв – мислеше си тя. – Ние никога не сме се разбирали много добре. Това, което на мен и на другите им се струваше кошунство за него беше нещо обикновено и ясно. Ще го разбере ли някога?” Тя запита, макар и да знаеше предварително, че пак не ще го разбере:

– Но защо искаше да станеш такъв, а не предишния?

„Не мога да й кажа – помисли си той. – Това би я оскърбило и натъжило и не само нея, но и всеки човек като нея.

– Трябваше отново да направя Опита. А в предишния си облик не бих могъл да го извърша. Не биха ми достигнали нито обем на

паметта, нито бързина на мисленето и реакциите, нито органи на защита и контрол. Имах само две сигнални системи, а сега имам пет. И освен това система за Висш контрол.

Сихомът си спомни как веднъж, отдавна, когато беше човек, на спътника загиваше приятелят му, притиснат от парче от радиотелескоп, а той не можеше да му се притече на помощ, не можеше дори ръцете си да помръдне. От носа му течеше кръв, в главата му сякаш скърцаха воденични камъни, които смилала паметта му. Той проклинаше слабостта си и това дяволско вихрово въртене, появило се по неизвестна причина. През скърцането на воденичните камъни се чуваше вик: „Помогни!” После стихна...

Сихомът погали Ксана по косата, по бузата, по шията... Пръстите му усетиха бръчките. Спомни си как тя винаги панически сее бояла от старостта, взе ръката на Ксана и внимателно я стисна.

– За какво мислиш? – запита го тя.

Той мислеше:

„И тя пита защо съм Майка ми навярно е „Три минути преди решил да стана друг. станала вече. Ще да започне Опитът, ще Цялата беда е, че не разбере ли тя? Някога трябва да превключва може да й се обясни – аз й разправях, че системата за Висш трябва тя сама да го възможностите на контрол само на почувствува. А това е човешкия организъм енергетичната почти невъзможно. се изчерпват по-рано, обвивка. Освен това е Разбира се, аз бих отколкото важно през цялото могъл да включа предполагаме и ако време да се усилвателите и да й го човек иска да върви контролира внуша. Но нали се напред, ще трябва да температурата в зарекох в отношенията си създаде нов участъка Делта-7...”

си с хората да не организъм – с друг използвам тези срок на живот и други преимущества. И така възможности... Тя е правилно. С тях аз беше съгласна с мен. трябва да бъда човек – Но тогава аз бях нито повече. нито по- предишният Ант." малко."

– Ще отидем ли днес към морето? – запита жената, очаквайки със свито сърце какво ще й отговори той. Предишният Ант много обичаше морето.

– Прекрасно си го намислила – отвърна сихомът. – Аз ще те нося на ръце. Помниш ли, в Капри ти искаше да те нося в морето?

За първи път през тези два дена, откакто узна истината, й стана по-леко, сякаш всичко страшно беше вече отминало. И тя се пошегува:

– Ще ни понесеш ли и трите, и трите твои жени? До самото синьо море?

– Разбира се – каза той. – Ще полетим по-бързо от гравилета.

– А знаеш ли колко тежим трите? – продължи Ксана, като мислеше, че той се шегува.

– Във всеки случай, по-малко от хиляда тона...

– И ти можеш да носиш хиляда тона...

– Да. И повече – отвърна сихомът и тя разбра, че той не се шегува.

Ксана млъкна и неволно се отдръпна. Той пак беше станал чужд.

Прозвуча мелодичен звън.

„Вита” – помисли си сихомът и радостно се усмихна.

– Влез, ако не си Бармалей! – извика той, като закри лице с ръце, разперил пръсти.

– Татенце! Татенце! Ти пак със старите шеги! Но аз вече не съм на три години – заподскача Вита и му се закани с пръст.

Сихомът чу гласа на майка си:

– Добро утро, деца!

Тя влезе с енергичната си младежка походка и Ксана изпитателно я загледа: „Нима тя не се е замислила нито веднъж какво е останало в това същество от сина ѝ? Нима на нея ѝ е по-леко, отколкото на мен?“

– Мамо – каза сихомът, – с Ксана решихме днес четиримата да отлетим за морето.

– Ура! – завика Вита и го прегърна с две ръце за врата. Очите ѝ блестяха от възторг. – И ти ще ни понесеш, както тогава мен? Нали?

– А ти ще бъдеш ли послушна? – запита я сихомът.

– Няма.

– Вината ти се намалява предварително наполовина за честността – тържествено каза сихомът и усети ръката на Ксана на рамото си.

– Стига, Ант. Държиш се като дете...

7 Изминаха два дена...

– Време е да тръгвам.

„Какво да им кажа?“ – мислеше си сихомът, като избягваше да гледа майка си.

По небето се носеха гривести облаци.

– Ще се върнеш ли скоро? – попита Вита.

Никой не се усмихна.

– Да. – Добави: – Честна мъжка дума.

„Какво да кажа на мама? На нея ѝ е най-тежко...”

Нищо не можа да измисли.

– Довиждане, сине. Желая ти успех във всичко.

Гласът ѝ беше спокоен и думата „син” звучеше естествено. Той разбра: майка му го бе приела такъв, какъвто бе и не се измъчваше от мисълта какво е останало в него от онзи, когото бе родила. Майка му не би могла да проумее превъплъщението му само с помощта на логиката, не би ѝ помогнала и ерудицията ѝ, макар че не беше назадничава жена. Какво ли ѝ е помогнало? „Навярно майчината мъдрост” – помисли си той.

– Довиждане – каза сихомът, като прегърна трите и вече си представяше как ще литне право нагоре, ще пробие облаците и ще полети през синевата.

– Бъди предпазлив, Ант – плахо го помоли Ксана. – Прекалено самонадеян си...

Не се доизказа. И тази недоизказана дума увисна помежду им като камък, който всеки миг щеше лошо да удари някого...

„Ксана се бои за мене, както тогава. Тя дори забрави, че съм станал неуязвим. Значи и за нея аз съм предишният Ант...”

„Смърт... Някога ние така бяхме свикнали с нея, че ни се струваше неотделима от хората. Но ние се борихме с нея. Научихме се да записваме гласовете на магнитни ленти, да запазваме образа на фотографии, създадохме паметта на човечеството в книгите и филмите. Памет, която вече не

може да умре. Ние се научихме
какво в нас е главното и кое трябва
да опазим от смъртта..."

Ант се усмихна, сякаш бе уловил думата-камък и я бе захвърлил
надалеч. Той каза:

– Дори отново да загина, аз пак ще се върна...

